

UTEČENCI A MIGRÁCIA

OBCHODOVANIE S ĽUĎMI

RASIZMUS A XENOFÓBIA

RÓMOVIA

DROGY

JEDEN SVET

..... na školách

METODICKÁ PRÍRUČKA PRE UČITEĽOV STREDNÝCH ŠKÔL

JEDEN SVET NA ŠKOLÁCH

METODICKÁ PRÍRUČKA PRE UČITEĽOV STREDNÝCH ŠKÔL

**BRATISLAVA
2007**

OBSAH

Úvod	01
UTEČENCI A MIGRÁCIA	
Pevnosť Európa – anotácia k filmu	03
Utečenci a migrácia – text pre učiteľa	04
Slovník pojmov	14
Príloha: Známi utečenci	15
Pracovný list k aktivite: Sme ochotní ich prijať?	17
Aktivita č.1: Sme ochotní ich prijať	19
Aktivita č. 2: Tábor pre utečencov? – Pre a proti	20
Aktivita: Právo na azyl	21
Pracovné listy	22
OBCHODOVANIE S ĽUĎMI	
Biele Mäso – anotácia k filmu	25
Obchodovanie s ľuďmi – text pre učiteľa	26
Aktivita: Nábor – rekrútovanie	38
Pracovné listy	39
Aktivita: Osobné hranice	41
RASIZMUS A XENOFÓBIA	
Farebný národ – anotácia k filmu	42
Rasizmus a xenofóbia – text pre učiteľa	43
Aktivita: Urob krok vpred!	57
Pracovný list	60
Aktivita: Ako profituje svetový futbal z prisťahovalectva a migrácie?	61
Aktivita pre žiakov	63
RÓMOVIA	
Kálo Láv – Čierne slovo – anotácia k filmu	64
Rómovia – text pre učiteľa	65
Slovník pojmov	75
Aktivita - Texty na čítanie a diskusiu: Vzdelávacie centrum	76
Aktivita - Texty na čítanie a diskusiu: Bývanie a Rómovia	78
Aktivita: Anketa v obci alebo meste – Sme tolerantní?	79
Pracovný list	81
Aktivita: Vylúčeni	83
Pracovné listy	84
DROGY	
Anotácie k filmom	86
Drogy – text pre učiteľa	89
Aktivita: Umenie povedať nie	99
Pracovný list	100
Aktivita: Drogy – dozvedieť sa viac	101
Pracovný list – Hodnotiaci terč	103
Zoznam použitej literatúry	104
Zoznam autorov	108

MILÉ PEDAGOGIČKY, MILÍ PEDAGÓGOVIA

Práve sa Vám dostáva do rúk metodická príručka **Jeden svet na školách**, ktorú pripravilo občianske združenie Človek v ohrození. Ide už o tretiu časť príručky v rámci rovnomenného projektu, ktorý realizujeme od roku 2005.

Podnetom na vznik tejto príručky bol pozitívny ohlas na predchádzajúce projekty rozvojového vzdelávania na školách, ako aj dopyt pedagógov a žiakov po nových atraktívnych témach.

Hlavným inovatívnym prvkom projektu a metodickej príručky Jeden svet na školách je využívanie audiovizuálnych pomôcok, konkrétne dokumentárneho filmu. Takáto forma vzdelávania je atraktívna, pričom názorne a plasticky približuje žiakom jednotlivé tematické okruhy. Zároveň poskytuje priestor na zaujímavú diskusiu. Snažili sme sa vybrať filmy, ktoré sú divácky pútavé a zároveň vysoko edukatívne. Filmy nechávajú priestor na vlastnú interpretáciu žiakov, poskytujú objektívny pohľad na dané témy.

Aby sme Vám používanie filmov čo najviac uľahčili, pripravili sme pre Vás podporný metodický materiál, ktorý Vám umožní pracovať s jednotlivými témami na vyučovacích hodinách.

Metodická príručka je rozdelená na kapitoly, každá z nich informačne a metodicky pokrýva jednu tému: **Rómovia, Migrácia a utečenci, Obchodovanie s ľuďmi, Xenofóbia a rasizmus, Drogy.**

Každá kapitola obsahuje:

Informačnú, teoretickú časť – rozsiahle, ale zároveň prehľadné informácie a fakty o danej téme. Jej súčasťou sú rôzne grafy, štatistiky, názorné príklady, skutočné príbehy, zaujímavosti a fotografie. Cieľom informačnej časti je poskytnúť učiteľovi dostatok informácií, ktoré môže žiakom sprostredkovať. Zároveň poskytuje podnety na diskusiu so žiakmi po premietaní dokumentárneho filmu.

Metodickú časť – interaktívne aktivity, ktoré umožňujú žiakom preniknúť do jednotlivých tém prostredníctvom inovatívnych metód, ako sú rolové hry, projektové vyučovanie, práca s textom a podobne. Jednotlivé metódy sú podrobne opísané, aby umožnili čo najľahšie použitie priamo na vyučovacej hodine.

Anotácie k filmom – ku každému filmu, ktorý je súčasťou projektu, nájdete v metodickej príručke anotáciu, ktorá Vám umožní získať základné informácie o filme a pomôže pri jeho výbere.

Všeobecné zásady interaktívnej výučby a podrobný popis metód, ktoré sa používajú pri rozvojovom vzdelávaní, nájdete v prvej časti príručky (oranžovej).

Jednotlivé témy vypracovali odborníci zo Slovenska, ktorí sa snažili o objektívny pohľad na dané témy a zároveň o spracovanie, ktoré vyhovuje potrebám dnešného školstva. Témy sme vybrali podľa aktuálnosti, prepojenosti so slovenským prostredím a vychádzali sme aj z požiadaviek pedagógov a žiakov z predchádzajúcich projektov. Zároveň sme sa snažili vybrať témy, ktoré majú aj globálny presah a sú pre stredoškolákov dostatočne atraktívne.

Doplnkové aktivity a metódy zozbierali a vypracovali odborníci na rozvojové vzdelávanie z OZ Človek v ohrození. Vychádzali pritom z požiadaviek moderného vzdelávania. Aktivity sú zamerané na aktívne zapojenie žiakov do vyučovacieho procesu. Vedú nielen k získaniu základných vedomostí o daných témach, ale aj k získaniu praktických zručností, postojov a hodnôt, ako sú napríklad komunikačné a občianske zručnosti, empatia, tolerancia, argumentačné schopnosti a podobne.

Veríme, že Vás metodická príručka zaujme a že bude praktickou pomôckou pri začlenení globálnych tém do vyučovania.

Ďakujeme za Váš záujem a tešíme sa na spoluprácu. Budeme Vám vďační za Vaše podnety a pripomienky k príručke, ktoré nám v budúcnosti pomôžu pri príprave kvalitných metodických materiálov pre rozvojové vzdelávanie.

Človek v ohrození
Občianske združenie
November 2007

PEVNOSŤ EURÓPA

Fortress Europe / Andreas Roksen / Švédsko, Írsko, Dánsko, Nórsko / 2001 / 58 min.

Muhammad bol kedysi utečencom z Iraku, dnes je prevádzáčom. Žije v Istanbule, bráne do Európy. Prichádzajú sem desiatky tisíc utečencov z Iraku, Iránu, Pakistanu a Afganistanu. Je to pre nich len jeden z krôčikov na ceste, aby prešli sprísnenými kontrolami. Na to však potrebujú pomoc prevádzáčov.

V Európe, kde sa kladie stále väčší dôraz na boj proti ilegálnej migrácii, je Muhammad zločinec. Jeho klienti dávajú do stávky všetky svoje úspory, aby sa dostali do Európy. Riskujú životy v stále rastúcom fenoméne, ktorý pripomína vojnu na hraniciach kontinentov. Európa robí všetko, čo môže, aby sa do nej nedostali.

Tvorcovia filmu sa spojili s dvojicou prevádzáčov a spoločne s ich klientmi prechádzajú cez turecko-grécku hranicu, pričom používajú skrytú kameru a nočné videnie.

Gibraltár je iba 17 kilometrov od pobrežia Afriky. Nikde nie je konflikt taký badateľný ako tu. Priestor medzi Afrikou a Európou zároveň oddeľuje biedu od hojnosti, kontinent mieru a stability od kontinentu svojvôle a občianskych vojen. Každý týždeň iba na tomto mieste zomierajú priemerne dvaja ľudia.

Česko-nemeckú hranicu, vtedajšiu hranicu Schengenu, ale aj Európskej únie, každoročne prekračovalo 30 tisíc ľudí, 6 tisíc z nich však neúspešne. Pohraničné kontroly dostávajú tipy od miestnych obyvateľov, ktorým sú otrhaní a vyčerpaní utečenci na obtiaž. Ľuďom, ktorí ilegálnym migrantom organizovane pomáhajú, napríklad šoférom, hrozí mnohoročné väzenie – tresty sú podobné ako za pašovanie drog. S utečencami nemecká polícia zaobchádza ako so zločincami, lebo sa dostali cez hranice nelegálne. Sú to však obeť nevydarenej európskej pohraničnej politiky.

„EÚ si teraz začala klásť otázku, akú imigračnú politiku, aký druh imigrácie a aký spôsob riešenia problému s utečencami by mala zvoliť. To nikdy nebolo na programe rokovania. Nikto sa nikdy nespýtal: Chceme rozsiahlu imigráciu, chceme nevýraznú imigráciu, chceme veľa alebo málo utečencov, odkiaľ chceme, aby boli...? Alebo chceme, aby išli peniaze z azylového systému do Turecka na pomoc iránskym utečencov v Turecku? A čo sa týka EÚ, povedal by som, že je to desať stratených rokov,“ hovorí poradca európskych vlád a Európskej komisie Jonas Widgren.

„Určite budeme potrebovať imigrantov. Ale akých? Môžeme zlízať smotanú z rozvojových krajín a znovu ich tak oslabiť? V tom je ten problém,“ oponuje Olaf Reerman.

Napriek tomu, že film bol nakrútený ešte pred vstupom Slovenska a krajín strednej a východnej Európy do Európskej únie, mnoho sa odvtedy nezmenilo. Pohľad, ktorý film ukazuje, je o to zaujímavejší, že za pomerne krátky čas sa Slovensko ocitlo na opačnej strane barikády - pevnosti Európa. Hranica Schengenského priestoru sa posúva na východ a s podobnými výzvami sa musíme momentálne vysporiadať my.

Zmeny, ktoré nastali po dokončení filmu, môžete využiť aj v diskusii po filme. Žiakov môžete dopredu upozorniť, aby si takéto momenty a fakty zapisovali. Po filme sa ich môžete spýtať:

- Aké zmeny nastali v Európe od vzniku tohto filmu?
- Aké zmeny nastali medzitým vo svete, ktoré aspekty migrácie sa vôbec nezmenili?
- Ktoré krajiny už nie sú miestom, odkiaľ utečenci masovo odchádzajú, a ktoré sa takým miestom stali?
- Aká bola pozícia Slovenska v čase, keď film vznikol a aká je dnes?

Keďže film je dlhší ako jedna vyučovacia hodina, je možné rozdeliť ho na dve časti alebo použiť iba jednu časť (napr. prvých 25 minút alebo od 33. minúty).

*Meno, ktoré nám dali, mi vždy pripadalo nesprávne. Hovorila nám Emigranti.
To znamená tí, čo opustili svoju krajinu. Ale my sme neodišli dobrovoľne.
Dobrovoľne sme si inú krajinu nevybrali. Ani sme do nej nevstúpili
s úmyslom zostať tam, dokiaľ to bude možné, navždy.
Iba sme utekali. Boli sme donútení, zakázaní.
Nie domov, ale exil je pre nás krajinou, ktorá nás prijala.
A tak netrpezlivo čakáme, tak blízko hraníc, ako je to len možné.
Očakávame deň návratu, hoci aj maličkú zmenu k lepšiemu,
sledovaní z druhej strany hraníc, horlivo očakávame.*

Bertold Brecht, skrátene (pozri tiež podkapitolu „známi utečenci“)

Stratiť domov, opustiť krajinu, v ktorej človek vyrastal, zanechať rodinu a priateľov a nútene začať život niekde inde, často v oveľa horších podmienkach, v neznámom prostredí medzi ľuďmi, s ktorými sa nemôže porozprávať, nezriedka v pomeroch iného náboženstva a kultúry – to nie je scenár nového filmu, ale osud viac ako 20 miliónov ľudí ročne. Je to osud utečencov.

MIGRÁCIA – ĽUDSKÁ PRIRODZENOSŤ A PRIRODZENÝ JAV?

Migrácia je stará ako ľudstvo samo. Už pred miliónmi rokov opúšťali pôvodní obyvatelia Afriky svoj kontinent. V histórii zaznamenávame nespočetné množstvo migračných vln – ľudia hľadali nové pasienky pre zvieratá, utekali pred klimatickými zmenami, vojenskými útokmi či pred chudobou. V ďalšom období Gréci, Rimania, Arabi, Vikingovia a mnohé iné národy a skupiny rozširovali svoj vplyv na nové územia, kde kontrolovali zdroje, obchod, ale aj ľudí a myšlienky. Idea lojality k štátu a náboženstvu iniciovala aj vznik politickej migrácie a migrácie etnických a náboženských menšín.

Nedobrovoľná migrácia získala iný rozmer, keď boli milióny Afričanov unesených do Ameriky a Európy na otrocké práce. Do 19. storočia takto európski kolonizátori odvliekli 8 až 10 miliónov pôvodných obyvateľov Afriky.

V rokoch 1846 až 1939 opustilo Európu asi 59 miliónov ľudí, pričom smerovali najmä do krajín Severnej a Južnej Ameriky.

Po 2. svetovej vojne pohyby obyvateľstva v Európe zasiahli 40,5 milióna ľudí (vrátane karpatských Nemcov a Maďarov žijúcich na Slovensku). Dekolonizácia a rozpad Indie prinútili 15 miliónov ľudí k migrácii medzi Pakistanom a Indiou. Kórejská vojna podmienila pohyb 5 miliónov ľudí a vznik Izraela vyhnal 1,3 milióna Palestínčanov zo svojich obydľí.

Potomkami migrantov sme všetci – aj na Slovensku

Migračná teória (teória pravlasti) hovorí, že Slovania sa na dnešné územie Slovenska rozšírili v 5. a 6. storočí z pravlasti, pravdepodobne z územia medzi riekami Odra, Visla a stredným Dneprom. Etnickú mapu dnešného územia Slovenska najväčšmi ovplyvnil príchod starých Maďarov na konci 9. storočia. Od 13. storočia na územie dnešného Slovenska prichádzali skupiny nemeckých kolonistov, ktorí priniesli nemecké právo a začali zakladať nové mestá. Etnickú štruktúru obyvateľov územia dnešného Slovenska výrazne zmenila aj valašská kolonizácia v období od 14. do 17. storočia. Okrem toho, v mnohých z nás koluje krv Čechov, Židov, Ukrajincov, Rómov, Poliakov a iných národností.

DISKUSIA:

Zadajte žiakom úlohu vypracovať rodokmeň svojej rodiny za predchádzajúce 3 generácie. Koľkí žiaci našli u svojich predkov korene z iných krajín?

UTEČENCI VO SVETE DNES

Milióny ľudí na celom svete sú nútení opúšťať svoje domovy. Robia tak zo strachu o život, s cieľom hľadať pomoc a ochranu v iných krajinách. Najčastejšie sa tak deje v dôsledku vojnových konfliktov, násilia, politického, rasového či náboženského presvedčenia. Medzinárodnú ochranu im zabezpečuje Konvencia OSN o ochrane utečencov z roku 1951 a jej dodatkový protokol z roku 1967.

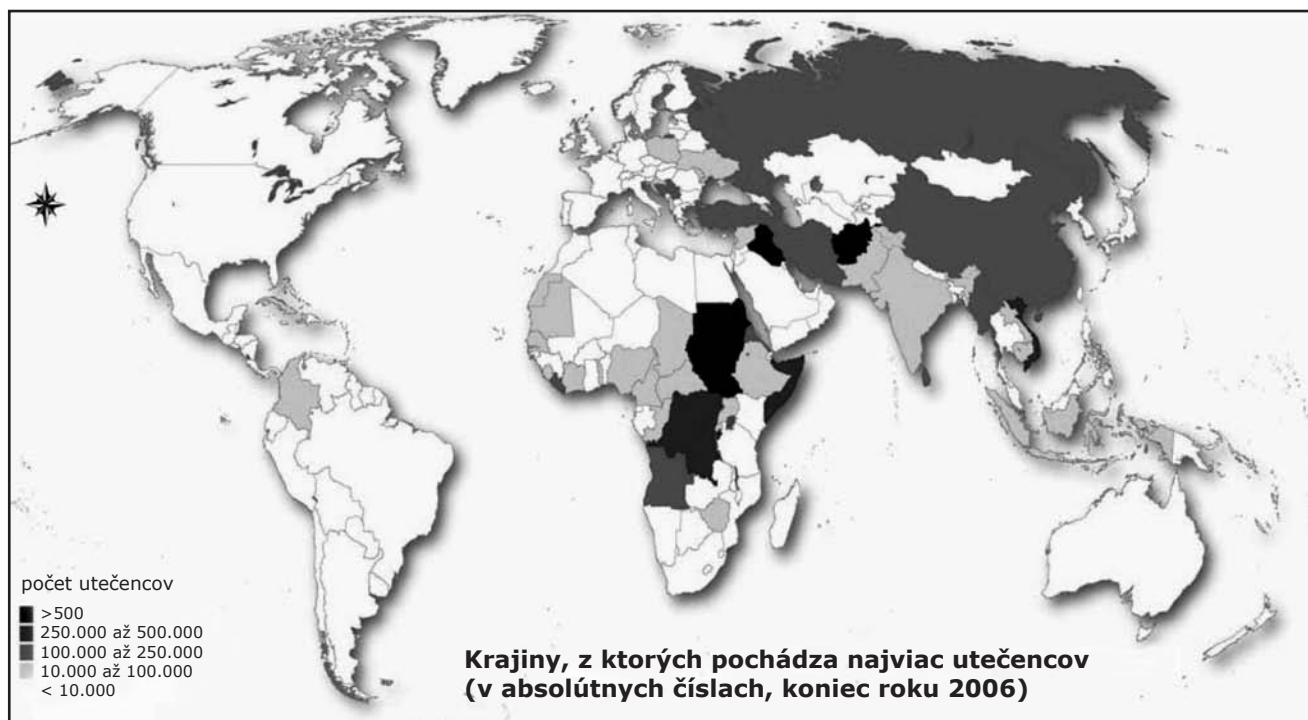
Kým v roku 1992 bolo na svete asi 18 miliónov utečencov, v roku 2005 to bolo už „len“ 9,2 milióna, z nich viac ako dve tretiny pochádza z chudobných rozvojových krajín. Tento klesajúci trend súvisí najmä s ukončením veľkých vojenských konfliktov na začiatku 21. storočia (Afganistan, Angola, Sierra Leone). Za

utečencov však musíme považovať aj tzv. vnútorných presídlencov. Presídľovanie dosiahlo kritickú hranicu a v dnešnom globalizovanom svete musí neustále čeliť novým výzvam. Znamená to, že vo svete sú desiatky miliónov presídlených ľudí v bezútešnej situácii. Vnútorní presídlenci sú bežným javom v krajinách postihnutých občianskou vojnou, ako je napríklad Uganda, Sudán či Barma.

Ďalšou z výziev je aj do značnej miery sprísnená azylová politika a rastúca neznášanlivosť a intolerancia či rastúca obava zo stretu kultúr. Väčšina dnešných utečencov žila v exile príliš dlho, boli odkázaní len na pobyt v táborech alebo sa pretĺkali životom v chudobných mestských častiach v rozvíjajúcom sa svete.

Odkiaľ utečenci pochádzajú?

Najviac utečencov majú na svedomí občianske vojny v nestabilných krajinách (pozri tabuľku) a nimi vyvolaná chudoba a bezprostredné ohrozenie života. Novým fenoménom, ktorý ovplyvnil vlny utečencov, sa stali teroristické útoky 11. septembra 2001 a následná „vojna proti teroru“, ktorá vyvolala niekoľko konfliktov, čo boli alebo stále ešte sú ňou ospravedlňované. Vojny a vojenské operácie v Afganistane, Čečensku, Acehu (provincia v Indonézii), Iraku, Pakistane spustili veľkú vlnu medzinárodných migrantov. Pre ľudí z týchto oblastí je opustenie krajiny a hľadanie azylu veľmi ťažké, najmä v dôsledku globálnej podpory antiteroristických operácií.

zdroj: 2006 Global Trends, UNHCR

Kam utečenci smerujú?

Pôvod najväčších skupín utečencov – k 1. 1. 2006

[10 najväčších skupín]

Pôvod	Krajiny, kde najčastejšie žiadajú o azyl	Spolu
Afganistan	Pakistan / Irán / Nemecko / Holandsko / Veľká Británia	1 908 100
Sudán	Čad / Uganda / Keňa / Etiópia / Stredoafrická rep.	693 300
Burundi	Tanzánia / DR Kongo / Rwanda / Juhoafrická rep. / Zambia	438 700
DR Kongo	Tanzánia / Zambia / Kongo / Rwanda / Uganda	430 600
Somálsko	Keňa / Jemen / Veľká Británia / USA / Etiópia	394 800
Vietnam	Čína / Nemecko / USA / Francúzsko / Švajčiarsko	358 200
Palestína	Saudská Arábia / Egypt / Irak / Líbya / Alžírsko	349 700
Irak	Irán / Nemecko / Holandsko / Sýria / Veľká Británia	262 100
Azerbajdžan	Arménsko / Nemecko / USA / Holandsko / Francúzsko	233 700
Libéria	Sierra Leone / Guinea / Pobrežie Slonoviny / Ghana / USA	231 100

zdroj: 2006 Global Trends, UNHCR

Afganistan – napriek tomu, že talibanský režim bol zvrhnutý, bezpečnostná situácia v krajine a uplatňovanie základných práv ešte nedosiahli štandardnú úroveň. V mnohých oblastiach stále prakticky neobmedzene vládnu lokálni kmeňoví lídri. Dodnes sa do Afganistanu vrátili 4 milióny ľudí, najmä z Pakistanu a Iránu, v roku 2007 sa očakáva návrat ďalších utečencov.

Sudán – napriek podpísaným mierovým zmluvám medzi Severom a Juhom pretrváva v krajine občianska vojna v provincii Darfúr. Bezpečnostná situácia tu zostáva katastrofálna, zhoršuje ju aj humanitárna kríza. Len v susednom Čade, v jednej z najchudobnejších krajín sveta, žije v utečeneckých táborech asi 200 000 Sudánčanov. Okrem toho asi 2 milióny Sudánčanov žijú mimo svojich domovov, ale neopustili krajinu.

Irak – kým v minulosti odchádzali z Iraku najmä príslušníci diskriminovanej kurdskej menšiny a ľudia perzekvovaní režimom Saddáma Husajna, dnes sú to ľudia hľadajúci azyl pred rastúcim sektárskym násilím medzi sunnitskými a šiitskými moslimami a anarchiou, ktorá sprevádza inváziu a pobyt amerických vojsk v krajine.

Somálsko – občianska vojna, kolaps štátu a následná anarchia, v roku 2006 vpád etiópskych vojenských jednotiek do hlavného mesta, to sú hlavné dôvody, prečo počet utečencov z tejto extrémne chudobnej krajiny neklesá.

MIGRÁCIA

Je potrebné rozlišovať medzi utečencami a migrantmi (pozri definíciu v podkapitole Slovník pojmov). Ľudia spravidla odchádzajú za lepším životom. Ak by ich krajina bola ekonomicky a sociálne rozvinutá, politicky stabilná a zodpovedná, je menej pravdepodobné, že by ju obyvatelia opúšťali. Ľudia hľadajú bezpečie a lepší život v iných krajinách, čím sa snažia vyriešiť svoje základné životné problémy – okrem záchrany života si tak zabezpečujú lepšiu budúcnosť pre seba a pre svoje deti. Keď však opustia svoju vlasť, musia sa vysporiadať s novými, dosiaľ pre nich neznámymi problémami. Niektoré z nich sú ľahko predvídateľné, napríklad jazykové problémy, izolácia od svojej rodiny a známych, nové kultúrne a náboženské prostredie. Niektoré z nich však menej – napríklad rasizmus, predsudky, stereotypné vnímanie a odmietanie väčšinou spoločnosťou, márna snaha nájsť si prácu a stať sa plnohodnotným členom novej spoločnosti.

Počet (najmä ekonomických) migrantov má stúpajúci trend – podľa OSN bolo v roku 2005 na svete asi 190 miliónov medzinárodných migrantov, čo sú však len asi 3 % svetovej populácie. Zvyšných 97 % ľudí stále žije v krajine, kde sa narodili.

V roku 2000 žilo 63 % migrantov v rozvinutých krajinách a 37 % v rozvojových krajinách. V rozvinutých krajinách tvorili 8,7 % celkovej populácie – V USA tvorili migranti 12,3 % obyvateľstva,

v západnej Európe ich žilo 32 miliónov a tvorili takmer 10 % populácie. Migranti preferujú najmä veľké mestá – napríklad v kanadskom Toronte tvoria až 44 % populácie, v Bruseli 29 % a každý štvrtý obyvateľ Londýna je takisto migrant alebo potomok migranta.

Migrácia a rozvoj

Medzi migráciou a rozvojom existuje jasná spojitosť. Migrácia je fenomén vyplývajúci so súčasnej globalizácie a ak sa uskutočnia všetky potrebné opatrenia, môže mať výrazne pozitívny vplyv na ekonomiku krajiny, ktorá migrantov prijíma, ale aj na krajiny, odkiaľ migranti odchádzajú:

Migrácia:

- môže zabezpečiť dôležitý zdroj financií a ľudského kapitálu pre krajinu pôvodu migrantov a tým zabezpečiť rozvoj tejto krajiny
- môže byť výrazne pozitívnu skúsenosťou pre samotných migrantov s možnosťou zvýšiť kvalitu svojho života a života svojich rodín
- môže mať pozitívny vplyv na trh práce, ekonomiku a spoločnosť v cieľových krajinách migrantov

Medzinárodná migrácia je jedným z kľúčových faktorov globalizácie. Podľa niektorých odborníkov je migrácia nástrojom na zmiernenie globálnej nerovnosti a na zabezpečenie globálneho rozvoja. Samozrejme, migrácia má aj negatívne dôsledky, jedným z nich je odlev vysokokvalifikovanej sily (tzv. „brain drain“ alebo únik mozgov) – napríklad lekárov, odborníkov na informačné technológie, ale aj zdravotných sestier.

Na druhej strane sa predpokladá, že migranti ročne posielajú do krajiny svojho pôvodu viac ako 130 miliárd dolárov (viac ako 3 000 miliárd Sk – v roku 2002). Pre mnohé krajiny sú práve tieto zdroje nevyhnutné pre ďalší rozvoj.

Na úrovni Európskej únie v súčasnosti prebieha veľká diskusia o kontrole nelegálnej migrácie. Väčšina zúčastnených vlád vidí možnosti riešenia tohto problému v posilnení vonkajších hraníc svojich krajín, resp. celej Európskej únie, a vo vrátení nelegálnych migrantov do krajín ich pôvodu alebo aspoň do krajín, odkiaľ do Európskej únie vstúpili. V dôsledku toho by sa však mohla zvýšiť rizikovosť migrácie a počet obetí u migrantov, ktorí na svojej ceste prekonávajú veľa životunebezpečných prekážok.

Málokto sa na problém pozerá komplexnejšie. Podobne ako v mnohých iných oblastiach, aj pri migrácii platí, že prevencia je efektívnejšia než riešenie problému.

Nelegálna migrácia sa dá zmierniť napríklad:

- poskytovaním rozvojovej pomoci najchudobnejším krajinám (najmä zlepšením sociálnej a ekonomickej úrovne). V mnohých prípadoch ľudia neodchádzajú zo svojich krajín pre nízku mieru rozvoja, ale pre nedostatok príležitostí a absenciu pozitívnej vízie.
- možnosťou poskytnúť ľuďom z rozvojových krajín legálne vstúpiť do rozvinutých krajín a pracovať tu, z čoho môžu profitovať obe strany
- diplomatickým riešením vojenských konfliktov (v krajnom prípade aj nediplomatickým)
- ukončením znevýhodňovania rozvojových krajín pri medzinárodnom obchode (napríklad ukončením poskytovania vysokých dotácií poľnohospodárom v rozvinutých krajinách a odstránením kvót a colných bariér) a akýmkoľvek posilnením nádeje týchto ľudí na zlepšenie životných podmienok v ich domovských krajinách.

Slovenskí migranti v zahraničí

Je prirodzené, že ľudia žijúci v krajine s nižšou životnou úrovňou, nižšími priemernými platmi či s nedokonalším sociálnym systémom hľadajú na určité obdobie alebo natrvalo možnosť, ako si zvýšiť svoj životný štandard v rozvinutejšej krajine. Sú to tzv. ekonomickí migranti, treba ich ale odlíšiť od utečencov, pre ktorých bol útek z krajiny jedinou možnosťou, ako si zaistiť bezpečie alebo zachrániť život.

Podľa oficiálnych odhadov pracuje v súčasnosti v zahraničí 170 - 200 tisíc Slovákov. Väčšina z nich v Českej republike, Maďarsku, Británii a Írsku. Ďalšie desaťtisíce pracujú v zahraničí nelegálne alebo počas sezónnych prác, desiatky tisíc študentov využívajú možnosť prakticky zdarma študovať za hranicami Slovenska. Mobilita, možnosť neobmedzene pracovať a žiť prakticky kdekoľvek, sa najmä pre mladých ľudí stáva samozrejmosťou.

UTEČENCI NA SLOVENSKU

Naša vláda a občania neustále žiadajú iné krajiny o zrušenie pracovných obmedzení do všetkých krajín EÚ a o zrušenie víz do USA a Kanady. Na druhej strane však Slovensko v posledných rokoch udeľuje len veľmi malý počet azylov utečencom – v tomto smere sa zaraďuje na chvost krajín EÚ. Ak ste utečenec a požiadate u nás o azyl, skoro určite ho nedostanete. Správa Medzinárodnej helsinskej federácie pre ľudské práva v tejto oblasti nevyznieva pre Slovensko lichotivo. „Kým v Maďarsku alebo Poľsku sa priznávajú stovky a v Rakúsku tisícky azylov, na Slovensku ich vlni bolo osem,“ upozorňuje vedúci Úradu Vysokého komisára OSN (UNHCR) pre utečencov na Slovensku Peter Kresák. Zuzana Števuľová z Ligy pre ľudské práva poukazuje aj na pridlhé skúmanie rozhodnutí o zaistení utečencov. Často ich zadržávajú 2 až 6 mesiacov, kým o nich súdy rozhodnú.

Okrem toho sa u nás sprísňuje zákon na získanie občianstva - podľa zákona o štátnom občianstve cudzinci musia na Slovensku nepretržite žiť až 8 rokov (azyľanti 5 rokov).

Slovensko je ešte stále pre utečencov väčšmi tranzitnou než cieľovou krajinou. Napriek tomu od roku 1992 do konca roku 2006 požiadalo o azyl na Slovensku 51 187 ľudí. Ministerstvo vnútra v tomto čase priznalo azyl v 596 prípadoch a štátne občianstvo v 179 prípadoch.

Asi ťažko možno predpokladať, že práve na Slovensko smerujú utečenci, ktorí nespĺňajú podmienky udelenia azylu podľa Ženevskej Konvencie (pozri aktivita, príloha č. 2). Miera udelenia azylu a počet udelených štátnych občianstiev je však u nás dlhodobo nízka.

Ako Slovensko odmietlo Čechenov

Čechenského žiadateľa o azyl slovenské úrady deportovali do Ruska v čase, keď prebiehalo konanie o udelení azylu. Po prilete do Moskvy ho zatkli ruské úrady, obžalovali ho a poslali do väzenia v Groznom. Vo väzení ho mučili. Dvoch čechenských žiadateľov o azyl na žiadosť Ruska vrátili v čase, keď na Slovensku čakali na konečné rozhodnutie o žiadostiach na udelenie azylu.

Zdroj: IHF, podľa <http://www.sme.sk/c/3219606/Nemenime-sa-utecencov-nehceme.html>

Prehľad žiadateľov o azyl v Slovenskej republike za obdobie 1992 - 2006

Rok	Počet	Azyl udelený	Azyl neudelený	Konanie zastavené	V riešení	Udelené štátne občianstvo	Miera udelenia azylu
1992	87	56	0	0	31	0	100
1993	96	39	20	25	43	0	66
1994	140	55	32	65	31	0	63
1995	359	68	57	190	75	0	54
1996	415	129	62	193	106	4	67
1997	645	65	84	539	63	14	43
1998	506	49	36	224	260	22	57
1999	1320	27	176	1034	343	2	13
2000	1556	11	123	1366	400	0	7,2
2001	8151	18	130	5247	3156	11	12,1
2002	9743	20	309	8053	4516	59	6,0
2003	10358	11	421	9788	4656	42	2,5
2004	11391	15	1297	11586	3147	18	1,14
2005	3549	25	816	2923	1467	2	2,9
2006	2871	8	861	1940	604	5	0,9
SPOLU	51187	596	4424	43173		179	11,9

Poznámka: miera udelenia azylu je vyrátaná ako percento udelených azylův zo žiadostí o azyl.

zdroj: UNHCR Slovensko

Na Slovensku máme vlastný azylový systém, vychádzajúci zo Ženevskej konvencie o utečencoch. O udelení, resp. neudelení azylu rozhoduje Migračný úrad Ministerstva vnútra SR, ktorý je zodpovedný aj za spravovanie azylových zariadení.

V súčasnosti je na našom území v prevádzke päť utečeneckých táborův. Sú to zariadenia - záchytné a pobytové utečenecké tábory - Migračného úradu v Rohovciach, Gabčíkove, Opatovskej Novej Vsi, Humennom a vo Vlachoch.

Ako vnímajú utečencův ľudia na Slovensku?

Podľa prieskumu verejnej mienky uskutočnenom agentúrou Focus v r. 1998 a 2001:

- 63 % respondentův si myslí, že utečenci prispievajú k zvyšovaniu kriminality
- 60 % si myslí, že utečenci prinášajú na naše územie rozličné choroby
- 73 % súhlasí s názorom, že utečenci stoja náš štát priveľa peňazí
- viac ako dve tretiny ľudí na Slovensku je stotožnených s názorom, že utečencom treba pomáhať, lebo sú to ľudia v núdzi, odkázaní na humanitárnu pomoc
- iba 12 % Slovákov, čo je najmenej v EÚ, si myslí, že prisťahovalci sú pre našu krajinu prínosom. Pre porovnanie - vo Švédsku je to 79 %. Toto číslo môže byť ovplyvnené veľmi nízkym počtom imigrantův u nás v porovnaní s krajinami západnej Európy
- 23 % vyjadruje veľmi negatívny postoj k migrantom, podľa nich sú utečenci hrozbou pre štát a treba ich izolovať (prieskum na stránke www.sme.sk)
- 28 % si myslí, že utečenci potrebujú pomoc a okrem toho môžu mať aj pozitívny vplyv na slovenskú kultúru (prieskum na stránke www.sme.sk).

10 krajín, odkiaľ o azyl na Slovensku požiadalo najviac občanův (v roku 2006):

India	727
Rusko (vrátane Čechenska)	469
Moldavsko	334
Gruzínsko	179
Bangladéš	161
Čína	156
Pakistan	139
Irak	133
Vietnam	57
Afganistan	34

Koľko peňazí nás utečenci stoja?

Samozrejme, že starostlivosť o utečencův niečo stojí. Na celkovej starostlivosti o nich sa podieľa najmä rezort Ministerstva vnútra SR (financovanie chodu azylových táborův), ale značné finančné zdroje plynú aj z UNHCR a najmä z Európskej únie.

zdroj: UNHCR Slovensko

Avšak utečenci, ktorí na Slovensku zostanú a nájdu si zamestnanie, sú pre našu ekonomiku prínosom. Medzi utečencami je veľa inteligentných, vzdelaných, šikovných a pracovitých ľudí (*pozri časť o známych utečencoch*). Keďže na Slovensko prichádzajú v produktívnom veku, naša spoločnosť nemusí investovať peniaze do ich vzdelania.

Pre úspešnú integráciu a zaradenie utečencov do našej spoločnosti má rozhodujúci význam ich akceptácia príslušníkmi väčšiny spoločnosti a komunity, v ktorej sa snažia budovať svoj nový život. Problémom teda nie sú samotní utečenci, ale vo veľkej miere nepriateľské postoje, netolerancia a rasizmus, ktoré spôsobujú ich izoláciu a znemožňujú im stať sa plnohodnotnými členmi našej spoločnosti.

Prečo potrebujeme migrantov?

Základom ekonomického úspechu štátov ako USA, Kanada alebo Austrália boli a stále sú migranti. Podobne ani ekonomický rozmach západnej Európy v 60-tych a 70-tych rokoch by bez migrantov nebol možný. Napríklad Veľká Británia profituje z migrácie v prepočte asi 125 miliárd korún ročne. Len málokto si uvedomuje, že pri klesajúcom počte obyvateľov, klesajúcej nezamestnanosti a chýbajúcej kvalifikovanej pracovnej sile na Slovensku na jednej strane a pri vzrastajúcom veku dožitia na strane druhej budeme čoskoro čeliť problému, kto bude pracovať v našich podnikoch a kto bude financovať naše dôchodky.

AKTIVITA: SPOZNAJ IMIGRANTOV V TVOJOM MESTE

Takmer v každom meste či dokonca obci na Slovensku určite stretnete ľudí, ktorí pochádzajú z inej krajiny. Môžu to byť lekári z afrických krajín v miestnej nemocnici, trhovníci z Vietnamu alebo Číny či majitelia bufetov z arabských krajín. A nikto vám nesprostredkuje lepší pohľad na život imigranta na Slovensku ako oni.

Ako zorganizovať stretnutie:

- urobte si prieskum vo svojom meste – opýtajte sa na miestnom úrade, či evidujú niekoho, kto pochádza z inej krajiny, opýtajte sa rodičov a známych, prípadne sa obráťte na UNHCR na Slovensku, aby vám podali informácie o imigratoch žijúcich na Slovensku
- obráťte sa na mimovládne organizácie, ktoré pracujú s utečencami, imigratmi – napríklad Slovenská humanitná rada, UNHCR
- pozvite si imigranta z inej krajiny na besedu do školy

Prečo k nám utečenci prichádzajú? Nechcú len zneužiť náš sociálny systém a mať sa lepšie?

Utečenci musia prekonať veľké prekážky, kým sa dostanú do bezpečnej krajiny. Počas nebezpečnej a vyčerpávajúcej cesty sa často dostávajú do ohrozenia vlastného života. Neraz odovzdávajú prevádzачom všetky svoje úspory bez záruky, že sa skutočne dostanú do cieľa svojej cesty. Žiaden človek by nepodstupoval také veľké riziko, keby ho k tomu neprinútili veľmi ťažké a iným spôsobom neriešiteľné životné podmienky. Je, samozrejme, potrebné rozlišovať medzi utečencami a ekonomickými migrantmi (*pozri tabuľku: definície*).

Nemôže sa stať, že utečenci zničia našu kultúru a spôsob života?

Utečenci k nám neprichádzajú preto, aby nás vytlačili z nášho územia alebo zničili našu kultúru. Prichádzajú sem s cieľom nájsť miesto, kde môžu žiť pokojný a bezpečný život, vychovávať svoje deti a uplatniť svoje schopnosti.

Od roku 1992 do roku 2006, teda za 15 rokov, získalo občianstvo 179 azylantov. Všetci spolu by sa by sa teda zmestili do väčšieho autobusu. Ťažko predpokladať, že takáto skupina ľudí dokáže „zničiť“ našu kultúru. Takéto obavy sú prehnané, aj keby v budúcnosti počet cudzincov v našej krajine vzrástol.

Je len na nás, či z iných kultúr, ich rôznorodosti a bohatosti dokážeme profitovať alebo nie. Kultúrna diverzita a rôznorodosť je obohacujúca. Vďaka prelínaniu kultúr vznikali v histórii nové hodnoty a ľudská spoločnosť sa posúvala dopredu. Najvyspelejšie krajiny súčasnosti sú tie, kde sa navzájom prelínajú kultúrne prvky mnohých etníc a národov. Problémy, ktoré vznikajú pri spoložití rôznych kultúr, možno úspešne riešiť, ak nechýba dobrá vôľa.

Samozrejme, je potrebná obojstranná tolerancia odlišností. Slováci preto musia vytvoriť vhodné podmienky, aby utečenci u nás našli nielen svoj domov, ale aby aj cítili, že sú ňom akceptovaní a nie sú občanmi druhej kategórie. Najväčšou chybou by bolo týchto ľudí izolovať, vytvoriť getá a neprijať ich ako plnohodnotných občanov našej krajiny.

Tolerancia odlišnej kultúry a rešpektovanie pravidiel by sa však mali vyžadovať aj od imigrantov. Znalosť jazyka hostiteľskej krajiny či dodržiavanie právnych noriem je v záujme oboch strán. Imigranti, ktorí sa snažia rešpektovať zákony a ovládajú slovenský jazyk, sa dokážu ľahšie integrovať a zároveň sa stretávajú s menším odmietaním u zamestnávateľov a úradov.

MODELY SPOLUŽITIA ODLIŠNÝCH ETNICKÝCH SKUPÍN

V súčasnosti sa veľa diskutuje o tom, či chceme alebo nechceme byť multikultúrnou spoločnosťou. Treba si však uvedomiť, že každá spoločnosť je viac či menej multikultúrna. Usporiadanie vzťahov medzi väčšinovými a menšinovými skupinami môže mať rôznu podobu.

Segregácia

Stav, keď je niektorá minorita (menšina) od majoritnej (väčšinovej) spoločnosti úplne izolovaná, žije na oddelených miestach (v getách), jej členom je znemožnený spoločenský vzostup, nemajú podiel na moci. V histórii to bola napr. segregácia Židov. Extrémnym prípadom bola politika apartheidu v Juhoafrickej republike. Segregačná politika sa v niektorých krajinách uplatňuje voči početnej tureckej menšine; odlišnosti minorite ponechali, ba dokonca ju v nich podporujú, ale zároveň sa chápu ako prekážka politickej rovnoprávnosti. Pri segregácii je riziko radikalizácie menšinovej skupiny.

Po príklady segregovaných skupín nemusíme chodiť ďaleko. Typickým príkladom sú niektoré segregované rómske osady či mestské getá na Slovensku. Tento problém sa často nesprávne označuje ako etnický problém. V prípade segregovaných rómskych osád je však správnejšie označovať problém ako sociálny. Segregácia totiž spôsobuje sociálnu exklúziu (sociálne vyčlenenie danej skupiny), čo má za následok nižšiu vzdelanosť, zlé hygienické podmienky, sťažený prístup k práci, nedostatok pozitívnych vzorov. Riešením teda nie je izolovať Rómov na jednom sídlisku alebo v osade, pretože problém sa len komplikuje a pre samotných Rómov je to nešťastné riešenie. Napríklad sídlisko Luník IX bolo štandardným sídliskom, v ktorom žili sociálne slabšie rodiny, neplatiči, ale aj stredné vrstvy. Po nasťahovaní ďalších Rómov na toto sídlisko sa problém začal prehlbovať. Platiči, mnohí z nich Rómovia, nemali možnosť zmeniť bydlisko, takže museli znášať spoložitie s neplatičmi. Sídlisko sa zmenilo na jedno veľké geto a spoločnosť prestala rozlišovať tunajších obyvateľov. Deti, ktoré vyrastajú v takomto prostredí, nemajú pozitívne vzory, nevedia si vypestovať správne návyky a problém sa naďalej prehľbuje.

Aby sme sa vrátili k imigrantom, k radikalizácii došlo aj vo Francúzsku. V médiách sa nepokoje na predmestiach veľkých francúzskych miest hodnotili ako vyčíňanie prisťahovalcov. V duchu francúzskeho asimilačného modelu by však bolo správne tvrdiť, že išlo o mladých Francúzov. Skupinu rozvášnených mladíkov totiž tvorila tretia generácia prisťahovalcov, ktorí sa cítia byť Francúzmi, často už nemajú väzby na krajinu pôvodu svojich predkov a vyčíňanie bolo skôr

dôsledkom nedostatku pracovných príležitostí na predmestiach, tamojšej sociálnej štruktúry (sociálne slabšie rodiny náchylnejšie na kriminálne správanie) a dokonca aj nepružného francúzskeho trhu práce. Aj napriek francúzskemu Egalité, Fraternité, Liberté zamestnávateľia len neradi zamestnávajú mladých ľudí z predmestí kvôli rigidnému zákonníku práce.

Asimilácia

Ide o proces, pri ktorom sa špecifiká minoritnej sociokultúrnej skupiny „rozpušťať“ v kultúre majoritnej skupiny. Členovia minorít sa môžu zúčastňovať všetkých aspektov života majority za cenu, že sa vzdajú znakov svojej kultúry a preberú modely správania, hodnoty a spôsob myslenia majoritnej skupiny. Ako príklad sa často uvádza Francúzsko – zdôrazňuje sa rovnosť občanov pred zákonom, ale sociokultúrne špecifiká sú vykázané do súkromia. Dôsledkom je zákaz nosenia náboženských symbolov na štátnych školách, napríklad šatky u moslimských dievčat. Aj napriek francúzskej hrdosti na asimilačný model, aj v tejto krajine sa vyskytujú problémy. Je to spôsobené pretrvávajúcou diskrimináciou nielen nových prisťahovalcov, ale aj príčinami, ktoré sme popísali vyššie v časti o segregácii.

Podobný model ako vo Francúzsku, teda dôraz na občiansky patriotizmus bez ohľadu na pôvod občana, funguje aj v USA. Je známy pod názvom „Melting Pot“ – „Taviaci kotol“. Prisťahovalci prichádzajúci do USA vytvárajú špecifickú americkú kultúru, s ktorou sa väčšina občanov stotožňuje. Tento model funguje vďaka akejsi ekonomickej integrácii, pri ktorej nie je dôležité odkiaľ si, ale aký si, aké kvality máš, ako sa dokážeš uplatniť a uspieť. Ak sa ti to podarí, stávaš sa plnohodnotným občanom.

Integrácia

Stav, pri ktorom si minority zachovávajú svoje kultúrne špecifiká, čo im však nebráni zúčastňovať sa bežného života spoločnosti. Určité črty tohto modelu má v súčasnosti napríklad Veľká Británia alebo Švédsko. Vo Švédsku sú napríklad zabezpečené jazykové práva menšín tým, že ak konkrétnu školu navštevuje minimálne 5 detí z jedného etnika, majú právo vzdelávať sa vo svojom jazyku.

Často sa stretávame s názormi, že Európa by mala klásť zvýšený dôraz na to, aby prisťahovalci prijali našu kultúru, lebo integrácia nás údajne neochráni pri styku s inými kultúrami, ktoré nie sú ochotné

akceptovať pravidlá väčšinovej spoločnosti, čo vedie k ich radikalizácii. To tvrdia konzervatívni kritici multikulturalizmu. Príliš liberálny postoj k prisťahovalcom však tiež nie je najšťastnejší a paradoxne môže byť škodlivý pre nich samotných. Bezvýhradná akceptácia sociokultúrnych špecifik a jazykových práv totiž môže spôsobiť pasivitu medzi imigrantmi, ktorí si ľahko zvyknú na všeobecnú akceptáciu, uzatvoria sa na svojich „jazykových ostrovoch“ a nesnažia sa vstupovať do interakcie s väčšinovým spoločenstvom. Preto, ako to už býva, treba zvoliť zlatú strednú cestu. Uzavrieť sa pred imigrantmi by bolo nešťastné, prinášajú kultúrne obohatenie a pestrosť a nájdu sa aj pragmatické dôvody – európske obyvateľstvo starne, preto prísun imigrantov bude nevyhnutný. Je však legitímne a správne, ak sa od prichádzajúcich imigrantov očakáva, že budú dodržiavať právne aj mravné normy krajiny, v ktorej žijú. Preto treba podporovať kultúrne inštitúcie, jazykové práva a špecifiká kultúry minorít, ale treba sa jasne postaviť proti nežiaducim javom, ako je napríklad ženská obriezka, vraždy z pomsty, ponižovanie žien a násilie voči nim. Takisto treba vytvoriť podmienky na čo najskoršiu integráciu prisťahovalcov – zjednodušiť azylový proces, zlepšiť jazykovú pripravenosť imigrantov, liberalizovať pracovný trh, ktorý ich bude schopný absorbovať.

OTÁZKY NA DISKUSIU:

- *Ktorý model spolužitia iných kultúr je podľa vás ideálny?*
- *Boli by ste za to, aby vo vašom meste otvorili utečenecký tábor či postavili mešitu?*
- *Mali by imigranti rešpektovať všetky naše pravidlá, aj keby to bolo proti ich náboženskému presvedčeniu?*
- *Mal by sa v Európe zaviesť zákaz nosenia moslimských šatiek na verejnosti?*

Nemôže sa stať, že azyl získajú teroristi, ktorí budú ohrozením pre našu krajinu?

Pre potenciálnych teroristov je jednoduchšie vstúpiť do krajiny EÚ legálne – ako turista, s cieľom podnikania, obchodu či štúdia. Procedúra pri získavaní azylu je veľmi dlhá, komplikovaná a bez záruky úspešnosti. Samozrejme, nemožno vylúčiť, že azyl bude udelený budúcemu teroristovi. Takéto prípady sa však vyskytujú veľmi zriedka. Väčšina teroristov pri útokoch 11. septembra 2001 pochádzala zo Saudskej Arábie, zo slušne zabezpečených rodín. Každý z nich prišiel do USA legálne, s platnými vízami.

Existuje pojem ako nelegálny žiadateľ o azyl?

NIE. Takýto pojem je nesprávny. Nikto nemôže ilegálne žiadať o azyl, lebo každý má fundamentálne právo žiadať o azyl na základe Všeobecnej deklarácie ľudských práv (článok 14). Tento dokument podpísali všetky členské krajiny OSN.

Prečo by sme však mali pomáhať utečencom práve my?

Vzhľadom na to, že sme dlho žili v totalitnej a izolovanej krajine, nie sme na utečencov, ale ani na ľudí s iným zovňajškom, vyznávajúcich iné náboženstvo a kultúru, zvyknotí. Naopak, z našej krajiny odchádzali desaťtisíce ľudí, o ktorých sa v zahraničí výborne postarali. Slováci utekajúci pred komunistickou diktatúrou sa nestretávali s podozrením, že chcú rozvrátiť kultúru západných krajín, práve naopak, stretávali sa s pochopením a neraz dostávali veľkorysú pomoc. Kým v našej krajine odvtedy nastali výrazné zmeny, nadobudli sme občianske slobody a práva, vytvorili demokratické politické prostredie, v iných krajinách je situácia podobná alebo ešte horšia ako pred pádom totality u nás.

A ako budeme reagovať my? Ukážeme utečencom prichádzajúcim na Slovensku svoju pohostinnú povahu?

SLOVNÍK POJMOV

Imigrant – niekto, kto sa usadí v inej krajine

Žiadateľ o azyl - človek, ktorý odišiel zo svojej krajiny, prekročil medzinárodnú hranicu a požiadal vládu inej krajiny o uznanie jeho statusu utečenca. Požiada o ochranu a o právo, aby nebol vrátený do svojej krajiny, kde mu hrozí nebezpečenstvo a čaká na uznanie, respektíve zamietnutie svojej žiadosti podľa Konvencie OSN o utečencoch z roku 1951.

Utečenec – podľa Konvencie OSN o utečencoch je tento pojem jasne definovaný. Je to „osoba, ktorá sa nachádza mimo svojej vlasti a má oprávnené obavy pred prenasledovaním z dôvodov rasových, náboženských, národnostných, alebo z dôvodov príslušnosti k určitým spoločenským vrstvám alebo i zastávania určitých politických názorov, a nie je schopná prijať, alebo vzhľadom na vyššie uvedené obavy odmieta ochranu svojej vlasti.“ Krajiny, ktoré konvenciu podpísali (je ich 144, vrátane Slovenska) sú povinné poskytovať utečencom rovnaké práva ako vlastným občanom, vrátane slobody vierovyznania a pohybu, právo na prácu, prístup k vzdelaniu a cestovné dokumenty.

Status utečenca - uznáva sa vládou krajiny, kde oň žiadateľ požiadal. Uznáva sa na základe podmienok Konvencie OSN (pozri vyššie). Takáto osoba má po získaní statusu utečenca právo zostať v novej krajine akokoľvek dlho. Môže požiadať o občianstvo novej krajiny (proces môže trvať aj niekoľko rokov), čím získava rovnaké práva a povinnosti ako akýkoľvek občan tejto krajiny. Funkciu ústredného orgánu štátnej správy v oblasti azylovej problematiky na Slovensku vykonáva Migračný úrad SR, podľa zákona o azyle (480/2002 Z. z.).

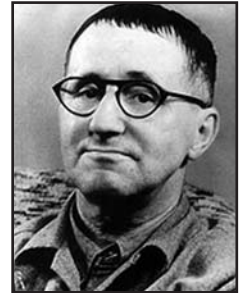
Nelegálny prisťahovalec (nelegálny imigrant) – človek, ktorý chce žiť v krajine, do ktorej nemá oficiálne povolené legálne vstúpiť. Napríklad nemá potrebné doklady, víza, alebo nespĺňa iné požiadavky imigračného úradu a zákonov tejto krajiny. Ďalšou možnosťou je, že zostal v krajine aj po vypršaní platnosti víz, hoci tam vstúpil legálne. Mnohí utečenci nemajú pas alebo potrebný doklad, lebo utekajú pred vojnou alebo postihom za svoje presvedčenie alebo činnosť.

Ekonomický migrant – je ním človek, ktorý odišiel zo svojej krajiny dobrovoľne, aby si zarobil na lepší život. Rozhodol sa presťahovať, aby zlepšil vyhladky seba samého a svojej rodiny. Na rozdiel od utečencov je stále pod ochranou svojej krajiny. Pojem ekonomický migrant sa používa rovnako pre ľudí, ktorí majú povolenie žiť a pracovať v inej krajine ako aj pre tých, ktorí toto povolenie nemajú alebo do krajiny vstúpili nelegálne.

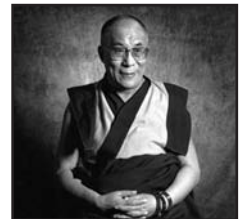
Vnútorň presídlenec/utečenec (v angličtine Internally Displaced Person - IDP) - bol nútený opustiť svoj domov z rovnakých dôvodov ako utečenec, ale usadil sa v inej časti svojej krajiny, teda neprekročil medzinárodné hranice. Na svete je viac vnútorň presídlenecov než utečencov. Medzištátne konflikty sú dnes menej rozšírené než vnútorne nepokoje a občianske vojny. Výsledkom je menej utečencov prekračujúcich štátne hranice a vyšší počet vnútorne presídlených ľudí v rámci ich vlastnej krajiny. Podľa odhadov je vo svete viac ako 25 miliónov vnútorne presídlených ľudí. A hoci ochrana týchto osôb nie je zaručená Ženevskou konvenciou, naliehavo potrebujú pomoc.

Imigrant, migrant alebo medzinárodný migrant - človek, ktorý sa usadí na území iného štátu. Imigrant môže žiť v krajine legálne (s dokladom dočasného alebo trvalého pobytu či so získaným občianstvom) alebo nelegálne. Turisti, ľudia s krátkodobým pobytom alebo sezónni pracovníci v zahraničí nie sú považovaní za imigrantov.

Bertold Brecht (1898 – 1956) bol nemecký spisovateľ, divadelník, dramatik, režisér a teoretik drámy. Bol najvplyvnejším nemeckým dramatikom 20. storočia. V roku 1933, po tom, čo fašisti zakázali jeho divadelnú hru a deň po podpálení Ríšskeho snemu utiekol do Švajčiarska a odtiaľ do Dánska. Následne nacisti verejne spálili všetky jeho knihy. Po pobytoch v Dánsku, vo Švédsku a Fínsku v lete 1941 odišiel cez Moskvu do Vladivostoku a odtiaľ loďou do USA. V októbri 1947 ho vypočúval známy americký Výbor pre neamerickú činnosť pre podozrenie z komunizmu. Na druhý deň utiekol cez Paríž do Švajčiarska, ktoré bolo jedinou krajinou, kam mal povolený vstup. Začiatkom roku 1949 sa napokon s československým pasom presťahoval cez Prahu do Východného Berlína (vtedajšia NDR).

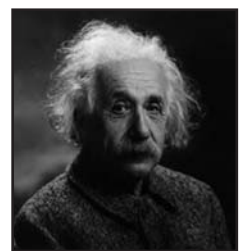
14. dalajláma (narodený v roku 1935) - vlastným menom Tändzin Gjamccho je svetskou a duchovnou hlavou Tibetu a hlavným predstaviteľom tibetského budhizmu. Koncom päťdesiatych rokov vyvrcholila čínska agresia v Tibete a v roku 1959 musel dalajláma odísť zo svojho sídla v Lhase (hlavné mesto Tibetu, dnes je okupované Čínou) do indického exilu. Teraz sídli v meste Dharamsala, cestuje však po celom svete a šíri filozofiu nenásilia. V roku 1989 sa stal držiteľom Nobelovej ceny mieru.

Henry Kissinger je americký diplomat narodený roku 1923 v židovskej rodine v Nemecku. V roku 1938 emigroval so svojou rodinou do Spojených štátov. Tam už od pätnástich rokov pracoval v továrni a zároveň navštevoval večernú školu, až sa napokon stal profesorom na prestížnej Harvardskej univerzite. V roku 1973 sa stal ministrom zahraničia USA a v tom istom roku mu bola udelená Nobelova cena za mier. Počas svojho pôsobenia bol spoluzodpovedný najmä za urovanie vzťahov USA s Čínou, za americkú blízkovýchodnú politiku a kroky podniknuté pri vojne vo Vietname.

Albert Einstein (1879 – 1955) bol židovsko-nemecko-švajčiarsko-americký teoretický fyzik, je považovaný za najvýznamnejšieho vedca 20. storočia. Sformuloval teóriu relativity a významne prispel k rozvoju kvantovej mechaniky, štatistickej mechaniky a kozmológie. V roku 1921 mu bola za vysvetlenie fotoelektrického javu a za „zásluhy v oblasti teoretickej fyziky“ udelená Nobelova cena za fyziku. Na protest proti nacizmu a proti rasovému prenasledovaniu v Nemecku v roku 1933 emigroval do USA - do Princetону, kde žil a pôsobil až do smrti.

Victor Marie Hugo (1802 – 1885) bol francúzsky básnik, prozaik, dramatik, románopisec, politik a jeden z najvýznamnejších predstaviteľov francúzskeho romantizmu. Angažoval sa aj v politike, vyjadroval sa proti trestu smrti a sociálnej nespravodlivosti v prospech slobody tlače a samostatnosti Poľska. Keď sa Napoleon III. zmocnil v roku 1851 vlády a zaviedol ústavu, ktorou zrušil podiel parlamentu na vláde, Victor Hugo ho otvorene vyhlásil za zradcu Francúzska. Z obavy o život potom utiekol do Bruselu, neskôr na jeden z normandských ostrovov - Jersey. Nakoniec sa aj s rodinou usadil na susednom ostrove Guernsey, kde žil v exile až do roku 1870.

Rudolf Nurejev (1918 – 1993) sa narodil v roku 1918 vo vlaku na Transsibírskej magistrále v blízkosti Bajkalského jazera. Toto nezvyčajné miesto narodenia pokladal za predurčenie svojho osudu kozmopolitného človeka. Pri turné v Paríži v roku 1961 požiadal tento slávny sovietsky baletný majster o azyl priamo na letisku, za dramatických okolností. Príčinou boli podložené obavy z prenasledovania v Sovietskom zväze v dôsledku jeho homosexuality. Neskôr pracoval prakticky po celom svete a považuje sa za jedného z troch najvýznamnejších baletných umelcov 20. storočia.

Marlene Dietrich (1901 – 1992) je jednou z najznámejších herečiek prvej polovice 20. storočia. Narodila sa v Nemecku, preraziť medzi filmové hviezdy sa jej však podarilo až v Hollywoode na začiatku 30-tych rokov 20. storočia. V roku 1939 získala americké občianstvo. Napriek snahám nemeckých nacistov odmietla s nimi spolupracovať, naopak, nahrála množstvo antinacistických nahrávok a svojimi vystúpeniami aktívne podporovala spojeneckých vojakov priamo na vojnovej línii.

SME OCHOTNÍ ICH PRIJAŤ?

Slováci sa boja utečencov, posielajú ich do lesa

V štyroch slovenských mestách obyvatelia odmietli stavbu detského domova pre mladých utečencov, ktorí prichádzajú bez rodičov. Všetci pritom tvrdia - nie sme rasisti, chápeme, že problém treba riešiť.

Každý má aj návrh ako - popradský poslanec Marián Bystrý hovorí, že je zbytočné prevážať utečencov do vnútrozemia Slovenska. Podľa neho je lepšie nechať ich v prázdnych kasárňach pri východnej hranici, kde sú „silové zložky, ktoré by zasiahli, keby bolo treba“. Prednosta obvodného úradu v Poprade Milan Baran si myslí, že umiestniť domov do centra mesta nie je vhodné, lebo by deťom chýbal výbeh do prírody a lákali by ich automaty a herne.

Obec Štôla pri Vyšných Hágoch domov odmietla, pretože je „bránou do Vysokých Tatier“ a domov by spôsobil „stagnáciu turizmu“. Starosta Štefan Rusnák navrhuje umiestniť domov niekam, kde je vyššia nezamestnanosť.

Trenčania, ktorí sa podpísali pod petíciu proti domovu, si občas protirečia - jeden navrhuje nájsť prázdnu školu v meste a neinvestovať do rekonštrukcie starej horárne, Ľubica Samáková, ktorá podpisy zbierala, sa deti bojí a dala by ich ďalej od obydli. Jej manžel zase tvrdí, že horáreň pri časti Trenčína - Hornom Orechovom - nie je dobré miesto, lebo je ďaleko od centra, v okolí nie je krčma ani obchod, autobus sem chodí iba dvakrát predpoludním a dvakrát popoludní.

Na poznámku, že nájsť miesto je ťažké, všetci chápavo prikyvujú. Ivan Samák zažartuje - asi to musí byť niekde mimo zemegule.

Poslanec myslí na voličov

Výbudovať domov pre deti utečencov sa Slovensko zaviazalo pri vyjednávaniach s Európskou úniou. Hľadať miesto musí ministerstvo práce. Veľa energie však zatiaľ nevydalo.

Poslanci každého vyhladeného mesta a občania, ktorí sa podpísali pod petíciu, vyhlasujú, že vlastne vôbec nevedia, o aký

domov a o akých utečencov ide. Nikto sa s nimi nestretol, nikto im nič nevysvetlil.

Najskôr sa uvažovalo o budove vo Veľkom Bieli, potom si ministerstvo spomenulo na svoju budovu v centre Popradu. Miestni poslanci nápad okamžite odmietli. Na februárovom zastupiteľstve ho oznámil primátor a nezávislý poslanec Bystrý okamžite predložil uznesenie, že mesto s výstavbou v intraviláne nesúhlasí. Ani jeden poslanec nenamietal.

Bystrý tvrdí, že vopred odhadol, že občania by nesúhlasili. Úlohou poslancov je podľa neho najmä chrániť záujmy voličov. Rovnako ako starosta Štôly hovorí, že ide najmä „o pubertiakov, teda najhorší vek, čo poznáme podľa seba“.

Poprad ponúkol ministerstvu budovu v inej obci - v Štôle. V areáli bývalého liečebného ústavu chátrajú tri budovy. Dve už kúpil súkromník, vraj na hotel, tretiu nepredali, lebo si na ňu robí reštitučné nároky urbaniát. V nej mal byť utečenecký domov. „Dopočuli sme sa o tom v rádiu, hneď sme išli za starostom, že dúfame, že nebude súhlasiť,“ hovorí obyvateľka Jana Becková. Dôvod? „Prídu so všelijakými chorobami, pustíte si potom decká, aby behali voľne po dedine.“

Ministerstvo teda uvažovalo o budove pri Kuneráde v Žilinskom kraji, no od nápadu „odstúpilo“ - bolo by to drahé. Potom trenčiansky úrad práce navrhol využiť horáreň v časti Horné Orechové vzdialenú od posledného domu v obci 1,8 km. Ďalej bolo prisľúbené, že obslužný personál, ak bude spĺňať kvalifikačné predpoklady, môže byť zostavený aj z miestnych obyvateľov. Deti a mladiství pred príchodom prejdú karanténou a prispôbia sa bežnému režimu v domovoch. Oplotený areál bude strážený strážnou službou. Občania napriek tomu začali podpisovať petíciu, v Trenčíne sa však našli prví poslanci na Slovensku, ktorí súhlasili. „Trenčín raz bude na to zariadenie hrdý,“ vyhlásil viceprimátor Anton Boc.

Nikto sa s nami nerozprával!

Trenčianski poslanci sa s nahnevanými občanmi minulý týždeň stretli. Na veľa otázok však nevedeli odpovedať.

Sociologička Barbara Lášticová je presvedčená, že práve poslanci a iné miestne authority, napríklad farári, majú byť tí, ktorí u ľudí búrajú predsudky. V tomto prípade však mali najskôr sami poslanci vedieť, o čo ide. „Nestačí len hovoriť, že migranti nie sú zlí, ale doviezť napríklad z Brezovej pod Bradlom, kde je utečenecký tábor, niekoho, kto to sám zistil, má vlastnú skúsenosť.“

Ludia poslancom vyčítali, že za nimi nestoja: „Pociťujeme obavy o život detí a blízkych z dôvodu cudzokrajných chorôb prenášaných ovzduším a telesným kontaktom,“ adresovali im v petícii.

Poslanci apelovali na ľudí, aby si spomenuli, ako „naše deti utekali nedávno do Rakúska. Keď to nepomohlo, strašili Rómami. „Oveľa viac by ma mrzelo, keby sme tu museli zriadiť cigánsku osadu,“ vyhlásil poslanec Štefan Sýkorčín.

Pani Lubica, ktorá zorganizovala petíciu, pod ktorú sa za desať dní podpísalo 600 ľudí, hovorí, že sa boja najmä kriminality. Proti čomu presne protestuje, nevie. Nedožvedela sa, o aké deti ide, ako sa k nám dostanú bez rodičov. „Keby nám to niekto vysvetlil a videli by sme dôkazy, že je to bezpečné, možno by sa ľudia nad tým zamysleli.“

Aj poslanci iných miest tvrdia, že s nimi nikto nehovoril. Ministerstvo práce na otázku, ako komunikovalo s občanmi, neodpovedalo. Riaditeľ migračného úradu vyhlásil, že komunikovať s mestom môžu začať až vtedy, keď padne politické rozhodnutie, kde bude tábor.

Starosta Štôly svojich voličov pozná, tvrdí, že „keď na ľudí skočíte, prvé, čo povedia, je nie“. Treba im podľa neho dať čas, argumenty a „keď porozmýšľajú, môžu sa aj prikloniť na inú stranu“.

Deti sú tolerantnejšie

Deti utečencov by mali v Trenčíne chodiť aj do školy. Jeden z riaditeľov škôl priznal, že sa bojí, že potom svoje deti odhlásia Trenčania. Nakoniec sa o utečencoch hovorilo na hodine náboženstva evanjelického farára Jána Bunčáka. Mrzí ho, že Trenčania začali s petíciou, podľa neho sa treba správať tolerantne a humánne, kázeň v kostole však nechystá.

Šiestaci a siedmaci sa utečencov neboja: „Veď ich zaočkujú,“ hovorí Martin. „Nech si predstavia, keby tu bola vojna a chceli by sme odísť a nikde by nás nechceli,“ odkazuje dospelým Barbora. Anke by neprekážalo, ani keby utečenci pripomínali Rómov, má totiž Rómov susedov. Stano by sa potešil „novým kamarátom“ a Luboš, že „sa môže učiť nové jazyky“.

Upravené a skrátené podľa - Hajdúchová, A.: Slováci sa boja detí utečencov, posielajú ich do lesa, denník SME z 5. 11. 2004

AKTIVITA Č. 1: SME OCHOTNÍ ICH PRIJAŤ?

- Metóda:** Názorová škála, riadená diskusia, čítanie textu
Cieľ: Zistiť názor žiakov na danú problematiku; rozvíjať ich argumentačné schopnosti; získať podstatné informácie z prečítaného textu
Čas: 30 min.
Pomôcky: Kópia textu *Slováci sa boja utečencov* pre každého žiaka; dva veľké papiere; voľný priestor v triede (žiaci musia mať dostatok priestoru na pohyb)

Postup:

- 1) Učiteľ rozdá každému žiakovi text *Slováci sa boja utečencov*. Žiaci si ho prečítajú, pričom si môžu zapisovať dôležité body z textu. 5 - 10 min.
- 2) Učiteľ medzitým pripraví dva papiere A4. Na jeden napíše ÁNO a na druhý NIE. Papiere zavesí/prilepí na opačné konce triedy tak, aby vytvoril dva póly: ÁNO – NIE. Spolu so žiakmi premiestni lavice a stoličky tak, aby vznikol dostatok priestoru na pohyb žiakov medzi dvomi pólmi.
- 3) Učiteľ kladie žiakom otázky (pozri nižšie). Žiak sa svojím postavením na škále prikloní k odpovedi ÁNO alebo NIE. Jeho postavenie vyjadruje mieru presvedčenia o odpovedi. Ak je úplne presvedčený o odpovedi ÁNO, postaví sa čo najbližšie k papieru. Ak nie je rozhodnutý ani pre jednu z odpovedí, postaví sa na škále do stredu medzi dva papiere.
- 4) Učiteľ sa pýta jednotlivé otázky a žiaci po každej zaujmú svoje miesto na škále. Potom učiteľ vyberie niekoľko zástupcov zo škály (tak, aby boli zastúpené všetky odpovede) a pýta sa ich, prečo stoja na danom mieste. Ak niektorý zo žiakov svojou odpoveďou presvedčí spolužiakov, tí môžu zmeniť postavenie na škále. Učiteľ sa po každej otázke pýta doplňujúce otázky, ktoré uvádzame vždy po prvej otázke.
- 5) Učiteľ môže vytvoriť vlastné otázky, prípadne vyzve žiakov, aby sami kladli otázky. Žiak sa môže stať moderátorom celej aktivity. Otázok by nemalo byť veľa (max. šesť), aby aktivita nestratila dynamiku. Žiaci môžu ešte voľne diskutovať aj po skončení aktivity. Pre väčší výber však uvádzame viac otázok.

Otázky k textu:

- Prekážal by vám utečenecký tábor alebo tábor pre deti utečencov vo vašom susedstve? Prečo?
- Súhlasíte s názormi obyvateľov, ktorí tábor odmietajú? Ak áno, prečo? Prečo si myslíte, že občania nesúhlasia s umiestnením tábora pre deti utečencov v blízkosti ich domovov? Myslíte si, že majú správne argumenty?
- Prekáža vám niečo na ľuďoch, ktorí žijú v utečeneckých táboroch? Čo konkrétne?
- Prijali by ste za suseda utečenca z cudzej krajiny? Ak nie, čo by vám prekážalo?
- Chceli by ste mať kamaráta alebo spolužiaka utečenca?
- Myslíte si, že utečenci z iných krajín sú pre Slovensko nebezpeční?
- Myslíte si, že kriminalita a šírenie cudzokrajných chorôb súvisia s počtom utečencov u nás? Viete vaše predstavy doložiť?

Doplnkové otázky:

- Viete, z ktorých krajín utečenci na Slovensko prichádzajú? Viete prečo? Viete, koľkí z nich na Slovensku získajú azyl?
- Viete, kto je utečenec a akým procesom prechádza jeho žiadosť o azyl?

Zdroj: Spracované a doplnené podľa Interkulturní vzdělávání, příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s., Praha, ISBN 80-7106-614-1, s. 238

AKTIVITA Č. 2: TÁBOR PRE DETI UTEČENCOV? – PRE A PROTI

Metóda: Rolová hra, čítanie textu, diskusia, skupinová práca
Cieľ: Získať komplexnejší obraz o problematike utečencov; získať schopnosť argumentácie a kritického myslenia; rozvíjať komunikačné zručnosti
Čas: 45 min.

Pomôcky: Kópia textu **Slováci sa boja utečencov** pre každého žiaka; flipchartové papiere (alebo veľké listy baliaceho papiera) do každej skupiny

Postup:

- 1) Učiteľ rozdelí žiakov na dve skupiny. Jedna skupina bude predstavovať obhajcov tábora pre deti utečencov vo svojom meste a druhá skupina odporcov tábora.
- 2) Učiteľ rozdá každému žiakovi kópiu textu. Žiaci pozorne čítajú text a podľa toho, do akej skupiny patria, si zapisujú argumenty pre alebo proti založeniu tábora v ich meste.
- 3) Po individuálnej príprave sa vytvoria dve skupiny: PRE a PROTI. Každá skupina má k dispozícii flipchartový papier (alebo iný veľký kus papiera), na ktorý si zapisuje argumenty, ktoré bude prezentovať pred druhou skupinou a zároveň si pre ňu pripraví otázky. Žiaci môžu simulovať prípravu na obhajobu na súde. Žiaci v skupinách teda pripravujú argumenty pre a proti a zároveň sa otázkami budú snažiť skomplikovať obhajobu druhej strane.
- 4) Jednotlivé skupiny po skončení prípravy delegujú malú skupinku obhajcov (traja – štyria žiaci). Učiteľ dá slovo jednej skupine, aby krátko prezentovala základné argumenty. Po skončení prezentuje svoje argumenty druhá skupina. Po krátkych prezentáciách skupinky kladú otázky a diskutujú. Celý proces moderuje učiteľ, ktorý vystupuje v role „sudcu“. Môže aj zasiahnuť doplňujúcimi otázkami pre jednu alebo druhú skupinu. Po skončení učiteľ povie, ktorá skupina a prečo ho väčšmi presvedčila.

DOPLŇUJÚCA AKTIVITA:

Urobte prieskum na vašej škole, prípadne vo vašom okolí, rodine, medzi kamarátmi. Pripravte na základe textu krátky dotazník, v ktorom budete zisťovať, či vaše okolie/škola sú tolerantné voči utečencom. Výsledky môžete prezentovať v školskom časopise, prípadne môžete vytvoriť tematickú nástenku.

PRÁVO NA AZYL

Pomôcky: kópie kartičiek zo strany *Právo na azyl* a k tomu okopírovaná príloha s informáciami o medzinárodnom práve

Postup:

1. Rozdelte žiakov na trojčlenné skupiny. Každéj skupine rozdajte okopírované kartičky z prílohy č. 1 a okopírovanú prílohu č. 2 s informáciami o medzinárodnom práve.
2. Žiaci v danej skupine si predstavia, že reprezentujú právnikov Úradu vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR) a rozhodujú, či ľuďom, ktorých príbehy sú napísané na kartičkách, je možné prideliť štatút utečenca.
3. Žiaci v skupinách čítajú jednotlivé prípadové štúdie ľudí žiadajúcich o azyl a rozhodujú sa na základe medzinárodných práv, ktoré majú v prílohe o medzinárodných právnych dokumentoch.
4. Po preštudovaní prípadov žiaci prezentujú svoje rozhodnutie pred celou triedou, pričom sa snažia argumentovať, prečo konkrétnej osobe prisúdili, resp. neprisúdili štatút utečenca.
5. Učiteľ na konci aktivity predostrie správne riešenie a diskutuje so žiakmi o ich výbere.

PRACOVNÉ LISTY – PRÁVO NA AZYL

Predstav si, že si právnik UNHCR. Tvojou úlohou bude v nasledujúcich prípadoch rozhodnúť, či sú dôvody uvedené na kartičkách dostatočné na udelenie štatútu utečenca. Záleží od tvojho rozhodnutia, komu bude udelený štatút a kto bude poslaný do krajiny pôvodu. Vysvetli svoje rozhodnutie v pojmoch článku 1, paragrafu A a F *Zmluvy OSN o právnom postavení utečencov z roku 1951 a Dodatkového protokolu k tejto zmluve z roku 1967*. Pomôcť ti môže aj článok 14 zo *Všeobecnej deklarácie o ľudských právach* (pozri prílohu).

Prípadové štúdie osôb žiadajúcich o priznanie štatútu utečenca

1. Pán H.

Pán H., farmár bez politického presvedčenia, je príslušníkom etnickej menšiny v krajine Magnolia. Mnoho príslušníkov jeho menšiny by chcelo svoj nezávislý štát, preto sa často zapájajú do partizánskeho odboja. Niektorí susedia pána H., ktorí patria k etnickej väčšine v Magnolii, sa mu vyhrážajú. Miestna polícia to ignoruje. Pánovi H. navyše adresujú vyhrážky aj extrémistickí príslušníci jeho etnika, ktorí mu vyčítajú, že sa nezapája do partizánskeho hnutia za nezávislý štát. Pánovi H. sa podarilo získať pas a utiecť do Ruritánie, kde teraz žiada o štatút utečenca.

2. Pani Q.

Už dva roky vládne v Zanii vojenský režim. Parlament bol rozpustený a zákony tvorí sám diktátor. Súčasťou ambiciózneho plánu usilujúceho sa o dosiahnutie plnej zamestnanosti mužov bolo vydanie vládneho dekrétu, ktorý nariaďuje všetkým ženám opustiť zamestnanie a ostať v domácnosti. Ženy, ktoré nedodržia tento zákon, budú prísne potrestané. Pani Q. musela zanechať svoje zamestnanie lekárky. S pomocou misionárky sa jej podarilo získať falošný pas a vycestovať z krajiny. Teraz žiada o azyl v Ruritánii.

3. Pán C.

Pán C., vojak z Magnolie, popravil cez vojnu 20 zajatcov. Tvrdí však, že iba vykonával rozkazy nadriadených. V opačnom prípade by bol potrestaný on. Trestom by bolo prepustenie či dokonca väzenie. Teraz ho trápia výčitky svedomia. Pán C. je presvedčený, že ak by sa vrátil do Magnolie, bude odsúdený na viacročné väzenie. Opustil Magnoliu bez povolenia a teraz žiada o azyl v Ruritánii.

4. Pán R.

Pán R. ako člen opozičnej skupiny proti vládnucemu režimu jeho krajiny tajne distribuoval v továrni, kde pracoval, letáky nabádajúce na masový odpor proti režimu. Bol však odhalený, chytený a odsúdený na päť rokov väzenia. Vo väzení bol opakovane týraný vládnymi agentmi. Po dvoch rokoch sa mu podarilo utiecť, na úteku však zranil jedného z dozorcov, ktorý v dôsledku zranenia ochrnul. Po dlhej a zložitej ceste sa pánovi R. podarilo opustiť krajinu a teraz žiada o azyl v Ruritánii.

5. Pani F.

Pani F. je občiankou Magnolie. Pred tromi mesiacmi vážne ochorela. Lekár tvrdí, že jej ostáva len niekoľko mesiacov života. Jej jedinou nádejou je nový, veľmi drahý liek. Nanešťastie je pani F. veľmi chudobná. Vláda Magnolie navyše pozastavila akékoľvek bezplatné poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Všetci občania si musia zdravotnú starostlivosť hradiť v plnej výške. Pani F. si nikdy nebude môcť dovoliť zaplatiť za liek, ktorý potrebuje na prežitie. V susednej Ruritánii je zdravotná starostlivosť stále spolufinancovaná vládou. Keby Pani F. získala azyl v Ruritánii, bola by jej automaticky poskytnutá všetka zdravotná starostlivosť zadarmo. S pomocou priateľky sa pani F. dostala na hranice Ruritánie a žiada tu o azyl. Tvrdí, že ak ostane v Magnolii, neprežije.

PRÍLOHA

Zmluva a Protokol OSN o právnom postavení utečencov z roku 1951 (tzv. Ženevská konvencia)

Článok 1: Definícia pojmu „utečenec“

A.(2) ...je osoba, ktorá sa v dôsledku udalostí nachádza mimo svojej krajiny a má oprávnené obavy pred prenasledovaním z dôvodov rasových, náboženských alebo národnostných alebo z dôvodov príslušnosti k určitým spoločenským vrstvám či zastávania určitých politických názorov, je neschopná prijať alebo vzhľadom na vyššie uvedené obavy odmieta ochranu svojej vlasti.

F. Ustanovenia tejto zmluvy sa nevzťahujú na žiadnu osobu, o ktorej sú vážne dôvody domnievať sa, že:

- a) sa dopustila zločinu proti mieru, vojnového zločinu alebo zločinu proti ľudskosti v zmysle medzinárodných dokumentov obsahujúcich ustanovenia o týchto zločinoch,
- b) sa dopustila vážneho nepolitického zločinu mimo krajiny svojho azylu skôr, ako jej bolo povolené sa tam usadiť ako utečenec,
- c) je vinná činmi, ktoré sú v rozpore so zásadami a s cieľmi Organizácie spojených národov.

Všeobecná deklarácia ľudských práv

Článok 14

1. Každý má právo vyhľadať si a získať v iných krajinách azyl pred prenasledovaním.
2. Tohto práva sa nemožno dovolávať v prípade stíhania, ktoré je skutočne dôsledkom nepolitických trestných činov alebo konania, ktoré odporuje cieľom a zásadám Organizácie Spojených národov.

Odpovede na prípadové štúdie

Prípad č. 1:

Aj keď sa pán H. nezúčastnil partizánskeho hnutia, jeho susedia sa mu kvôli príslušnosti k menšinovej etnickej skupine vyhrážali. V tomto prípade je jeho strach z prenasledovania na základe príslušnosti k etnickej menšine opodstatnený. Zároveň sa ocitol v pozícii, že je prenasledovaný členmi vlastnej etnickej skupiny za to, že aktívne nepodporuje hnutie za nezávislosť. Inými slovami, kvôli svojmu politickému presvedčeniu (skutočnosť, že sa vôbec neangažuje) je vyradený aj zo svojej etnickej skupiny. Jeho obava z prenasledovania na základe politického presvedčenia je znovu opodstatnená. Z uvedených príčin by mu mal byť priznaný status utečenca.

Prípad č. 2:

Napriek tomu, že Zmluva z roku 1951 priamo nezahŕňa diskrimináciu na základe pohlavia ako oprávneného dôvodu na udelenie štatútu utečenca, pani Q. by mal byť udelený azyl. UNHCR považuje každého človeka, ktorý je vystavený vysokému stupňu diskriminácie alebo neľudskému zaobchádzaniu – blížiacemu sa prenasledovaniu – za človeka majúceho právo na azyl. Pani Q. je prenasledovaná za to, že sa odmieta podriaďiť prísny sociálnym pravidlám. Pretože je to vláda, kto pani Q. perzekvuje, nemôže pani Q. hľadať ochranu u vyššej autority. Podľa zmyslu Zmluvy z roku 1951 je pani Q. utečencom.

Prípad č. 3:

Pán C. nemá nárok na status utečenca. Zabitím väžňa sa (podľa Ženevskej konvencie z roku 1949) dopustil vojnového zločinu. Pretože spáchal vojnový zločin, vzťahuje sa naňho ustanovenie o nepriznaní práva na získanie štatútu utečenca podľa článku F, písmena a) Zmluvy o postavení utečenca z roku 1951 a nemôže mu byť udelený štatút utečenca. Ani podľa Všeobecnej deklarácie ľudských práv nemá nárok na ochranu, pretože jeho činy boli v rozpore s „úmyslami a princípmi OSN“ (článok 14, odstavec 2. Deklarácie).

Prípad č. 4:

Pánovi R. by mal byť udelený štatút utečenca. Jeho správanie malo politický charakter. Je však potrebné preskúmať zločin, ktorý spáchal pri úteku z väzenia. Jeho zločin bol zjavne vážny. Je tiež potrebné porovnať závažnosť tohto trestného činu s mierou prenasledovania, ktorého sa obával. Aby mu bol uznaný štatút utečenca, miera obávanej perzekúcie musí prevážiť závažnosť trestného činu, ktorý spáchal na úteku pred prenasledovaním. Zdá sa, že spáchať tento zločin bolo jediným možným spôsobom, ako sa dostať z väzenia. Ak je to pravda a ak miera perzekúcie preváži závažnosť trestného činu, ustanovenie o vylúčení (článok F Zmluvy) sa na pána R. nevzťahuje. Pánovi R. by mal byť udelený štatút utečenca.

Prípad č. 5:

Pani F. nemá nárok na získanie štatútu utečenca. Chudoba a nízka sociálna úroveň nie sú dostatočnými dôvodmi na získanie azylu. Aby mohla pani F. žiadať o štatút utečenca podľa Zmluvy z roku 1951, musí spĺňať dve podmienky. Prvou je, že musí existovať oprávnený strach z prenasledovania na základe rasy, náboženského vyznania, národnosti, príslušnosti k špecifickej sociálnej skupine alebo politického presvedčenia. V tomto prípade pani F. nie je prenasledovaná zo žiadneho z uvedených dôvodov. Skutočnosť, že pani F. pochádza z nižšej sociálnej triedy, nie je sama osebe dostatočným dôvodom na udelenie štatútu utečenca. Druhou podmienkou je, že dotyčná osoba musí byť sama vystavená prenasledovaniu. V tomto prípade sa však štátna zdravotná politika vzťahuje na každého. V prípade, že by vláda odmietla poskytnúť pani F. potrebnú zdravotnú starostlivosť z dôvodu jej etnickej odlišnosti, mohol by jej byť udelený štatút utečenca.

Zdroj: www.uhncr.cz/teaching

Sex Slaves / Ric Esther Bienstock / Kanada / 2005 / 89 min.

Každoročne sa obeťou sexuálneho „priemyslu“ stane okolo pol milióna žien. Sú „exportované“ do viac ako 50 krajín vrátane Veľkej Británie, Kanady, USA, Japonska, Nemecka, Izraela, Turecka, Číny či Kosova. Obchod s „bielym mäsom“, ktorý je často tolerovaný a jeho nebezpečenstvo zostáva nepochopené, je multimiliardovou a najrýchlejšie rastúcou formou organizovaného zločinu vo východnej Európe.

Oklamané a unesené mladé ženy, ktoré naivne veria svojim snom a chcú uniknúť chudobe sa v nových krajinách stávajú otrokyňami modernej doby. Po príchode sú predané pasákom, následne nadrogované, terorizované, opakovane znásilňované a na neurčito uväznené v nevestincoch. Tieto dievčatá a mladé ženy nepoznajú, čo je to normálny život, sloboda a šťastná budúcnosť.

Film nás zavedie do krajín, odkiaľ každoročne odídu za „lepším životom“ tisíce žien – do Ukrajiny a Moldavska.

Hlavná línia filmu sa zameriava na príbeh Viorela, ukrajinského muža, ktorý sa zúfalo snaží nájsť svoju tehotnú manželku predanú na prostitúciu do Turecka. Skryté kamery a odpočúvanie sledujú Viorela pri jeho ceste po Turecku, kde sa snaží na základe jediného pasákovho telefónneho čísla vypátrať osud svojej ženy. Po neúspešných pokusoch napokon Viorel prijme falošnú identitu pasáka a snaží sa kúpiť svoju ženu späť. Vo filme sledujeme prienik do sveta pasákov a obetí prostitúcie a odhaľujeme rôzne fázy a štruktúru obchodu s „bielym mäsom“.

Film tiež odкрýva príbehy iných žien, ktoré boli nedobrovoľne zneužitú na prostitúciu v zahraničí, a sleduje aj ich rodiny. V Anglicku a Kanade obeť v dramatických príbehoch otvorene spomínajú na to, ako boli zneužitú a opakovane predávané na prostitúciu.

Skrývajúc svoju identitu sa Nataša delí o svoj príbeh, keď bola predaná z Rumunska do Talianska, Nemecka a Belgicka. Napokon skončila vo Veľkej Británii, kde musela pracovať v londýnskej „saune“, odkiaľ ju oslobodila policajná razia.

Eva z Maďarska očakávala, že v Toronte bude pracovať ako pestúnka, hneď z letiska ju však jej únoscovia odvliekli do nočného klubu, kde im mala svojou prácou splatiť fiktívny dlh, než bude prepustená na slobodu.

Tvorcovia filmu nám ukážu globálny problém obchodovania s „bielym mäsom“ cez osobné spovede obetí a páchatelov, tajné videonahrávky, odpočúvanie a sledovanie. Prostredníctvom príbehov rodín sa tiež dozvieme o osudoch obetí a motivácii radikálne zmeniť svoj život.

Z dedín na Ukrajine a Moldavsku cez utajené nevestince, striptízové bary a diskotéky v Turecku, západnej Európe a Kanade sme vo filme svedkami brutálneho sveta nútenej prostitúcie.

OBCHODOVANIE S ĽUĎMI

Pri slove otrok si mnohí z vás predstavia čiernych Afričanov pripútaných reťazami v podpalubí otrokárskeho lodí smerujúcich do Severnej Ameriky v 17. storočí. Prvé formy otroctva však

existovali už pred tisíckami rokov. Spomína sa aj v najstarších písomných dokladoch – napr. v Chamurappiho zákonníku (cca 1800 pred naším letopočtom) – existovalo však pravdepodobne už dávno predtým.

Tam, kde bolo otroctvo súčasťou zvykovej alebo právnej praxe, mali privilegovaní ľudia právo vlastniť otroka, predávať ho alebo kupovať rovnako ako akýkoľvek iný tovar, darovať ho či zabiť.

Človek mohol padnúť do otroctva napr. ako vojnová korisť, mohol sa narodiť otrokom, nevoľníkom, poddaným.

A hoci mnohí z vás už iste počuli o obchode s ľuďmi, alebo s ním dokonca niekto z vášho okolia mal

priamu skúsenosť, možno vám nenapadlo, že toto je novodobé otroctvo, že otroctvo existuje ešte aj dnes a všetkých nás ohrozuje.

OBCHODOVANIE S ĽUĎMI (TIHB)

Obchodovanie s ľuďmi je získavanie, preprava, ukrývanie alebo prijímanie ľudí s cieľom osobného obohatenia a zisku. Spravidla zahŕňa používanie nelegálnych prostriedkov, ako sú hrozby, použitie sily alebo iné formy donucovania, zneužívanie, podvod, klamanie, zneužívanie moci alebo stavu núdze, nútenie ľudí do prostitúcie alebo inej formy sexuálneho zneužívania, nútenej práce alebo služieb, otroctva alebo stavu podobného otroctvu, nevoľníctva alebo odobratia orgánov.

Každý rok sa vo svete milióny mužov, ale najmä žien a detí stávajú obeťmi obchodníkov s ľuďmi (v angl. Human Trafficking alebo Trafficking in Human Beings) a ich životné podmienky sa následne zmenia na podmienky ľudí žijúcich v otroctve. Tento proces sa stal v čase globalizácie a rozšírenia moderných komunikačných technológií pre páchatelov ešte jednoduchší.

Obchodovanie s ľuďmi nie je novým fenoménom dnešnej doby, ale predaj najmä naivných a zúfalých dievčat do sexuálneho otroctva sa stal jednou z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich kriminálnych aktivít v globálnej ekonomike posledných desaťročí. Predpokladá sa, že do západnej Európy sa takýmto spôsobom ročne dostáva asi 120 000 ľudí, najmä žien a detí, prevažne z východnej a strednej Európy, ale aj zo severnej a strednej Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky. Boj proti obchodovaniu s ľuďmi sa stal prioritou Európskej komisie a ako taký aj prioritou Slovenska.

Obchodovanie s ľuďmi môže mať mnoho podôb a foriem. Je dynamické, ľahko a rýchlo sa adaptuje na nové podmienky a rovnako ako mnoho iných foriem kriminality sa neustále rozvíja a mení, predovšetkým aby páchatelia znemožnili prevenciu aj represiu zo strany polície a súdov. Napriek tomu sa mení aj odozva na tento problém, stáva sa prioritou medzinárodných spoločenských (EÚ, OSN) a denne sa dozvedáme o nových metódach prevencie, vyšetrovania a postihu páchatelov. Vyvíjajú sa nové mechanizmy medzinárodnej kooperácie - práve tá je v boji proti medzinárodnej kriminalite a najmä obchodovaniu s ľuďmi rozhodujúcou podmienkou.

Jana s kamarátkou Karolínou sa rozhodli, že si cez prázdniny zarobia. Presedeli niekoľko dní na internete, až objavili agentúru, ktorá ponúkala, že sprostredkuje prácu na paradajkových plantážach v južnom Španielsku. Prihlásili sa, vyplnili dotazník a poslali aj svoje fotografie, ktoré v inzeráte žiadali, aby ich pri prilete mohli spoznať a vyzdvihnúť. Ešte v ten deň dostali pozitívnu odpoveď a elektronickú letenku. Tešili sa, že zvyšok prázdnin budú môcť stráviť pri mori a ešte si donesú parádne úspory.

Na letisku v Almerii ich čakal usmievavý Pedro a odviezol ich do ubytovne. Tam im povedal, že budú pracovať ako prostitútky. Dievčatá zúrivo protestovali, nasledovali bitky, znásilnenia, zamykanie v pivnici bez jedla, vyhrážanie a vydieranie. Najhoršie bolo, že ich od seba oddelili.

Na zvyšok príbehu sa Jana snaží zabudnúť. Vodili k nej klientov, niekoľko týždňov. Hovorili jej, že keď nebude poslúchať, Karolínu už nikdy neuvidí. Po dvoch mesiacoch sa jej podarilo ujsť, keď ju viezli ku klientovi, a zavesila sa na prvého policajta. Na policajnej stanici všetko porozprávala, ale nedokázala určiť miesto, kde ju zadržovali. Nemala pas, preto kontaktovali slovenské veľvyslanectvo. Prišli po ňu pracovníčky z miestnej charity a na druhý deň letela domov. Doma vypovedala ešte raz na špeciálnom policajnom útvare a snažila sa poskytnúť všetky detaily. Starala sa o ňu mimovládna organizácia (o. i. Aliancia žien – cesta späť), ktorá kontaktovala aj podobnú organizáciu v Španielsku a pomáhala jej dostať sa z posttraumatickej stresovej poruchy a vrátiť sa do normálneho života. Potrebovala to najmä pri prvom kontakte s rodičmi Karolíny, ktorá sa dodnes nevrátila.

Zdroj: Aliancia žien - Cesta späť

OBCHODNÍCI S ĽUĎMI A PREVÁDZAČI

Obchodovanie s ľuďmi sa často zamieňa s nelegálnym prevádzaním migrantov. Obe činnosti majú mnohé spoločné črty – pri oboch ide o nelegálnu prepravu osôb s cieľom zisku. Obchodovanie s ľuďmi sa však od prevádzania migrantov líši tým, že obsahuje formu nátlaku, podvodu alebo zneužitia a uskutočňuje sa s cieľom neskoršieho vykorisťovania obeť.

V prípade prevádzania (obyčajne cez štátne hranice) je hlavným zdrojom príjmu pre páchatelov samotný poplatok za prevádzanie a neskôr, po dorazení do cieľa, obyčajne neexistuje žiadna ďalšia väzba medzi prevádzačom a nelegálnym migrantom. Okrem toho vzájomná dohoda medzi prevádzačom a migrantom nemusí byť spojená s podvodom na klientovi - migrantovi. Kým pri prevádzaní sa vlastne prekročením hraníc záujem o obeť končí, v prípade obchodovania sa po prechode hraníc záujem o obeť stupňuje.

Hlavným príjmom je práve neskoršia činnosť obetí formou nútenej práce, napr. nútenej prostitúcie.

Napriek tomu sú oba problémy previazané. Nelegálni migranti neraz skončia v rukách obchodníkov s ľuďmi. Aj pre úrady a organizácie, ktoré sa venujú pomoci obetiam obchodníkov s ľuďmi, je pomerne zložitá nájsť mechanizmus na rozlišovanie medzi oboma javmi. Aj preto je potrebné zabezpečiť pomoc a ochranu aj nelegálnym migrantom.

Samozrejme, prevádzači aj obchodníci s ľuďmi páchajú trestný čin a vo väčšine krajín im hrozí dlhoročné odňatie slobody.

FAKTY

- Medzinárodná organizácia práce (ILO) odhaduje počet obetí obchodovania s ľuďmi na 2,45 milióna ročne. Väčšina z nich sú ženy a deti.
- Podľa odhadov OSN sa na celom svete obchoduje s 2 až 4 miliónmi ľuďmi ročne. Každý rok je podľa údajov britského Štátneho úradu proti zločinu do Európy dovezených približne 500 000 ľudí, väčšina z nich s cieľom sexuálneho vykorisťovania.
- Až 80 percent obetí medzinárodného obchodovania s ľuďmi sú ženy a 70 percent z nich je sexuálne zneužívaných.

- Viac ako polovica obetí obchodovania s ľuďmi je mladších ako 18 rokov.
- Odhaduje sa, že ročný zisk z obchodovania s ľuďmi vo svete je 9,5 miliárd dolárov. Obchodovanie s ľuďmi je tretia najvýnosnejšia kriminálna činnosť – po obchodovaní s drogami a so zbraňami.
- Údaje o celosvetovom zisku z predaja ľudí sú do veľkej miery založené na odhade, pretože sa odvodzujú z objasnených prípadov, no odhaduje sa, že v skutočnosti je prípadov asi 5- až 10-krát viac.

Obchodovanie s ľuďmi je lákavé, pretože človeka možno predať nekonečne veľa ráz. Je to „tovar“, ktorý je nenápadný, netreba ho pašovať ani skrývať. Na rozdiel od zbraní alebo drog na ňom totiž nevidno, že je tovarom. Navyše, „navonok“ z neho neubúda. Obchodovanie s ľuďmi charakterizujú vysoké zisky a nízke riziko odhalenia - obchodníci používajú špeciálne stratégie na to, aby obeť mali pod kontrolou. A to dokonca aj vtedy, ak sa obeť podarí utiecť.

Hrozbe obchodovania sú najväčšmi vystavení ľudia žijúci na okraji spoločnosti z najrozličnejších dôvodov – ľudia bez domova a majetku, deti ulice a deti na úteku, nezamestnaní, nevezdelaní, etnické a náboženské menšiny, hendikepovaní, ženy a deti...

Ženy a deti, najmä dievčatá, boli odjakživa najčastejšími obeťami obchodovania. Ženy boli a sú znevýhodnené, ich ľudské práva sú v rôznych častiach sveta viac alebo menej porušované. Mnohým ženám je ešte stále upierané právo na vzdelanie, nemôžu voliť, vlastníť majetok, dediť, cestovať bez dovoľenia muža (otca, brata), nemôžu pracovať, sú vystavované fyzickému, psychickému, ekonomickému a sexuálnemu násiliu zo strany mužov. Často ich predávajú priamo rodičia alebo členovia najbližšej rodiny. Diskriminácia žien je hlboko zakorenená aj v tradíciách a zvykoch slovenskej kultúry.

AKÉ PODOBY MÁ DNEŠNÉ OTROCTVO?

Otroctvo je sociálno-ekonomický systém, v ktorom je jedna osoba – otrok – pozbavená osobnej slobody a nútená vykonávať prácu alebo poskytovať služby.

Termín otroctvo tiež označuje situáciu alebo podmienky ľudí, ktorí sú majetkom iných ľudí alebo domácností.

Otrokmi sú od okamihu zajatia, zakúpenia alebo narodenia, sú držaní proti svojej vôli a nemajú právo odísť, odmietnuť prácu alebo za ňu dostávať odmenu. Otroctvo ako také je formou neslobodnej práce.

Obchodovanie so ženami - prostitúcia

Obeťami sa stávajú nič netušiace ženy, obvykle hľadajúce výnosnú prácu v zahraničí - prácu servírky, barmanky, tanečnice, modelky, opatrovatelky detí, starých alebo chorých ľudí, predavačky a pod. Mnohé z nich skončia pri nútenej prostitúcii, alebo sú nútené vykonávať prácu striptízovej tanečnice, „erotickej masérky“, pornoherečky a pod. Rovnako sa však môžu stať obeťami aj v prípade, že vedome prijímú prácu v sexbiznise, avšak podmienky, za akých sú ochotné pracovať, sa im vymknú z rúk a stratia kontrolu nad svojím životom.

Detská práca a práca v nedôstojných podmienkach

Nielen dospelí ľudia musia pracovať, často pod hrozbou násillia a v prevádzkach, väčšinou na výrobu textilných výrobkov, v stavebníctve či baníctve, kde je veľký podiel ručnej práce (napr. výroba kobercov), ale aj malé deti. Dokonca v mnohých krajinách je detská práca veľmi rozšírená a majitelia dielní (nazývaných „sweatshops“, vo voľnom preklade „potiarne“) ju uprednostňujú, pretože

deťom môžu ľahšie diktovať svoje podmienky. Často sa tu pracuje sa tu 12 až 18 hodín denne za minimálnu odmenu, niekedy iba za ubytovanie a stravu. Mnohé svetové značky mali v minulosti subdodávateľov, ktorí využívali detskú prácu alebo poskytovali nedôstojné pracovné podmienky, ale úspešnými kampaňami v rozvinutých krajinách, odkiaľ pochádza veľká väčšina zákazníkov, sa darí ich počet znižovať.

Viac informácií nájdete v príručke Jeden svet na školách I. na str.11-19.

Mohen a Niha, bratia z Pakistanu, začali pracovať na tkáčskych krosnách na výrobu kobercov, keď mali 4 a 5 rokov, aby zabezpečili základné potreby pre rodinu. „Prsty sme mali zodraté a museli sme pracovať celé dni. Často sme v týždni museli pracovať aj niekoľko dní a nocí v kuse.“ Mohen to ťažko znášal, býval veľmi unavený a skúšal utiecť. Vtedy ho majster nespúšťal z očí a tri alebo štyri dni mu nedovolil ani sa pohnúť.

Ahmed – Spojené Arabské Emiráty (SAE)

Keď mal Ahmed 5 rokov, predali ho z Bangladéša do SAE, kde musel tri roky trénovať a pretekať na ťavách. „Mal som strach... ak som urobil chybu, bili ma palicou. Keď som chcel odísť, povedali mi, že nikdy nepôjdem domov. Nemal som rád preteky na ťavách, naozaj som sa veľmi bál. Veľakrát som spadol. Keď som vyhral, a to bolo veľakrát, napríklad peniaze alebo auto, majiteľ ťavy všetko zobral. Nikdy som nič nedostal, žiadne peniaze, nič. Ani moja rodina nič nedostala.“

Práca za dlh

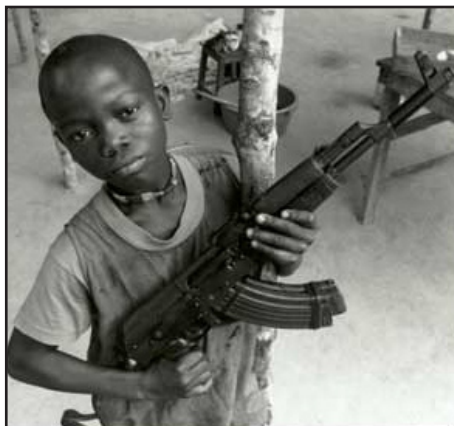
Dnes je najčastejšou formou otroctva na svete práca za dlh. Vyskytuje sa najmä v Indii, Bangladéši, Pakistane a Nepále, kde vychádza z kastového systému. Zdá sa, že sa z neho poučili obchodníci na celom svete a vytvorili formu nútenej práce na *fiktívny dlh*.

Človek sa stane núteným pracovníkom, lebo nedokáže zaplatiť dlh, čiže je akousi živou zálohou veriteľovi. Takýto človek je následne nútený pracovať pre svojho veriteľa za veľmi nízku alebo žiadnu mzdu, nezriedka sedem dní v týždni. Hodnota celkovej vykonanej práce je nepomerne vyššia ako suma požičaných peňazí. Obeť po čase pociťuje k „svojmu pánovi“ úctu, pokoru a vďačnosť (podobnosť so štokholmským syndrómom).

Detskí vojaci

„PROSÍM, POVEDZTE SVETU, ČO SA DEJE NÁM DEŤOM, ABY OSTATNÉ DETI NEMUSELI PODSTÚPIŤ TAKÉTO NÁSILIE.“

15-ročné dievča bojujúce v Lord's resistance Army v severnej Ugande

Kým deti na Slovensku chodia denne do školy, desaťtisíce ich rovesníkov - detských vojakov - v tom istom čase bojujú a umierajú vo vojenských konfliktoch. Problém je najkritickejší v Afrike, predpokladá sa, že v roku 2004 tu bojovalo viac ako 100 000 detských vojakov (iné zdroje uvádzajú, že na svete je až 300 000 detských vojakov), niektorí z nich už od veku 9 rokov. Avšak detskí vojaci bojovali a stále bojujú aj v mnohých ozbrojených konfliktoch Ázie a Latinskej Ameriky. Mnohé z nich sú unášané, násilne zaradované do bojových jednotiek, psychicky a fyzicky týrané, dievčatá často sexuálne zneužívané.

Napriek odporu medzinárodného spoločenstva sa nepodarilo tento hrozivý fenomén dodnes odstrániť.

Viac informácií nájdete v príručke Jeden svet na školách I. na str.14-15.

Dohodnuté a vnútené sobáše

V mnohých krajinách je skôr výnimkou, že muž aj žena so vzťahom a sobášom súhlasia a uzatvárajú sobáš v dospelom veku. Sobáš sa dohaduje zväčša medzi rodičmi páru, ktorí sledujú svoje vlastné sociálne alebo ekonomické záujmy, nezriedka už v ranom veku dieťaťa. Ak dcéra alebo syn takýto vnútený sobáš odmietnu, spravidla nasleduje vyhrážanie a fyzické alebo psychické násilie. Dievčatá často odchádzajú do rodiny ženicha už ako deti, neraz sa stávajú len jeho ďalšou manželkou v poradí. Známe sú aj prípady zabitia nevesty, napríklad ju svokra alebo manžel upália, ak bolo manželstvo

bezdetné alebo sa minulo veno, ktoré nevesta do rodiny doniesla. (tzv. Bride-burning sa vyskytuje v Indii, Pakistane, Bangladéši a iných krajinách v okolí Indického polostrova; ročne je upálených 750 žien len v Indii, celosvetovo je ročne zabitých kvôli venu až 25 000 žien.)

Tradičná forma otroctva

Hoci sa nám to môže zdať neuveriteľné, aj dnes existuje taká forma otroctva, že si môžete kúpiť človeka ako majetok alebo komoditu a následne mu/jej odoprieť všetky základné ľudské práva. Príkladom je západoafrická Mauritánia, ktorá v roku 1981 (!) síce otroctvo postavila mimo zákona, napriek tomu je v krajine dodnes bežným javom. Mnohí ľudia sa ako otroci už narodili a zostávajú vo vlastníctve svojich majiteľov až do smrti. Majiteľov otrokov postavili mimo zákona až v auguste 2007. Podľa odhadov organizácie SOS-Slave, ktorej cieľom je odstrániť otroctvo, bolo v krajine v tom čase v osobnom vlastníctve asi 600 tisíc otrokov.

„ZÁPAD SI PREDSTAVUJE OTROKOV V REŤAZIACH. TU V NICH NEMUSIA BYŤ. SÚ VYCHOVÁVANÍ K PODDANOSTI, SÚ SPÚTANÍ V MYSLIACH.“

Búbakar Masúd, šéf skupiny SOS-Slave

Iné formy obchodovania s ľuďmi:

- hendikepovaných alebo sociálne slabších ľudí privádzajú do bohatých miest a **nútia ich žobrať**; veľká časť zo získaných peňazí putuje do vrecka „pasáka“ alebo „žobrárskej mafie“;
- **obchodovanie s ľudskými orgánmi**; živým ľuďom vyoperujú orgány a predajú sa klientovi, zväčša z bohatej západnej krajiny. Hoci „darca“ väčšinou koná dobrovoľne - za finančnú odmenu (známe sú najmä prípady z Filipín, Číny, ale aj z Moldavska), v niektorých prípadoch sa udiali aj nútené odbery orgánov;
- **nelegálna medzinárodná adopcia detí**, keď sa tovarom stávajú unesené deti alebo deti kúpené od zúfalých rodičov, ktorí nevedia dieťa uživiť.

AKO PREBIEHA OBCHODOVANIE S ĽUĎMI? CELÝ PROCES OD NÁBORU AŽ PO STAV OTROCTVA

Obchodovaniu s ľuďmi sa často venujú nenápadní jednotlivci, zdanlivo vážené, sympatické a milé osoby priamo z blízkeho okolia. Prvý kontakt s obeťami často nadväzujú náhodní, ale aj blízki známi, známi známych, priatelia, susedia, kolegovia a podobne. Sú prvým článkom reťaze a mnohí netušia, kde ich obeť skončí.

Obete bývajú podvedené, lákané falošnými sľubmi, psychicky a fyzicky vydierané. Existuje aj akýsi „maloobchod“, ktorý má v skutočnosti podobu pasáctva a nemá črty dobre premyslenej medzinárodnej stratégie a bezohľadných veľkopodnikateľských praktík. Títo obchodníci nemajú veľké podnikateľské plány, predajú jednu – dve svoje známe a žijú z ich zárobku. Takáto forma kupliarstva je však pre obeť rovnako nebezpečná.

Obchodníci používajú špeciálne stratégie na to, aby obeť získali a mali ich pod kontrolou:

Falošné sľuby - sú základom náboru a získania obeť. Pomocou nich si obchodníci udržiavajú kontrolu nad obeťou aj neskôr. Typická je citová závislosť mladej ženy od obchodníka, ktorý jej istý čas prejavuje náklonnosť a veľkú pozornosť, takže k nemu získa úplnú dôveru a zamiluje sa.

Po príchode do cieľovej krajiny sa vzťah zmení na domáce, resp. vzťahové násilie, ktorého zákonitosti obeť zabráni vidieť v obchodníkovi len násilníka, vzťah ukončiť a vymaniť sa z neho, aj keď ju obchodník v cieľovej krajine prinúti k prostitúcii.

Každý človek má svoje sny a mnohé sú veľmi ľahko čitateľné - sen o láske, úspechu, výhre, šťastí, skvelej práci, dobrom plate a podobne. Preto ľudia znova a znova uveria ponukám vynikajúco platenej práce bez vzdelania a praxe, dokonca bez znalosti jazyka.

Využitie naivity a dôvery – potenciálne obeť uveria napríklad takýmto inzerátom :

Slušná rodina hľadá príjemnú mladú ženu k deťom, vek do 25 rokov, znalosť jazyka nie je potrebná, foto nutné.

Súrne hľadáme mladé servírky počas turistickej sezóny. Chcete zarobiť 5000 eur mesačne v seriózne reštaurácii? Pošlite životopis s fotografiou. Výučný list nie je potrebný, zaškolíme.

Na opatrovanie starých ľudí hľadáme mladé dievčatá a chlapcov od 16 do 20 rokov, dobrý zárobok.

Klamanie (falošné zmluvy, fiktívny dlh a dlžná závislosť) – obchodníci využívajú vieru ľudí v lepší život, do ktorého sa oplatí investovať. Obeť si na cestu a začiatok života v cieľovej krajine často musia požičať peniaze - napr. predajú dom, celý majetok, požičajú si od rodiny a priateľov, alebo si vezmú nevýhodné pôžičky, pričom v nich ručia majetkom rodiny, ktorá ostala doma a čaká na podporu, čo jej slúbili poslať. Peniaze teda musia splatiť za každú cenu. Predstava sľúbenej práce sa po príchode do novej krajiny rozplýva, preto prijmú aj menej výhodné práce, postupne takmer akékoľvek, a napokon aj otrocké podmienky.

Najhoršia je pôžička od obchodníka alebo osoby, ktorá chce potenciálnu obeť získať pre svoje ciele. Vtedy sa obeť stávajú otrokmi okamžite.

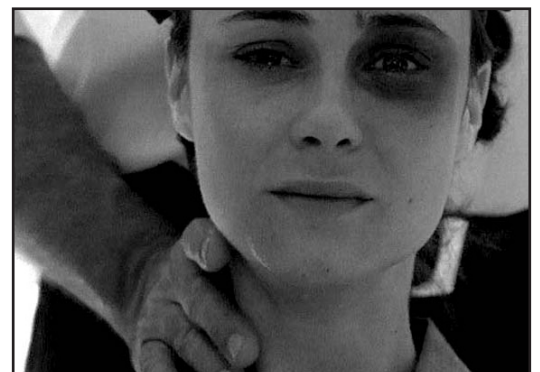
V jednom aj v druhom prípade funguje diabolská stratégia závislosti od fiktívneho dlhu, ktorý určuje obchodník. Dlž sa nezmenšuje, pretože obchodník k nemu neustále pridáva nezmyselne vysoké „nájomné za posteľ v ubytovni“, poplatok za „pracovné nástroje, lekárske ošetrovanie, stravné, za úplatky policajtom“ a pod., alebo sa jednoducho zvyšuje o obrovské úroky.

Migrant stále dúfa, že sa jeho situácia zlepší - keď bude viac pracovať, konečne zarobí toľko, aby sa jedného dňa „vykúpil“. Lenže takýto dlh vlastne nie je možné splatiť. Ženy nútené k prostitúcii v čase, keď „splatia dlh“, jednoducho predajú novému majiteľovi, ktorému zase musia „splatiť“ sumu, za ktorú ich kúpil.

Takéto dlžné otroctvo je známe všade tam, kde sú ľudia odkázaní na pôžičky od úžerníkov. Divá úžernícka kalkulácia spôsobí, že čím dlhšie obeť pracujú, tým väčší dlh narastá a prechádza z generácie na generáciu. Pritom mohlo ísť o malú pôžičku. U nás sa takéto prípady vyskytli napríklad v niektorých rómskych osadách.

Zastrašovanie - funguje najčastejšie vtedy, keď sa obeť dostanú do cieľovej krajiny ilegálne, preto sa im obchodníci môžu vyhrážať políciou a následným potrestaním, uväznením, deportovaním domov a pod.

Existujú krajiny, kde si obchodnícke gangy „kupujú“ políciu, migračných úradníkov, sudcov aj vysoko postavených politikov. Boli hlásené prípady, keď úradníci

na hraniciach boli spolupáchateľmi pašovania ľudí, ba dokonca prípady, keď zadržané ženy – obeť obchodovania – policajti znásilnili.

Jedným z prvých krokov k získaniu úplnej kontroly nad obeťou je odobratie jej pasu, v dôsledku čoho sa obeť stáva v cudzom svete neistá a závislá – nemôže dokázať svoju identitu ani to, že prípadne vstúpil/a do krajiny legálne.

Mimovládne organizácie zaznamenali aj prípad, keď obchodník priviezol svoje „otrokyně“ pred policajnú stanicu, vystúpil z auta, podišiel k policajtovi, ktorý tam stál na stráží, a priateľsky sa s ním porozprával, pričom sa ho len pýtal na cestu. Ženám, ktorým kázal, aby sa naňho z auta pozerali, potom povedal, že je to jeho priateľ, ktorého platí za spoluprácu.

Vyhrážanie sa násilím nielen voči obeť, ale aj voči najbližším, ktorí ostali v krajine pôvodu obeť, je takisto bežné. Obete držia v uzavretých priestoroch a neustále ich kontrolujú aj na mieste, kde pracujú.

Známy je prípad, keď kontrolu nad ženou - obeťou obchodovania - udržiavali tak, že jej ukazovali čerstvé fotografie jej starej mamy s komentárom: „Vidíš, poznáme tvoju rodinu, a ak sa pokúsiš ujsť alebo kontaktovať nejakú pomoc, napríklad mimovládne organizácie, políciu, veľvyslanectvo, ublížime jej.“

Fyzické násilie – obeť bijú, týrajú, znásilňujú, tvrdo trestajú za každý pokus o únik, nútia ju sledovať násilie voči kolegyniam, odopierajú jej dostatok jedla a spánku, ponizujú ju a pod.

Iné druhy kontroly – je to napr. vnútená závislosť od drog, za ktoré sú potom obeť ochotné robiť čokoľvek.

MAJÚ OBEŤ ŠANCU ZACHRÁNIŤ SA?

Obete majú menej možností zachrániť sa, ako by sa zdalo, a to predovšetkým preto, lebo väčšinou:

- nemajú peniaze (ani na cestu domov),
- nemajú pas,
- nepoznajú krajinu,
- nehovoria jazykom danej krajiny,
- nemajú nikoho, kto by im pomohol,
- nepoznajú žiadne organizácie, inštitúcie, a ak aj áno, nedôverujú im,
- sú presvedčené o vlastnej vine,
- majú pocit hanby zo zlyhania,
- majú pocit hanby z potupenia (napr. v prípadoch nútenej prostitúcie),
- vedia, že proti nim nestojí jeden človek, ale väčšinou organizovaná skupina, ktorá má svoje „chápadlá“ aj v krajine ich pôvodu,
- veria vyhrážkam, a väčšinou oprávnené,
- majú posttraumatickú stresovú poruchu, ktorá im sťažuje možnosť slobodne konať, sústrediť sa, znovu získať sebavedomie a kontrolu nad svojím životom,
- niekedy sa až príliš hlboko prepadnú do prostredia, kde ľudská dôstojnosť ani žiadne ľudské práva neexistujú a kde zažijú stratu vlastnej osobnosti až do takej miery, že sa celkom stotožnia s obchodníkmi a veľakrát v ich prostredí ostanú, dokonca v ňom začnú aktívne pracovať.

To všetko sú aj dôvody, pre ktoré sa obeť boja svedčiť proti obchodníkom, aj keď sa im podarí oslobodiť sa od nich. Štokholmský syndróm (na ďalšej strane), posttraumatické stresové poruchy, ale aj obyčajný strach môžu trvať ešte dlho. Mnohé obeť nechcú spolupracovať s oficiálnymi orgánmi, pretože každá spomienka na prežitú hrôzu im vracia aj desivé pocity, ktoré zažívali. Mnohé chcú jednoducho zabudnúť.

Preto len malé percento obchodníkov sa naozaj dostane pred súd, je usvedčených a odsúdených.

NÁSLEDKY

Obete obchodovania s ľuďmi prežívajú rovnaké pocity ako rukojemníci, frontoví vojaci alebo väzni koncentračných táborov.

Organizmus takéhoto človeka je pripravený dať sa do behu o život, ale zastaví ho vedomie, že niet úniku.

Výsledkom týchto protichodných procesov je posttraumatická stresová porucha, ktorá sa prejaví napr. tým, že sa vracajú traumatické zážitky, spomienky na prežité hrôzy, objavujú sa nočné mory, nespavosť, neschopnosť sústrediť sa, neschopnosť rozhodovať sa, neadekvátne reakcie strachu, vytesňovanie reality, celkové emocionálne otupenie alebo rozrušenie v neadekvátnych situáciách. Posttraumatická stresová porucha môže sekundárne spôsobiť psychosomatické ochorenia najrôznejšieho druhu.

Samostatným patologickým prejavom získaným na základe zažitého otroctva je tzv. štokholmský syndróm, pomenovaný podľa mesta Štokholm, kde bol prvýkrát pozorovaný na klientoch a zamestnancoch banky, ktorých zloději po neúspešnom lúpežnom prepade väznili v budove banky. Typickým znakom syndrómu je vytvorenie špecifickej pozitívnej väzby obeť k páchatelovi, stotožnenie sa s jeho názormi a správaním, obeť dokonca môžu obeť k názoru, že násilník je ich záchranca. Syndróm môže spôsobiť nedôveru k inštitúciám, od ktorých by mali obeť očakávať pomoc.

Ľudia trpiaci posttraumatickou stresovou poruchou a pod vplyvom štokholmského syndrómu sa správajú často úplne inak, ako by záchrancovia očakávali. Toto správanie prispelo k vytvoreniu mnohým **mýtov o obetiach**. Napríklad:

Sama si za to môže.

Sama to chcela.

Ak sa niekto stane obeťou obchodovania, musí byť naozaj hlúpy.

Keby prostitúciu zakázali a poriadne stíhali, obchodovanie s ľuďmi by sa skončilo.

Stačí, aby sa obeť jednoducho prihlásila na políciu, a problém sa hneď vyrieši.

Ženy, ktoré skončili ako prostitútky, si za to môžu samy, vedeli, čo ich čaká.

Ľudské práva s tým nemajú nič spoločné, tie sú pre slušných ľudí.

Ženy si chodia zarobiť ako prostitútky dobrovoľne, sú to poriadne peniaze atď.

KTO SÚ ĽUDIA, KTORÍ SA STANÚ OBEŤAMI OBCHODOVANIA?

Sú to ľudia ako my všetci. Všetci chceme lepšie žiť, mať lepšiu prácu, žiť v lepšej spoločnosti, dočkať sa uznania, nájsť šťastie a lásku.

VŠETCI SA CHCEME MAŤ LEPŠIE

Faktor, ktorý nás ťahá do nových a neznámych končín, sa volá „PULL faktor“ (z angl. pull – ťahať). Vo všeobecnosti sú však ľudia ovplyvnení PULL faktorom ohrození tým väčšmi, čím je ich životná situácia horšia. K ich motivácii sa pridáva ešte PUSH faktor (z angl. push – tlačíť), teda ten, ktorý ich tlačí do zmeny práce, života, prostredia a krajiny.

PUSH faktor ovplyvňuje častejšie ľudí, ktorí:

- žijú v existenčnej biede, vo finančnej núdzi,
- nemajú doma prácu,
- nemajú vzdelanie, ktoré by im pomohlo prácu si nájsť (napr. nemohli ho získať z finančných dôvodov alebo preto, že už ako deti museli pracovať, prostredie, v ktorom vyrastali, ich nemotivovalo k vzdelaniu),
- nemajú adekvátne bývanie,
- musia živiť veľkú rodinu (napr. rodičov, ktorí sú chorí, bezvládni, nemajú žiadny dôchodok, alebo majú veľa detí, žijú v krajine so slabým alebo žiadnym sociálnym systémom),
- žijú osamelo a nemajú dobrú životnú perspektívu (napr. deti vyrastajúce v detských domovoch),
- sú diskriminovaní z dôvodu rasy, etnickej príslušnosti, rodu a pod.,
- sú z krajiny, ktorá prechádza politickou alebo hospodárskou krízou alebo je vo vojnovom konflikte.

K tomuto faktoru sa pridáva aj negatívny životný pocit:

- nefunkčná rodina, úplne chýbajúce rodinné zázemie,
- nedostatok lásky – emocionálny hlad,
- nedocenenie,
- nízke sebavedomie,
- celkový pocit zúfalstva zo života.

PULL faktor sa týka nás všetkých, možno väčšmi tých, čo odpovedia áno na tieto otázky:

Myslíš si, že tebe sa to stať nemôže?

Zdá sa ti, že tvoj život u vás doma nemá tú správnu perspektívu?

Myslíš si, že ti chýba správna príležitosť?

Je u vás doma a v tvom okolí nuda?

Chceš zažiť dobrodružstvo?

Si ten typ, ktorý sa ľahko dostane z každého problému?

Si za každú srandu?

Myslíš si, že treba všetko vyskúšať?

Myslíš si, že inde sú lepšie príležitosti?

Myslíš si, že inde lepšie rozvinieš svoje nadanie?

Myslíš si, že inde sa dá poriadne zarobiť?

Je dôležité vedieť, že obchodníci si vyberajú ľudí, ktorých nebude nikto hľadať, ktorí nebudú nikomu chýbať. Často sú to deti, ktoré ušli z domu, deti z detských domovov, žiadatelia o azyl, ktorí sú v azylových alebo utečeneckých táboroch, ženy pracujúce ako prostitútky a pod. U nich sa pridáva ešte **RIZIKOVÝ** faktor:

- dôverčivosť (voči ľuďom, ktorí lákajú svoje obete na falošné sľuby),
- neznalosť jazyka,
- neznalosť pomerov v krajine, kam sa chystajú vycestovať,
- mnoho ďalších skutočností, napr. nízke sociálne zručnosti, ťažkosti s komunikáciou, uzavretosť.

Majú teda ľudia zostávať doma, alebo Čo mám teda pred cestou urobiť?

Ľudia majú právo cestovať, migrovať, vyberať si miesto bydliska a prácu podľa svojej vôle. Musia však dodržiavať zákony, akými sú aj zákony o migrácii.

Cestovanie, ale aj práca v zahraničí môže ľuďom poskytnúť nové obzory, pomôže získať nové skúsenosti, spoznať inú kultúru a zaujímavých ľudí, naučiť sa nový jazyk... Pred cestou a prácou v zahraničí je však viac ako vhodné zamyslieť sa nad týmito bezpečnostnými opatreniami:

- Ak je to možné, vyhýbajte sa práci, ktorú sprostredkováva vám neznáma osoba alebo agentúra či firma bez adresy, resp. len s P.O.BOX-om, prípadne s adresou bez kancelárie či s fiktívnou kanceláriou – najlepšie je overiť si, či agentúra vôbec existuje a či je zaregistrovaná (informácie si overte na internete alebo sa obráťte priamo na veľvyslanectvo krajiny, do ktorej chcete ísť).
- Pri kontakte s agentúrou (najlepšie je osobne ju navštíviť) žiadajte:
 - zmluvu v slovenčine (rozhodne nepodpisujte zmluvu, ktorej nerozumiete alebo rozumiete len približne), prípadne si ju vezmite a neľutujte peniaze na konzultáciu s právnikom,
 - zmluva musí obsahovať: podrobný popis práce, dobu platnosti zmluvy, jasné vyjadrenie o pracovnom povolení (ak ho v krajine, do ktorej chcete ísť, vyžadujú, kto ho vybaví), vyjadrenie o zdravotnom poistení, dĺžku pracovnej doby, výšku odmeny, spôsob a termín jej vyplácania, presné pracovné a životné podmienky, adresu pracoviska a miesta, kde budete bývať,
- neprijímajte od budúceho zamestnávateľa nijaké finančné prostriedky vopred, nenechajte si zaplatiť cestu, neprijímajte nič okrem toho, čo stanovuje zmluva, je to dôležité pre vašu nezávislosť, ak sa vám práca nebude páčiť a budete chcieť zmluvu ukončiť,
- ak sa od vás očakáva prostitúcia a vy s ňou súhlasíte, informujte sa, či je v krajine povolená.

Čo treba urobiť pred odchodom:

- informujte rodinu a priateľov o odchode, dajte im presnú adresu svojho plánovaného pobytu, detaily o zamestnávateľovi, kontakt na agentúru, ktorá vám prácu vybavila,
- nechajte doma kópiu pasu a vašej aktuálnej fotografie,
- vždy si vezmite so sebou adresy a telefónne čísla – napr. slovenského veľvyslanectva v krajine, kam cestujete (ak v krajine nie je slovenské veľvyslanectvo, sú vám povinní pomôcť na veľvyslanectve ktorejkoľvek krajiny Európskej únie), kontakty na miestnu políciu, prípadne na mimovládnu organizáciu, ktorá pomáha v núdzi migrantom alebo obetiam obchodovania s ľuďmi,
- nikdy nedávajte z rúk svoj pas a na cestu si vezmite aj jeho kópiu (stačí si okopírovať poslednú dvojstranu a prípadné vstupné víza), prípadne majte dva pasy – ešte stále je možné vlastniť až tri pasy Slovenskej republiky,
- dohovorte sa s rodinou, že sa budete pravidelne ozývať,
- oslovte prípadných priateľov, známych alebo rodinu v krajine, do ktorej sa chystáte, a majte na nich telefónny kontakt a adresu,
- dohovorte si heslo, ktoré bude znamenať, že ste v nebezpečenstve a že vás majú začať hľadať,
- dajte sa vyšetriť u lekára a uzavrite zdravotnú poisťku, inak budete musieť v cudzine platiť vysoké čiastky,
- ak sa dá, založte si v banke účet, na ktorý si budete posilať zárobok.

Čo teba robiť, ak by sa vám situácia vymkla z rúk?

V žiadnom prípade sa nebojte kontaktovať políciu, aj keď máte pocit, že ste sa zaplietli do nejakej trestnej činnosti – nezabúdajte, že vám ide o život.

A čo sa ešte dá robiť?

- vzdelávajte sa, aby ste sa nestali ľahkou obeťou obchodníkov – tí potrebujú najmä ľudí bez vzdelania,
- učte sa zemepis, dejepis a cudzie jazyky, aby ste sa lepšie orientovali v cudzom svete,
- získavajte informácie o možných nebezpečenstvách, aby ste boli lepšie pripravení na cestu, ak sa niekam rozhodnete ísť za prácou,
- zaujímajte sa o situáciu ľudí, ktorí žijú inak a horšie ako vy, hľadajte nové, flexibilné spôsoby, ako im pomôcť žiť dôstojne a v bezpečí,
- spájajte sily na potlačanie kriminality,
- dôležité je aj vzdelávanie o obchodovaní s ľuďmi, výchova k tolerancii, úcta a otvorenosť k iným kultúram, k nenásilným spôsobom riešenia konfliktov a pod.

Takéto vzdelávanie potrebuje nielen široká verejnosť a čoraz mladší žiaci a žiačky, ale aj príslušníci polície, sudcovia, lekári, psychológovia atď., ktorí nemajú informácie o povahe obchodovania, jeho príčinách a následkoch a nevedia, ako sa správať k obeti, ako jej pomôcť.

EXISTUJE OBCHODOVANIE S ĽUĎMI AJ NA SLOVENSKU?

Slovensko je podľa medzinárodných kritérií najmä tranzitnou krajinou, ale aj krajinou pôvodu obetí obchodovania s ľuďmi. Len okrajovo je aj cieľom migrantov z chudobnejších krajín, keďže okolo nás je veľa bohatších a ľahko dostupných krajín, ktoré predstavujú pre migrantov lepšie príležitosti. Slovensko je od decembra 2007 súčasťou tzv. schengenského priestoru, kde hranice v klasickom zmysle slova už neplatia, čo môže spôsobiť zmenu aj v oblasti obchodu s ľuďmi na Slovensku.

Podiel trestného činu obchodovania s ľuďmi na celkovej trestnej činnosti na Slovensku je oficiálne 0,01 %. Prípadov, ktoré sa do policajných štatistík nedostanú, je podľa odhadov mimovládnych organizácií 5- až 10-krát viac. Zdalo by sa, že sú to veľmi nízke čísla, v celkovej kriminalite možno zanedbateľné. Nesmieme však zabúdať na to, že ak môže byť čo len jeden človek predaný, môže byť predaný každý. A tomu predsa treba okamžite zabrániť.

Tabuľka: Obchodovanie s ľuďmi na Slovensku – počet skutkov a páchatel'ov v rokoch 1997 - 2005

Rok	Zistených skutkov	Z toho objasnených	Počet páchatel'ov
1997	6	5	3
1998	3	3	8
1999	11	11	13
2000	16	13	13
2001	6	5	14
2002	17	16	26
2003	28	16	26
2004	27	18	26
2005	14	4	6

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR

ČO SA ROBÍ PROTI OBCHODOVANIU S ĽUĎMI?

Pretože obchodovanie s ľuďmi je činnosť, ktorá prekračuje štátne hranice, je dôležité, aby štáty spolupracovali a mali jednotnú legislatívu, resp. aby ich postoj k tejto trestnej činnosti bol rovnaký. Musia sa aktívne postaviť aj voči súčasnému a vzrastajúcemu otroctvu a obchodovaniu s ľuďmi.

Dobrá legislatíva je základom boja proti obchodovaniu s ľuďmi, sama však nestačí. Je dôležité, aby všetci, ktorí sa dostávajú v rámci svojej profesie do styku s obeťami obchodovania s ľuďmi, boli dôkladne oboznámení s povahou tohto zločinu, s jeho špecifikami, príčinami a následkami, aby vedeli kvalifikovane a rýchlo pomôcť obeťam a s ich pomocou potom účinne postupovať proti obchodníkovi. Nesmierne dôležitá je spolupráca týchto profesií, rýchla výmena informácií medzi nimi, ako aj to, aby štáty podporovali mimovládne organizácie pracujúce v tejto oblasti.

Je dôležité, aby legislatíva bola jednotná a vychádzala z rovnakej definície, teda aby obchodovanie s ľuďmi určovala, rozoznávala, posudzovala aj postihovala rovnako.

V slovenskej legislatíve je obchodovanie s ľuďmi definované v § 179 Trestného zákona č. 300/2005 Zbierky zákonov takto:

*Kto s použitím podvodného konania, lsti, obmedzovania osobnej slobody, násillia, hrozby násillia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, **hoci aj s jeho súhlasom**, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.*

Táto definícia sa môže javiť ako komplikovaná, ale vyjadruje pojem „obchodovanie s ľuďmi“ v rozsahu, v akom je definovaný v tzv. **Palermskom protokole o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a s deťmi**, doplňujúcim **Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu**, ktorým je Slovenská republika viazaná.

Z definície uvedenej v Palermskom protokole je zrejmé, že obchodovanie zahŕňa nielen premiestnenie osoby z jedného miesta na druhé (pričom nemusia byť prekročené hranice štátu), ale aj nábor a prijatie takejto osoby, takže všetci, ktorí sa podieľajú na preprave osoby s cieľom jej zneužitia alebo vykorisťovania, sú súčasťou procesu obchodovania.

Táto definícia súčasne ukazuje, že obchodovanie sa neobmedzuje len na sexuálne zneužitie, ale zahŕňa aj nútené práce a otrokárске praktiky. To znamená, že aj ľudia, ktorí migrujú za prácou v poľnohospodárstve, stravovacích službách, stavebníctve alebo domácnostiach a sú podvedení alebo oklamani a ocitajú sa v situácii, s ktorou nesúhlasili, sa považujú za obeť obchodovania.

ÚLOHA MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ

Podstatnú a nenahraditeľnú úlohu v procese boja proti obchodovaniu s ľuďmi hrajú mimovládne organizácie. Ich úloha a zodpovednosť rastú priamo úmerne s nedôverou obetí voči štátnym inštitúciám, najmä voči polícii. Práve s políciou mali mnohí obchodovaní ľudia v minulosti často zlé skúsenosti, prípadne sa im obchodníci snažia vsugerovať pocit spolupáchateľstva, a teda strachu z polície. Mimovládne organizácie práve preto, že sú nezávislé od štátu a jeho inštitúcií, vzbudzujú u obetí väčšiu dôveru a pocit bezpečia.

Ďalším zdrojom nedôvery je aj fakt, že polície mnohých krajín reagujú na problémy s ilegálnou migráciou a s obchodovaním s ľuďmi veľmi radikálne - snažia sa ilegálnych migrantov čo najrýchlejšie deportovať z krajiny.

Pritom ochrancovia ľudských práv vedia, že obeť obchodovania s ľuďmi sa väčšinou nechcú vrátiť domov, naopak, chcú ostať v novej krajine, ale žiť a pracovať v nej dôstojne.

Návrat môže byť pre obeť veľmi často nebezpečný, pretože obchodníci presne vedia, odkiaľ osoba pochádza, a je pre nich jednoduché vyhľadať ju a vydierať, napr. pod hrozbou „nesplatených dlhov“.

Z tohto dôvodu sa čoraz častejšie diskutuje o opatrení nazvanom „čas na rozmyslenie“ (reflection period), počas ktorého sa obeť rozhodne, či chce vypovedať o tom, čo sa jej stalo, a či chce svedčiť proti obchodníkovi. Hlavným cieľom je, aby sa obeť spamätala po desivých zážitkoch. Takto získaný čas sa dá využiť aj na vytvorenie bezpečnejších podmienok návratu a následného integrovania v pôvodnej spoločnosti, prípadne na začatie azylového konania v novej krajine.

V čase na rozmyslenie je rozhodujúca aj úroveň sociálnych služieb poskytovaných obetiam. Sociálne služby sú takisto súčasťou Dohovoru, ale je v kompetencii jednotlivých krajín rozhodnúť, či požiadavky na poskytovanie sociálnych služieb pre obeť zavedú do svojich národných legislatív, alebo nie. Samozrejme, v prípade, že ich nezaradia, sťažujú podmienky boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

V každom prípade skúsenosti z praxe ukazujú, že ak má obeť dobré sociálne služby, poskytované nezávislou mimovládnu organizáciou, a najmä pocit bezpečia, ktorý prekryje traumy z prežitého a strach z pomsty obchodníkov, je pravdepodobnejšie, že bude spolupracovať s políciou a s ostatnými inštitúciami.

„ PROCES FORMULÁCIE ĽUDSKÝCH PRÁV, AKO SA VYVÍJALI V DEJINÁCH ĽUDSTVA, MÁ VIDITEĽNÉ MÍŤNIKY V PODOBE ZÁPASOV S RÔZNYMI FORMAMI OTROCTVA.

PONÍŽENIE ČLOVEKA NA TOVAR, ALEBO AKO SA NIEKEDY HOVORÍ, NA „BIELE MÄSO“, JE ZLOČIN PROTI ĽUDSKOSTI.

HODNOTA ĽUDSKÝCH PRÁV JE NEVYČÍSLITEĽNÁ. AK MOŽNO PREDAŤ JEDINÉHO ČLOVEKA, TAK MOŽNO PREDAŤ AJ VÁS. „

Katarína Farkašová, Aliancia žien – cesta späť

NÁBOR - REKRÚTOVANIE

Metóda: Hranie rolí, diskusia

Cieľ:

- zážitkovou formou spoznať metódy rekrúterov
- zažiť, aké jednoduché je stať sa obeťou obchodovania, prežiť pocity človeka, ktorému hrozí, že sa stane obeťou

Pomôcky: okopírované a nastrihané hracie kartičky z pracovného listu

Čas: ľubovoľný, podľa možnosti by mal každý prítomný mať aspoň jednu úlohu alebo sa zapojiť do diskusie

Veľkosť skupiny: dvojice v ľubovoľnej veľkej skupine

Pomôcky: Papieriky A a B s rolami pre dvojicu účinkujúcich v jednotlivých príbehoch, každý z dvojice dostane len jeden papierik. Príbehov je 5 - *Finančná odmena* (má dva varianty, teda môžu hrať dvaja A a dve B alebo jeden A hrá dvakrát), *Modelka*, *Hostesky*, *Jazykový kurz*, *Vyhrali ste zájazd*.

Priebeh hry:

1. Učiteľ/ka rozdá vybraným alebo dobrovoľne prihláseným žiakom/čkam jeden papierik (A alebo B).
2. Žiaci/čky si prečítajú text.
3. Žiaci/čky, ktorí/é budú viesť rozhovor, si sadnú oproti sebe pred ostatných (alebo do stredu kruhu vytvoreného ostatnými prítomnými, ak to miestnosť umožní).
4. Ak je určený aj pozorovateľ C (vhodné najmä vo väčších skupinách, keď chceme, aby sa do hry zapojilo viac žiakov), sadne si k nim.
Nie je nutná žiadna veľká príprava – žiaci/čky prečítajú nahlas svoje papieriky a začnú improvizovaný rozhovor, v ktorom A má presvedčiť B, **aby prijal jeho/jej ponuku na prácu a súhlasil/a s vycestovaním**.
5. Zvyšok triedy ich počúva a na konci komentuje.
6. Keď si už nemajú čo povedať, rozhovor skončia, resp. skončí ho učiteľ/ka, keď rozhovor dospeje k bodu, keď žiak/čka B je ochotný/á vycestovať za prácou.
7. Učiteľ/ka vyzve žiaka/čku C, aby zhodnotil/a skončený rozhovor.
8. Potom sa môžu prítomní vypytať žiakov/čok A a B:
Aké si mal/a pocity?
Bolo ti niečo podozrivé?
Prečo si nevedel/a ponuku odmietnuť?
Nezdalo sa ti, že by mohlo ísť o pascu?
Veríš, že to bude dobrá práca?
Ako sa chceš poistiť proti prípadnému podvodu? Atd'.
9. Žiaci/čky môžu ešte voľne diskutovať aj po skončení aktivity.

Reflexia hry:

Hra má ukázať viaceré možnosti náboru ľudí s cieľom ich zneužitia. Zároveň má upozorniť, ako ľahko sa bežní ľudia môžu stať obeťou obchodovania s ľuďmi.

Na konci je vhodné položiť žiakom nasledovné otázky:

- Ako by ste sa zachovali vy, keby ste boli v pozícii potenciálnej obeť obchodovania?
- Bolo na začiatku rozhovoru niečo neobvyklé?
- Myslíte, že vám by sa to stať nemohlo?
- Čo vás po hre najviac prekvapilo?
- Kto je podľa vás v najväčšom ohrození, že sa stane obeťou obchodovania s ľuďmi?

FINANČNÁ ODMENA**PAPIERIK A:**

Jeden známy tvojho známeho potrebuje mladé ženy na prácu v nočnom klube vo Viedni. Netajil, že ide o prostitúciu. Poprosil ťa o pomoc pri nábore – sľubuje 100 eur za každú, ktorá sa rozhodne vycestovať. Pripadá ti to trochu hlúpe nahovárať ženy na TO, ale potrebuješ peniaze...

Táto aktivita má dva varianty:

S prvou kandidátkou B1 si dohodneš stretnutie v kaviarni, druhú B2 nájdeš študovať ponuky na úrade práce, preto aj postava A môže byť hraná dvoma žiakmi/čkami.

PAPIERIK B1:

Práve si skončila obchodnú učňovku, špecializácia železiarsky tovar. Bývaš s rodičmi, ktorí očakávajú, že budeš niekde v ich okolí predávať v nejakom obchode. Akoby nechápali dnešný svet, stále ti pripomínajú, že ťa musia živiť. Chceš sa za každú cenu osamostatniť. Rada by si vycestovala do zahraničia – počula si, že napr. v Nemecku sa dá dobre zarobiť. V podstate ti je jedno, aká to bude práca. Sused ti odporučil známeho, ktorý má nejaké kontakty, stretávaš sa s ním v kaviarni.

PAPIERIK B2:

Si slobodná matka päťročného chlapčeka, vyučená krajčírka. Si nezamestnaná, lebo textilnú továreň zavreli a nikto nechce zamestnať slobodnú matku. Skúšala si pracovať doma, ale s malým sa to nedá, navyše máš len garsónku, takže vlastne nemáš ani kde zákazníkom vyskúšať šaty. A v poslednom čase akoby si ľudia už ani nechceli dať nič šiť, za pár korún si kupujú oblečenie v supermarketoch. Otec dieťaťa zmizol kdesi v zahraničí. Chcela by si tam na nejaký čas tiež vyraziť, aby si sa finančne postavila na nohy, ale počula si už o obchodovaní s ľuďmi a máš strach... Na úrade práce študuješ ponuky.

MODELKA**PAPIERIK A:**

Kamarát ťa poprosil, aby si pohládala/a dievča na prácu v Holandsku. Nehovoril ti, aká je to práca. Dievča má byť atraktívne. Máš jednu takú kamarátku, tak jej zavolaš.

PAPIERIK B:

Máš 20 rokov a bývaš v malom meste. Je tam hrozná nuda. Chcela by si sa stať modelkou. Chodíš na kastingy, ale stále sa dozvedáš, že si primalá alebo príliš stará. Hlúposti. Ty aj tak dosiahneš to, čo chceš! Veď predsa v novinách toho toľko píšu o dievčatách z vidieka, ktoré spravili kariéru. Jednoducho sa treba objaviť na správnom mieste a v správnom čase. A potom to už pôjde samo. Práve ti volá kamarát

HOSTESKY**PAPIERIK A:**

Si šéfka agentúry, ktorá má dodať cez prázdniny mladé dievčatá svojmu známemu do Talianska. Robil síce narážky a rozprával lascívne vtipy, keď ťa o to žiadal, ale Taliani sú už raz takí. Nakoniec, dievčatá sa vedia o seba postarať, veď nie sú malé, tak prečo by si sa mala kvôli tomu znepokojovať.

PAPIERIK B1:

Ste dve študentky, ktoré už dávnejšie pracujú pre agentúru, ktorá sprostredkováva hostesky na konferencie, semináre, výstavy a pod. Teraz vám šéfka ponúkla prácu v Taliansku na diskotéke. Vyzerá to byť naozaj dobrý kšeft.

Tešíš sa pri predstave krásnych prázdnin.

PAPIERIK B2:

Ste dve študentky, ktoré už dávnejšie pracujú pre agentúru, ktorá sprostredkováva hostesky na konferencie, semináre, výstavy a pod. Teraz vám šéfka ponúkla prácu v Taliansku na diskotéke. Vyzerá to byť naozaj dobrý kšeft.

Niečo sa ti na tej ponuke nezdá. Máš obavy a strach.

JAZYKOVÝ KURZ**PAPIERIK A:**

Si študentka angličtiny na filozofickej fakulte. Začína sa leto a stretla si kamarátku, s ktorou ideš na kávu. Kamarátka sa učí po anglicky, ale len na jazykovej škole. Potrebovala by konverzáciu. Ponúkneš jej kontakt, ktorý si našla na nástenke u vás na fakulte.

PAPIERIK B:

Kamarátka, s ktorou si chodila na základnú školu, tvrdí, že angličtinu sa konečne poriadne naučíš len vtedy, keď budeš v anglicky hovoriacej krajine odkázaná sama na seba. Hovorila ti, že videla u nich na fakulte nejaký oznam o hrozne lacných kurzoch v Írsku a že ti zavolá, kde sa kontaktovať.

VYHRALI STE ZÁJAZD**PAPIERIK A:**

Organizácia, pre ktorú v lete brigádujete, sa vám veľmi nepozdáva, neviete vlastne, ani čo robia. Je to niečo s cestovným ruchom, ale nie priamo s klientmi ani s cudzincami, ako ste očakávali podľa inzerátu, skôr také vybavovačky. Ale zatiaľ sa slušne správajú a už vám dali zálohu, celkom slušné peniaze. Teraz vám dali za úlohu telefonicky informovať ľudí, že vyhrali zájazd. Konečne nejaká zábavná práca. Majú k vám prísť a doniesť pas. Pôjdu do Turecka, dobrý hotel, týždeň all inclusive. Vyžrebovali ich z telefónneho zoznamu. Vaši zamestnávateľia z toho zrejme majú nejakú reklamu.

PAPIERIK B:

Volá vám nejaký blázon, že ste vyhrali zájazd. Asi nejaký blbý fór. Všetko zadarmo. Alebo že by to predsa bolo naozaj? Že by sa aj na vás konečne usmialo šťastie?

Zdroj: Aliancia žien – Cesta späť, <http://www.alianciazien.sk/>

OSOBNÉ HRANICE

Cieľ:

- uvedomiť si vlastné hranice,
- zistiť, aké môžu byť reakcie na porušenie osobných hraníc,
- zmapovať si, kde sa dá hľadať pomoc, keď ma niekto núti do niečoho, čo nechcem robiť,
- uvedomiť si, že každý má svoje osobné hranice, ktoré má právo brániť a v prípade ich porušenia má právo žiadať o pomoc.

Veľkosť skupiny: do 20 osôb (ak je v skupine viac ako 20 osôb, je možné pracovať s dvoma skupinami zároveň)

Čas: 20 - 30 minút

Pomôcky: voľný priestor

Postup:

1. Skupina utvorí kruh, žiaci stoja čelom dovnútra.
2. Vybratý/á dobrovoľník/čka sa postaví doprostred kruhu, ľudia z obvodu kruhu sa k nemu/nej pomaly približujú. V momente, keď to osobe uprostred prestane byť príjemné, má povedať „dost“.
3. Keď skupina prekročí hranicu „príjemnosti“ a osoba stojaca uprostred povie „dost“, učiteľ/ka autoritatívne skupinu vyzve, aby urobila ešte jeden krok. Rovnaký postup sa opakuje 2- až 3-krát, osoby stojace uprostred sa vymenia. Je možné meniť situáciu osoby stojacej uprostred, napr. so zavretými očami, v drepe a pod.

Po ukončení aktivity sa lektor/ka najprv pýta stojacej osoby na jej pocity:

- Aké to bolo, keď si stál/a uprostred?
- Ako si sa cítil/a, keď sa kruh uzatváral?
- Ako si sa cítil/a, keď si povedal/a „dost“ a skupina napriek tomu urobila ďalší krok?
- Aké boli reakcie, keď sa kruh uzavrel a ľudia stáli tvárou v tvár?

Učiteľ/ka porovná reakcie rôznych dobrovoľníkov/íčok, popíše, aké bývajú reakcie na nepríjemnú situáciu (napr. prikrčenie, krik, opakovanie nesúhlasu, agresia, plač, volanie o pomoc...). Reflektuje tiež rozdiely medzi tým, ako ďaleko si pustíme „k telu“ cudzie osoby, ako ďaleko známe osoby a pod. Legitimizuje rozdiely medzi individuálnymi reakciami každého dobrovoľníka/íčky.

Po aktivite treba vysvetliť, že každý má právo povedať NIE v situácii, ktorá je mu nepríjemná, keď je človek do niečoho nútený. V živote sú však aj situácie, keď nestačí povedať NIE, ak okolie nesúhlas nerešpektuje. V takých chvíľach sa rôzni ľudia správajú rôzne, podobne ako to bolo pri hre v kruhu. Takouto situáciou je napríklad obchodovanie s ľuďmi (aj napriek tomu, že človek vzdoruje, jeho NIE nestačí). Každý človek má právo na „volanie o pomoc“. Je nutné si uvedomiť, že ak sa osoba stane obeťou obchodovania, nesmie za to viniť samu seba (obete obchodovania, podobne ako obete znásilnenia alebo domáceho násillia si vznik situácie, ktorú prežili, dávajú za vinu). So skupinou sa potom diskutuje, kde a ako možno hľadať pomoc, ak by sme utekali z uzavretého miesta v krajine, ktorú nepoznáme...

Pri každom nápade so skupinou diskutujeme o negatívach a pozitívach.
Na záver zopakujeme najužitejšie tipy.

Zdroj: Spracované podľa La Strada, o. p. s. – Praha, P. Kutáľková

Barevný národ / David Čálek / Česká republika / 2002 / 24 min.

Strihový dokument zachytáva vývoj českej spoločnosti v oblasti rasizmu a xenofóbie od roku 1992 do roku 2002. Okrem výpovedí skinheadov, Rómov či Vietnamcov žijúcich v Českej republike sa v dokumente stretne aj s postupom českého súdnictva a polície pri riešení rasovo motivovaných trestných činov. Každý rok je vo filme samostatnou kapitolou zameranou na najzávažnejšie prejavy rasizmu, od ubodania sudánskeho študenta osemnásťročným skinheadom cez niekoľko smrteľných útokov na Rómov až po hanobenie židovských cintorínov.

1992 // „Moja sloboda sa končí tam, kde sa začína sloboda druhého. Tak znie jedno zo základných pravidiel demokracie, a preto všetky demokratické systémy postihujú prejavy rasizmu,“ hovorí v spravodajskej relácii Českej televízie vtedajší moderátor.

1993 // Kumar Visnavatan z Ostravy bol priamym svedkom udalosti, pri ktorej niekoľko mladíkov surovo zbilo občana rómskej národnosti a jeho družku. Na otázku, prečo sa zameriava len na Rómov a nie napríklad na občanov Ruska žijúcich v Čechách, odpovedá „ostravský vlastenec“, že útok na Rusov by mohol byť nebezpečný, lebo ruská mafia je schopná zlikvidovať celú rodinu.

1994 // Rómovia sa dnes v uliciach necítia bezpečne. Pred úradom vlády usporiadali demonštráciu, na ktorej okrem iného zaznelo, že vážne uvažujú o založení domobrany, ktorá by ich pred skinheadmi chránila.

1995 // „Ľudia nám fandia, pretože bojujeme za národ,“ tvrdí na kameru ostravský skinhead. „Smrť za smrť,“ plače na súde vdova po Tiborovi Berkim, otcovi piatich detí, ktorého pred zrakmi rodiny ubodal 21-ročný skinhead. Napriek jeho priznaniu, že išiel s kamarátmi „strašiť Cigánov“, neuznal súd túto vraždu za rasovo motivovaný trestný čin. Tmavšia farba pleti sa takmer stala osudnou tiež dvojici Indov, ktorých v pražskom metre napadla skupina skinheadov.

1996 // Na židovskom cintoríne v Nýrsku objavila izraelská turistka náhrobné kamene posprejované hákovými krížmi.

1997 // Osemnásťročný skinhead prenasledoval v nočných hodinách dvoch sudánskych študentov. Jednému prerezal šľachy na ruke a druhého ubodal na smrť. Reakcia českých politikov bola vlažná.

1998 // „Všetci čierni musia preč, táto krajina je stvorená len pre bielych,“ spieva skinheadská skupina Vlajka. V tom čase sú po päť rokov trvajúcom súdnom stíhaní konečne odsúdení vrahovia Róma Tibora Danihela. Po celý ten čas neprejavili žiadnu známku ľútosti nad spáchaným činom a rozsudok niekoľkoročného odňatia slobody prijali s ironickým úsmevom.

1999 // 1. mája policajti násilne vypratali priestor na pražskej Národnej triede, aby zabezpečili voľný priechod veľkej skupine skinheadov. Potom surovo zbili účastníkov demonštrácie proti rasizmu, ktorí sa snažili pochod skinheadov zastaviť.

2000 // Policajti nezasiahli proti demonštrácii skinheadov v Prahe, ktorú viedol šéf Národnej aliancie a pri ktorej skupina účastníkov hajlovala. Podobne nečinní boli policajti aj pri brutálnom útoku tvrdého jadra skinheadov na náhodne vybraných jedincov, ktorí v Prahe oslavovali víťazstvo českého národného tímu na majstrovstvách sveta v hokeji.

2001 // 22-ročný skinhead Vlastimil Pechanec ubodal na toalete jednej krčmy Róma Otta Absolóna. Pritom v tom čase mohol byť teoreticky vo väzbe, lebo bol súdený za napadnutie anarchistu. Proti rozsudku sa však odvolal a na ďalší súd čakal na slobode...

2002 // O problematickom spolužití s Rómami v Ústí nad Labem svedčí prípad, keď tri desiatky rómskych obyvateľov surovo zbili človeka, ktorý im svojím krátkym účesom pripomínal skinheada.

RASIZMUS A XENOFÓBIA

„RASIZMUS JE NAJVÁŽNEJŠOU HROZBOU ČLOVEKA ČLOVEKU - MAXIMÁLNA NENÁVIŠŤ PRE MINIMÁLNU PRÍČINU“.

Abraham J. Heschel, židovský teológ a filozof (1907 - 1972)

Rasizmus či rasová diskriminácia sú častým vyústením neznalosti a strachu pred niečím cudzím, nepoznaným (xenofóbia).

Keď hovoríme o ľuďoch inej farby pleti, často preberáme názory iných, či už sú negatívne alebo pozitívne, čím vytvárame balík *stereotypov*. Tie v konečnom dôsledku používame, keď o týchto ľuďoch rozprávame alebo ich stretneme. Negatívne stereotypy sú však základom pre predsudky. Takto vytvorené predsudky majú podstatný vplyv na správanie spoločnosti voči príslušníkom menšín, etnických skupín, ľudí inej farby pleti, cudzincom a pod.

O mnohých skupinách ľudí, národoch či náboženstvách máme i dnes iba sprostredkované, čiastkové, zjednodušené, generalizované a nadsadené poznatky. Často nie sú vytvárané na základe vlastných skúseností, ale sú silne ovplyvnené médiami, komunikáciou s priateľmi, rodinou alebo si ich svojvoľne vysvetľujeme a analyzujeme. Tieto názory potom prenášame na celé národy, skupiny, náboženstvá a automaticky dávame príslušníkom určitej skupiny „nálepku“, čo im v bežnom živote spôsobuje problémy (napr. pri hľadaní práce), čím sú odsúvaní na okraj spoločnosti. Typickým príkladom sú naše predstavy o islame, ktoré spájame s terorizmom, extrémizmom, násilím. V našej spoločnosti sa najčastejšie vyskytujú predsudky a stereotypy typu „skúpy ako Žid“, „lenivý Róm“, a pod. Ľudí nesúdime podľa ich skutkov, ale podľa našich predsudkov a vonkajších znakov.

Čo však v skutočnosti znamená rasa, aké sú pre ňu určujúce znaky, sa veda pokúša zistiť už takmer dvesto rokov pomocou rôznych vedeckých metód. Výsledkom je však poznanie, že neexistuje spoľahlivé a stále kritérium na určenie rozdielnosti ľudských rás okrem vonkajších odlišností. Dlho sa za rasu považovala skupina ľudí so spoločným pôvodom, pričom rasisti veria, že určití ľudia sú z dôvodu príslušnosti k určitej rase nadradení iným ľuďom. Aj napriek tomuto nejasnému definovaniu rasy v našej spoločnosti stále existujú hlboko zakorenené predsudky a u určitých skupín ľudí dokonca vedú k neopodstatnenému nadradovaniu jednej rasy nad druhou. Relatívne nová forma rasizmu, niekedy nazývaná „etnická a kultúrna diferenciacia“ hovorí, že všetky rasy alebo kultúry sú rovnocenné, ale nemali by sa miešať, aby sa zachovala ich originalita.

Viete, kam siahajú korene rasizmu?

Rasizmus nevznikol v 20. storočí. Nadradené správanie sa prejavovalo už medzi starovekými národmi a mohli sme ho sledovať počas celých dejín ľudstva. Platilo to vo všeobecnosti o veľkých a silných národoch, ktoré sa vyvyšovali nad ostatné. Dôsledky nadradovania boli rôzne, no najčastejšie viedli k ponižovaniu, zotročovaniu alebo k likvidácii slabších národov. Typickým príkladom je dobytie amerického kontinentu a Austrálie Európanmi a ich potomkami, postupné vyvražďovanie pôvodných obyvateľov a následné deportácie do uzatvorených oblastí, tzv. rezervácií. Ešte na konci 20. storočia sa segregácia, diskriminácia a porušovanie ľudských práv na základe rasy realizovali v systéme apartheid beloškými politickými orgánmi v Juhoafrickej republike.

Rasizmus však nebol len myšlienkou diktátorov a extrémistov v západnej Európe, zaoberali sa ním aj filozofi a učenci ako Wagner alebo Nietzsche. Praktiky nadradenosti sa stali námetom na viaceré teoretické práce, ktorých autori delili ľudí do rôznych skupín podľa telesných (tzv. somatických) znakov. Prvým písaným podkladom na uplatňovanie rasistických teórií bola kniha francúzskeho grófa Artura de Gobineaua z roku 1853 s názvom *Esej o nerovnosti ľudských rás*. V tejto knihe, ktorá neskôr inšpirovala Adolfa Hitlera, vytvoril teóriu, že nerovnosť medzi ľuďmi je vrodená. Autor zároveň rozdelil ľudí do troch rás, a to bielej, čiernej a žltej. Okrem iného vyhlásil: „Národ zomrie definitívne a jeho vzdelanosť s ním toho dňa, keď prvotný etnický prvok sa natoľko rozštiepi a utopí sa v prínosoch cudzích rás, že jeho schopnosť pôsobiť nebude už naďalej mocou dostatočne existovať.“

Aj v iných častiach Európy boli publikované teoretické práce podporujúce myšlienku rozdelenia ľudí na základe vonkajších znakov do skupín s rôznou charakteristikou a schopnosťami. Niektoré teórie tzv. vedeckého rasizmu sa dokonca opierali o meranie telesných tvarov jednotlivých rás. Tieto teórie využil Adolf Hitler vo svojej knihe Mein Kampf (Môj boj). V nej sa opieral najmä o rasové teórie, ktoré hlásali nadradenosť tzv. čistej rasy. Hitler preniesol svoje rasistické teórie aj do svojej politiky a reálneho života, výsledkom čoho bol nacistický režim zodpovedný za smrť miliónov ľudí. Časť z nich našlo smrť v plynových komorách z dôvodu ich odlišnosti od väčšinovej spoločnosti. Zvlášť prenasledované skupiny boli Židia, Rómovia, homosexuáli, komunisti/socialisti, ale aj svedkovia Jehovovi či slobodomurári.

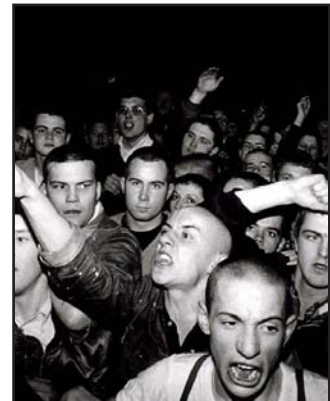
Nadradovanie sa nad národmi neexistuje len zo strany ľudí s bielou farbou pleti. Platí to aj opačne. Úplne paradoxným príkladom je prepracované vydanie Artura de Gobineaua a prispôsobenie jeho diela na kontinenty, kde žijú ľudia s čiernou farbou pleti. Esej o nerovnosti ľudských rás prepracoval Leonard Jeffries, ktorý vo svojom diele rozdelil ľudstvo na dve základné skupiny: „ľudia ľadu - násilníci a materialistickí, ktorí sú zastúpení bielou rasou“ a „ľudia slnka“ reprezentovaní čiernou rasou, ktorí sa „vyznačujú vzájomnou spoluprácou, sú duchovne zameraní a pochádzajú z harmonických afrických obcí“. Nadradenosť černochoch nad belochmi je podľa neho daná aj geneticky, pretože množstvo melanínu, tmavého pigmentu kože, „spôsobuje ich intelektuálnu a fyzickú prevahu“.

Skinheads a rasistickí skinheads

„NIE JE POTREBNÉ MRHAŤ ČASOM ALEBO ÚSILÍM, ABY SME VYVRÁTILI TVRDENIA TÝCH, ČO POPIERAJÚ HOLOKAUST. MUSILI BY SME DONEKONEČNA ODPOVEDAŤ NA ARGUMENTY PREDKLADANÉ ĽUĎMI, KTORÍ ĽUBOVOĽNE FALŠUJÚ DŮKAZY, CITUJÚ VETY VYTRHNUTÉ Z KONTEXTU A JEDNODUCHO IGNORUJÚ VEĽKÉ MNOŽSTVO FAKTOV, KU KTORÝM MAJÚ NA ROZDIEL OD SKUTOČNÝCH VEDCOV LEN VEĽMI MALÝ REŠPEKT, AK VÔBEC. SÚ SLUŽOBNÍKMI IDEOLÓGIE A ICH ‚ZISTENIA‘ JU MAJÚ PODPORIŤ“.

Deborah Lipstadtová, americká historička

Aj v 21. storočí sa nájdu ľudia obdivujúci fašistickú ideológiu a osobnosť Hitlera a podľa toho sa aj správajú. Napádajú cudzincov, ľudí s inou farbou pleti, používajú symboliku nacistického Nemecka či spochybňujú zločiny 2. svetovej vojny v koncentračných táboroch (holokaust). Nazývame ich neonacisti, pretože si osvojujú teórie nacistov. Svoje praktiky ospravedlňujú tým, že „konajú pre národ“ a v Európe často sami seba označujú za „národných socialistov“.

Hnutie skinheads sa vytvorilo v Anglicku v päťdesiatych rokoch minulého storočia. Okrem svojrázneho oblečenia sa jeho členovia vyznačovali príslušnosťou k robotníckej triede, patriotizmom a dištancovaním sa od drog a neskôr aj od filozofie hnutia hippies. Problematická bola najmä ich agresivita na futbalových zápasoch, výtržnosti a násilie. Na konci sedemdesiatych rokov sa časť hnutia odštiepila a k svojej výbave pridala aj rasizmus. Súviselo to s príchodom imigrantov do Anglicka, ktorých okrem iného považovali za príčinu ekonomickej krízy v krajine. Nazývali sa aj Rasistickí skinheads alebo Nazi Skins. V roku 1987, v čase, keď začalo pribúdať rasovo motivovaných útokov zo strany Rasistických skinheads, sa sformovala skupina skinheads nazvaná S.H.A.R.P. (Skinheads proti rasistickým predsudkom, Skinheads Against Racial Prejudices). Tá sa dištancovala od neonacizmu a od silnejšieho neonacistického a neofašistického tábora skinheads. Dnešní Rasistickí skinheads vychádzajú z neonacizmu, preto ich nazývame Neonacistickí skinheads. Vťahujú medzi seba mladých ľudí, ktorí majú potrebu niekam sa zaradiť a hľadajú vo svojom okolí silných jedincov.

Vypelost' ich zoskupenia a organizovanost' je rôzna. V každej európskej krajine však môžeme definovať tri úrovne nacionalistov:

- Neregistrované zoskupenia prevádzkujúce internetové stránky, ktoré však majú presnú hierarchiu a veľký zástup stúpenčov. Vyznačujú

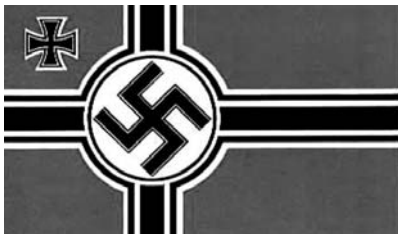
- sa svojou údernou silou a otvorenosťou rasových myšlienok. Medzi najznámejšie patria Combat 18, Blood & Honour, Hammer Skinheads a pod.
- Druhý vývojový stupeň tvoria registrované občianske združenia, ktoré vďaka legálnej registrácii vykonávajú svoje aktivity verejne, avšak s väčšou opatrnosťou. Majú štruktúru, vydávajú tlačoviny, usporadúvajú zhromaždenia a koncerty. Pod zásterkou národného socializmu, patriotizmu a ochrany krajiny hanobia cudzincov, utečencov a príslušníkov menšín. Príkladom je organizácia Národní odpor v Čechách, ktorá organizovala „Deň rasy“ konaný na „podporu národnej a rasovej uvedomelosti“.
 - Posledný stupeň tvoria zoskupenia neonacistov alebo národných socialistov v politických stranách. Nahráva im politická situácia v Európe a strach z príchodu imigrantov z rozvojových krajín. Tým kladú za vinu zvyšovanie nezamestnanosti, teroristické útoky a "ničenie národnej kultúry". Oslovujú tak najmä prívržencov pochádzajúcich zo slabších sociálnych vrstiev. Typickým príkladom je NPD (Nationaldemokratische Partei Deutschlands, Národno-demokratická strana Nemecka) vo východnom Nemecku, ktoré sa po páde komunizmu stále nedostalo na úroveň západnej časti. NPD presadzuje nepriateľskú politiku voči imigrantom a menšinám. Na 60. výročie oslobodenia koncentračného tábora Osvienčim vyjadrili svoj nesúhlas hlučným narušením slávnostného momentu v parlamente.

Symbolika Neonacistických skinheads

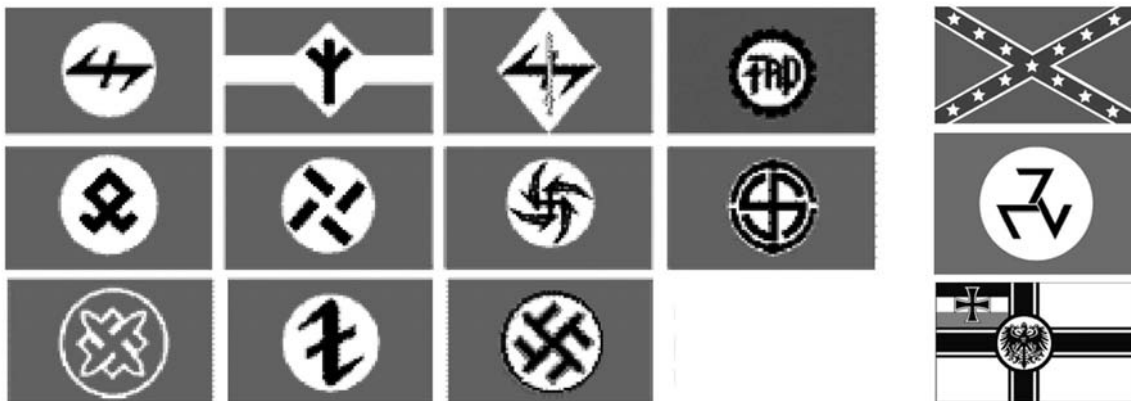
SYMBOLIKA VLAJOK

Rasistickí skinheads na vyjadrenie svojej ideológie najčastejšie používajú symboliku farieb, čísel a znakov. História všetkých uvedených symbolov siaha do nacistického Nemecka. Z farieb používajú bielu, červenú a čiernu. *Bielá* znamená čistotu rasy, čistotu národa. *Červená* je symbolom ohňa, ale aj krvi (krvného zväzku). *Čierna farba* znamená smrť, ale aj odhodlanie a symbolizuje nenávisť ku všetkým, ktorí špinia čistú rasu a predurčuje ich záhubu. Tieto tri farby boli aj na nacistickej bojovej vlajke.

Vlajka sa používa v rôznych modifikáciách. Na druhom obrázku vidieť vlajku, ktorú používajú „fanúšikovia“ trnavského futbalového Spartaku.

Iné vlajky často používané neonacistami:

SYMBOLIKA ZNAKOV

Hákový kríž nazývaný aj svastika bol pôvodne znakom pohanského germanského boha hromu Thora alebo Donnera. V 19. storočí sa používal ako symbol nacionalizmu. Ako najstarší znak nacistickej strany a štátu sa používal na oblečení, vojenskej výstroji a na rôznych dokumentoch.

Sig runa je symbolom víťazstva. V roku 1932 nemecký návrhár a príslušník jednotiek SS navrhol SS runy, ktoré používali samotné jednotky. Dnes sa používa v rôznych napodobeninách alebo ako súčasť iných znakov.

Iné typy runy, ktoré neonacisti používajú:

SYMBOLIKA SLOV A ČÍSEL sa často prejavuje v rôznych publikáciách, textoch, rasistických prejavoch, na oblečení, v e-mailových adresách, prezývkach v internetových diskusných fórach a pod. Mnohé z nich majú historické korene. Keďže mnohé symboly sú v európskych krajinách zakázané, vznikajú nové, „šifrované heslá“ a symboly:

14 slov Davida Lane znamená v preklade „My musíme zabezpečiť existenciu našich ľudí a budúcnosť pre naše biele deti“. 14 slov sa stalo bojovým pokrikom hnutia White power hlásajúceho nadradenosť bielej rasy. Jej autor David Lane (1938 – 2007) bol členom americkej ultrapravicovej teroristickej organizácie, ktorá je zodpovedná napr. za bombový útok na synagógu alebo vraždu židovského rozhlasového moderátora.

Číslovka 88 znamená kombináciu čísel HH, keďže písmeno H je ôsme v abecede. HH alebo 88 vyjadruje nacistický pozdrav Heil Hitler! Často sa používa v kombinácii 14/88 a vyjadruje oddanosť bielu rasizmu nadväzujúc na myšlienky nacizmu.

Číslovka 18 je skratkou iniciálok Adolfa Hitlera. Písmeno A ako Adolf je prvé v abecede a písmeno H ako Hitler je v abecede ôsme. Používa sa aj v názve teroristickej organizácie Combat 18.

RAHOWA je skratka z anglického Racial Holy War, čo znamená Rasová svätá vojna.

ZOG znamená Zionist Occupied (Occupation) Government, v preklade Židovská/sionistická okupačná vláda. Ľudia, ktorí tento slovný symbol používajú, veria, že všetky vlády sveta, médiá a finančné inštitúcie sú ovládané Židmi. Skratka nepochádza z nacistického Nemecka, ale od amerických ultrapravicových extrémistov.

HFFH - skratka pre heslo medzinárodnej neonacistickej organizácie Hammerskins „Hammerskins Forever, Forever Hammerskins“.

White Pride World Wide v preklade znamená Biela hrdosť na celom svete. Tento termín sa často objavuje na tričkách spolu s niektorým zo symbolov – napr. s keltským krížom. Vyjadruje nadradenosť bielej rasy nad ostatnými a používa sa ako pozdrav.

Blood & Honour pochádza z nemčiny (Blut und Ehre) a v preklade znamená krv a česť. Heslo používali jednotky Hitlerjugend a jednotky SS v Nemecku. Ako názov ho prevzala neonacistická organizácia a je častým znakom na tričkách.

SYMBOLIKA MÓDY

Dnešných neonacistov možno rozpoznať aj podľa typických značiek oblečenia ako *Thor Steinar*, *Eighty Eight*, *Nibelung*, *Resistance*, *Troublemaker*, *Hooligan*, *Grassel* – väčšinou sú to značky, ktorých majitelia sú napojení na neonacistické hnutie, niektorí ho dokonca formou sponzorstva podporujú.

Neonacisti sa radi obliekajú aj do iných značiek, ktoré si ale obliekajú aj ľudia, ktorí z neonacizmom nemajú nič spoločné - *Fred Perry*, *Umbro*.

Niektoré značky sa od neonacistického hnutia oficiálne dištancovali (značka Lonsdale)

SYMBOLIKA POZDRAVOV A GEST

Sieg Heil znamená v preklade Víťazstvu zdar, ide o stranícky pozdrav a bojové heslo. V nacistickom Nemecku sa používalo spolu so zdvihnutou pravicou ako hlavný pozdrav nacistov a je používané dodnes.

Hooligans alebo chuligáni

Osobitnú skupinu skinheads tvoria hooligans alebo chuligáni. Ide o takých fanúšikov futbalu, pre ktorých je charakteristické agresívne správanie.

Začiatky hooliganizmu sa takisto spájajú s Anglickom v druhej polovici sedemdesiatych rokov. Príznačné pre vtedajších hooligans bolo páchanie veľkých škôd na majetku a spôsobovanie zranení iným ľuďom. Za najväčšiu katastrofu, ktorá prinútila futbalové kluby riešiť určitým spôsobom svojich fanúšikov, sa považuje finále Európskeho pohára majstrov medzi Liverpoolom a Juventusom v roku 1985, pri ktorom zomrelo 39 ľudí, zväčša talianskych fanúšikov.

Chuligáni sa často nazývajú aj ultras, pričom aj ultras sa rozdeľujú na rasistických a nerasistických. U oboch nejde o nič iné ako o futbalovú rivalitu jednotlivých klubov a veľkým spojivom medzi nimi je nenávisť k policajtom. Vyjadrujú ju medzinárodnou skratkou A.C.A.B. (All Cops Are Bastards, Všetci policajti sú bastardi). Rasistickí chuligáni sa okrem násilia na uliciach pred zápasom a po ňom vyznačujú prepojenosťou na neonacistov a často aj rasistickým skandovaním na hráčov čiernej farby pleti, hajlovaním a nosením nacistickej symboliky na oblečení.

V roku 2001 na štadióne Slovana hanlivo kričali na Senegalčana Niyanga v tíme Ružomberka a hádzali po ňom banány. V roku 2006 v pohárovom zápase medzi Petržalkou a Portom pokrikovali po hráčoch čiernej farby pleti „huhuhu“, čím napodobňovali zvuk opice.

Aj transparentmi s rasistickými motívmi dávajú pseudofanúšikovia najavo svoj postoj k rasizmu. Takýmto správaním sa snažia okrem iného zneistiť hráčov druhého tímu. V júli 2007 v pohárovom zápase medzi Slovanom Bratislava a Rapid Viedeň fanúšikovia Slovanu držali hanlivé transparenty... Rasistickí hooligans na Slovensku zašli dokonca tak ďaleko, že na narodeniny Adolfa Hitlera

(20.4.2007) v zápase v Senci fanúšikovia Slovana vytiahli slogan „Alles gute, Adi“ (všetko dobré, Adi) s podobizňou Adolfa Hitlera a popritom skandovali „racists, fascists, hooligans“ (rasisti, fašisti, chuligáni).

Neonacizmus na Slovensku

Na Slovensku sa počet neonacistov nazývaných aj pravicoví extrémisti odhaduje na 4500. Pôsobia na celom území republiky a ich aktivity sú rôzne, cieľom všetkých je však s odhodlanosťou uskutočniť ideály rasovej nadradenosti v praxi. Na rozdiel od začiatkov deväťdesiatych rokov minulého storočia, keď pôsobili na Slovensku bez štruktúry vzájomných vzťahov, ide dnes skôr o organizované skupiny ľudí s jasnou víziou a prepojenosťou na zahraničie. Na území Slovenska dnes pôsobí niekoľko neregistrovaných zoskupení, ktoré sa názvom pričlenili k medzinárodným skupinám ako Blood & Honour Slovakia, Slovakia Hammer Skinheads a pod. Ich ideológia je vyjadrená aj v časti textu, ktorý publikovali v letáku:

„Zameranie proti:

- rasovej špiny našej zeme: Cigáni, negri, aziati, ktorí zaplavujú biely svet
- klamstvám o 2. svetovej vojne, hlavne o holokauste
- sexuálnym deviantom (pedofilom, homosexuálom a ich organizáciám, pornografii)
- potratom (potrat = zničenie bielej rasy)
- bielemu odpadu: komunistom, anarchistom, zločincom a zradcom rasy
- ničeniu prírody
- prenikaniu multikultúrnej špiny do našej vlasti
- kapitalizmu a komunizmu

Ciel': národno-socialistická spoločnosť založená na vodcovskom princípe, žiadny kapitalizmus, komunizmus a vykorisťovanie ľudí, žiadne vykorisťovanie prírody – len v istom prostredí môže existovať rasovo istá a silná spoločnosť."

Registrované občianske združenia a politické strany nesmú byť rasistické alebo otvorene extrémistické. Niektoré z nich sa však svojím programom odvolávajú na odkaz Slovenského štátu a jej prvého slovenského prezidenta Jozefa Tisa, za ktorého vlády boli na smrť poslané desaťtisíce Židov a Rómov. Každoročne oslavujú jej vyhlásenie 14. marca a odvolávajú sa na ľudí z vysokopostavených miest katolíckej cirkvi s podobným zmýšľaním. (pozri strana 53)

Niektoré združenia a politické strany otvorene, ale v rámci zákona píšu o „nepriateľských menšinách“, „príleve cudzincov“ a „nebezpečenstve miešania kultúr“.

„Čo pokladáš za najväčšiu hrozbu pre Slovensko? Jednoznačne odnárrodnovací proces, ktorý pod taktovkou sionistov začali domáci zradcovia. Tak sa vytvára živná pôda pre naplnenie veľkomaďarských túžob. Ďalšou hrozbou je doslova prevalcovanie slovenského národa Cigánmi. Všetky štatistiky tomu nasvedčujú“, to sú slová „vodcu“ občianskeho združenia Slovenskej pospolitosti a predsedu politickej strany Slovenskej pospolitosti – národnej strany. Politická strana bola zrušená v marci 2006 Najvyšším súdom Slovenskej republiky, pretože svojimi stanovami potláčala ústavou zakotvené práva a slobody.

Rasizmus na Slovensku

Rasizmus na Slovensku sa neprejavuje len prostredníctvom neonacistov či futbalových pseudofanúšikov. S rasizmom a s ním spojenými predsudkami sa stretávame aj u bežných ľudí. Nemusíme ísť ďaleko, aby sme si to názorne ukázali. Veľká časť slovenskej spoločnosti preukazuje niekoľko prvkov xenofóbnej a netolerantnej spoločnosti. Mnohí z nás nesúdia ľudí podľa ich skutkov, ale podľa predsudkov, neposudzujú jednotlivca, ale posudzujú celú skupinu ľudí len na základe ich vonkajšej odlišnosti. Každý takýto prejav netolerancie nazývame **mäkký rasizmus**. Od slovných útokov po hanobiace a ponižujúce vtipy, ktoré často spôsobujú psychickú traumu. Mäkký rasizmus vyjadrujeme aj postojmi a názormi, ktoré považujeme za správne, no v skutočnosti sú rasistické.

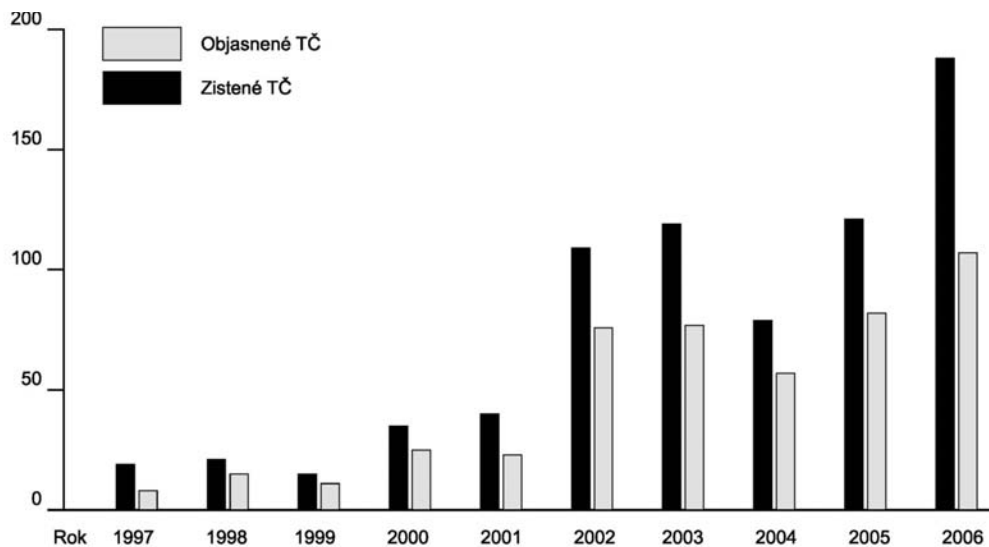
OTÁZKY NA DISKUSIU:

- Odsadli ste si niekedy od Róma v električke?
- Počuli ste niekedy rasistické rozhovory? Ako ste na ne reagovali, ako ste konali?
- Poznáte nejaké vtipy o Rómoch? Ako podľa vás podobné vtipy vplyvajú na vytváranie obrazu Rómov v očiach ostatných?
- Ako by ste sa cítili, keby ste v zahraničí počuli vtíp, ktorého pointou je, že Slováci kradnú, podvádzajú a sú menejcennou masou, ktorá je na smiech?
- Už vás niekedy negatívne hodnotili podľa národnosti, jazyka, vonkajšieho zjavu (napríklad v krajine západnej Európy, ale aj v bežnom živote na Slovensku)? Ako ste sa cítili?

Podľa prieskumov verejnej mienky z roku 2001 by vyše 80 % Slovákov nesúhlasilo so sobášom svojho potomka s Rómom, vyše 50 % s černochoom a viac než 60 % by nechcelo Róma ani za suseda.

Od mäkkého rasizmu je len krôčik k násilnej forme rasistického správania, tzv. **tvrdému rasizmu**. Násilie je často sprevádzané slovnými vyhrážkami, urážkami a nadávkami. Nebezpečnosť xenofóbneho správania ukazuje aj štatistika Ministerstva vnútra SR o počte spáchaných rasovo motivovaných trestných činov (pozri graf). Graf znázorňuje len rasovo motivované trestné činy, pri ktorých bol dokázaný rasový úmysel a boli spáchané na osobe inej farby pleti, na príslušníkovi iného národa alebo etnickej skupiny. V štatistike sú však len údaje o tých útokoch, ktoré boli nahlásené na polícii. V skutočnosti sú čísla väčšie, čo je spôsobené hlavne strachom ohlasovať spáchanie trestného činu a neochotou svedčiť pri vyšetrovaní a na súde. Zároveň len časť rasovo motivovaných trestných činov bola takto vyhodnotená aj zo strany policajného orgánu.

Počet spáchaných rasovo motivovaných trestných činov na Slovensku v rokoch 1997-2006

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR

Trestný zákon upravuje niekoľko trestných činov spáchaním ktorých sa útočník dopúšťa rasovo motivovanej trestnej činnosti. Ich spoločným znakom je motív konania, ktorým je národnostná, etnická alebo rasová nenávisť alebo nenávisť z dôvodu farby pleti.

Čo teda môžeme považovať za prejavy tvrdého rasizmu:

- **fyzické útoky** formou násilných útokov, ublíženie na zdraví,
- **verbálne útoky**: verejné hanobenie niektorého národa, jeho jazyka, niektorej rasy alebo etnickej skupiny alebo skupiny osôb pre ich vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, slovnými vyhrážkami (nebezpečné vyhrážanie), podnecovanie k národnostnej, etnickej a rasovej etnickej nenávisti,
- **iné skutky**: napríklad kreslenie fašistických symbolov, rozširovanie rôznych letákov alebo časopisov obsahujúcich texty podporujúce a propagujúce skupiny smerujúce k potlačeniu základných práv a slobôd.

Terčom útokov však nie sú len Rómovia, príslušníci menšín žijúcich na Slovensku alebo cudzinci, ale tiež ľudia, ktorí sú príslušníkmi väčšiny, ale dávajú najavo svoj nesúhlas s neonacizmom a intoleranciou. Najčastejšie sú útoky páchané neonacistami a označujeme ich za extrémistické. Tie sú však také závažné ako útoky na príslušníkov menšín, pretože sú to útoky z neschopnosti akceptovať iný názor človeka (príslušnosť k hnutiu punk, nosenie dredov, výstredné obliekanie a pod.). Z dôvodu absencie zakotvenia pojmu extrémizmu v právnom poriadku Slovenskej republiky v oficiálnych štatistikách nenájdeme žiadne čísla o extrémistických trestných činoch.

Podoby rasizmu sú rôzne. Je veľmi nebezpečné tolerovať tzv. jemnejšie formy rasistického správania s tým, že čo nie je násilné, nie je nebezpečné. Ak budeme zhovievaví k nenávisťnému správaniu našich detí k iným ľuďom, pomáhame vytvárať xenofóbnu a netolerantnú spoločnosť.

„ NAŠA GENERÁCIA BUDE JEDNÉHO DŇA MUSIEŤ ĽUTOVAŤ NIELEN ZLÉ SLOVÁ A SKUTKY ZLÝCH ĽUDÍ, ALE TIEŽ STRAŠNÉ MLČANIE DOBRÝCH. “

Martin Luther King

RÓMOVIA

Podľa prieskumov verejnej mienky by sme mohli Rómov na Slovensku považovať za najdiskriminovanejšiu etnickú skupinu.

Prostredníctvom nasledujúcich otázok by sme chceli ilustrovať najčastejšie predsudky o Rómoch a zároveň ponúkame fakty, ktoré ich vyvracajú.

MÝTY A FAKTY:

Keď zaútočí príslušník väčšiny na Róma, je to posudzované ako rasovo motivovaný trestný čin, ale keď zaútočí Róm na príslušníka väčšiny, už sa to ako rasovo motivovaný trestný čin neposudzuje. Prečo?

Bolo by chybou posudzovať každý trestný čin, ktorý spácha príslušník jedného etnika alebo rasy voči príslušníkovi odlišného etnika alebo rasy ako rasovo motivovaný trestný čin. Rozhodujúcim pre posudzovanie konkrétneho trestného činu je motív konania páchatela. Ak je motívom zločinného konania alebo násilného útoku príslušnosť jeho obeť k národnostnej menšine, rase alebo etniku, ide o rasovo motivovaný trestný čin. Ak však napr. Róm ukradne peňaženku, nemožno hovoriť o rasovo motivovanom trestnom čine, pretože motiváciou bolo osobné obohatenie. Ak Róm fyzicky napadne príslušníka väčšiny s nadávkou „ty biela sviňa“ a motívom jeho útoku by bola nenávisť k „bielym“, bol by jeho čin posudzovaný ako rasovo motivovaný. Rovnaká situácia by nastala v opačnom prípade.

Takisto je potrebné upozorniť na nebezpečnú tendenciu slovenských médií a všeobecne verejnej mienky majoritnej spoločnosti spájať trestné činy jednotlivých páchatelov, príslušníkov menšín, s celým etnikom. Ak spácha krádež príslušník väčšiny, nikto sa nad tým nepozastaví. Keď však spácha krádež Róm, príliš často sa zdôrazňuje jeho etnická príslušnosť.

(UKÁŽKA, AKO REAGUJÚ NIEKTORÉ MÉDIA, AK SPÁCHA SKUTOK RÓM AKO KEĎ HO SPÁCHA PRÍSLUŠNÍK VÄČŠINY):

Kurióznou zbraň použil na lúpežné prepadnutie 21-ročný nezamestnaný Róm z Drahnova v Michalovskom okrese. Na 16-ročného mladíka zaútočil násadou z lopaty. Ako sa nášmu denníku podarilo zistiť, k lúpežnému prepadnutiu došlo v rómskej osade v pondelok popoludní. S výzvou „chceš dostať bitku?“ od chrbta zaútočil spomínaný muž na mladíka z obce Krišovská Liesková a viackrát ho násadou z lopaty udrel po hlave a chrbte. Keď ležal na zemi, zohol sa k nemu a ukradol mu 200 korún.

Dvoch mužov predviedli dnes 15 minút popolnociz hypermarketu na Panónskej ulici v Bratislave. Ako agentúru SITA informovala bratislavská policajná hovorkyňa Silvia Miháliková, 31-ročný Viktor a 26-ročný Andrej sa v oddelení Elektro vlámali do sklenenej skrinky a ukradli štyri mobilné telefóny. Oboch neminie obvinenie z trestného činu krádeže.

Rómom sa nechce pracovať, skoro všetkých živí štát, sociálne dávky, ktoré dávame Rómom, sú obrovská príťaž pre štát. Som rasista iba preto, že sa mi nechce dávať peniaze ľuďom, ktorí nikdy nebudú robiť ?

V každej populácii sú ľudia, ktorým sa pracovať nechce a práci sa vyhýbajú. Rovnako je tomu medzi väčšinovou populáciou aj medzi Rómami. Výška sociálnych dávok, ktoré dostávajú, je rovnaká pre všetkých, tak isto ako podmienky, ktoré musia byť pre udelenie sociálnych dávok naplnené. Rómovia nie sú v poberaní sociálnych dávok nijako zvýhodňovaní.

Skutočnosť je však taká, že mnohí Rómovia, ktorí pracovať chcú, majú v porovnaní s inými oveľa menšiu šancu, že si prácu nájdu. Dôvodom bývajú zväčša predsudky a nízke vzdelanie Rómov. Významnú úlohu zohráva aj skutočnosť, že rómske osady sa spravidla nachádzajú v oblastiach najväčšej nezamestnanosti na Slovensku. V miestach, kde je vysoké percento nezamestnanosti aj medzi majoritou, majú Rómovia veľmi malú šancu nájsť si prácu, pretože pri prijímaní do zamestnania dostávajú takmer vždy prednosť uchádzači väčšiny. Možnosti Rómov sa tak zväčša redukujú na najťažšie, fyzicky najnáročnejšie práce, o ktoré ostatní obyvatelia Slovenska nemajú záujem.

Rómovia rodia čo najviac detí, aby mohli žiť z prídavkov na ne, pričom väčšinu z týchto peňazí deti aj tak nikdy neuvidia – rodičia ich prefajčia a prepijú.

V ľudských spoločnostiach, ktoré žijú jednoducho, v skromných podmienkach, bez prístupu k vzdelaniu, sú mnohopočetné rodiny samozrejmosťou. Na Slovensku bolo ešte pred sto rokmi úplne bežné, že matka priviedla na svet viac ako päť detí. Skúsenosti ukazujú, že počet detí v rodinách klesá v závislosti od zvyšovania vzdelanostnej úrovne, životného štandardu a snahy uplatniť sa v určitom kariérom zamestnaní.

V rómskych osadách žijú ľudia často veľmi jednoducho, podobne ako ľudia v rozvojových krajinách a rodenie veľkého počtu detí má podobné príčiny – tradičné hodnoty prisudzujúce prvoradý význam rodine, nízka vzdelanosť, neinformovanosť o antikoncepcných prostriedkoch a kultúrne zábrany hovoriť o otázkach sexuality.

Skutočnosť ukazuje, že rómske rodiny, ktoré sa dostali na vyššiu životnú úroveň, získali vzdelanie a plnohodnotnú prácu, nasledujú trend, ktorým je znižovanie počtu detí v rodine. Rovnakým procesom prešli aj naši predkovia.

Ak to takto pôjde ďalej, za pár desiatok rokov bude na Slovensku viac Rómov než ostatných.

Toto tvrdenie nemá žiadnu oporu vo vedeckých odhadoch vývoja rómskej populácie na Slovensku.

„Úvahy o tom, že Rómovia budú v priebehu niekoľkých desaťročí na Slovensku väčšinovým obyvateľstvom, sú z dnešného hľadiska nanajvýš nepravdepodobné a nič nenasvedčuje, že by takýto vývoj mohol nastať. Ak sa zachovajú súčasné populačné trendy, podiel Rómov do roku 2050 určite nepresiahne 15% z celkového počtu obyvateľov, s veľkou pravdepodobnosťou bude dokonca len približne 12-percentný.“

K zmene reprodukčného správania a k znižovaniu pôrodnosti Rómov výrazne prispieva rast životnej úrovne, zvyšovanie vzdelanosti a úspešná integrácia Rómov do majoritnej spoločnosti.

Negatívny postoj väčšiny obyvateľstva voči Rómom vyplýva z toho, že mnohí z nich majú s nimi negatívnu skúsenosť. Slováci sú teda v prípade Rómov rasisti oprávnené, na základe osobných zážitkov.

Určite vám v živote ublížili aj príslušníci majoritnej spoločnosti, ale zrejme vás nikdy nenapadlo odsudzovať celý slovenský národ kvôli činom týchto jednotlivcov. Ak nám nejakým spôsobom ublíži Róm, nemáme právo obviňovať za jeho konanie celé etnikum.

Keď nás napríklad okradne príslušník väčšiny, hovoríme svojim známym: „Okradol ma nejaký hnusný podvodník.“ Keď nás však okradne Róm, hovoríme: „Okradol ma špinavý Róm.“ V prvom prípade niet o etnickej príslušnosti páchatela ani zmienky, v druhom prípade hrá rozhodujúcu rolu pri jeho popise. Je nespochybniteľným faktom, že niektorí Slováci kradnú, nepáčilo by sa nám však, keby sa hovorilo: „Všetci Slováci sú zlodeji.“ Reálnym príkladom boli nápisy v slovenčine v obchodoch v pohraničnom Rakúsku po revolúcii v 1989: „Slováci, nekradnite.“

Zaujímavý je fakt, že Rómov často odsudzujú aj ľudia, ktorí s nimi neprichádzajú do styku a naopak – ľudia, ktorí majú možnosť spoznať ich bližšie, ich hodnotia menej negatívne.

„Ľudia, ktorí prichádzajú s Rómami do bližšieho kontaktu, majú s nimi menej negatívne osobné skúsenosti ako ľudia, ktorí takúto príležitosť na bližší kontakt s Rómami nemajú. Napríklad z respondentov, ktorí majú Rómov medzi blízkymi susedmi, konštatovalo 39% dobré skúsenosti, 32% zmiešané skúsenosti a 39% zlé skúsenosti. Naopak z respondentov, ktorí nemajú Rómov medzi blízkymi susedmi, uviedlo dobré osobné skúsenosti iba 14%, zmiešané skúsenosti 26% a zlé skúsenosti 43%.“

ŽIDIA

Aj keď sa slovo antisemitizmus objavuje v súvislosti s prejavmi nepriateľstva voči Židom až v 19. storočí, prejavy nepriateľstva voči židovskému národu motivované nábožensky alebo etnicky sú známe už od doby zničenia druhého chrámu v roku 70 nášho letopočtu a zániku židovskej štátnosti. Židia začali žiť vo vyhnanstve a v odlišných kultúrnych prostrediach si uchovávali vlastnú náboženskú a etnickú identitu.

Pri šírení antisemitizmu v stredoveku zohralo negatívnu úlohu vtedajšie kresťanstvo. V kresťanskej Európe, v ktorej sa cirkev vzpierala akejkoľvek neortodoxnej forme vierouky, sa pokladalo za previnenie, že Židia poznajú kresťanskú pravdu, a predsa ju neprijali. Až v roku 1965 sa Vatikán Deklaráciou o vzťahu cirkvi k nekresťanským náboženstvám plne dištancoval od protižidovskej praxe.

Slovenská spoločnosť stále nie je vyrovnaná s históriou Slovenska počas druhej svetovej vojny a prejavy antisemitizmu u mnohých ľuďoch pretrvávajú. Príkladmi sú útoky na Židov, poškodzovanie židovských cintorínov, verejné hanobenie nápismi na budovách. Častou formou antisemitizmu je verejné popieranie holokaustu, čo znamená zmierňovanie počtu zavraždených Židov, popieranie vraždenia v plynových komorách a zľahčovanie zločinov proti ľudskosti počas druhej svetovej vojny.

Stále tiež existujú tendencie ospravedlniť zločiny proti ľudskosti spáchané za Slovenského štátu (1939-1944). K vtedajšiemu prezidentovi Tisovi prechovávajú mnohí ľudia úctu, a to aj napriek tomu, že svojimi výrokmi súhlasil s rasistickou a fašistickou politikou Slovenského štátu:

„JE TO KREŠŤANSKÉ, KEĎ SA NÁROD SLOVENSKÝ CHCE ZBAVIŤ SVOJHO VEČNÉHO NEPRIATEĽA, ŽIDA? BOLO BY TO VYZERALO EŠTE HORŠIE, KEBY SME SA NEBOLI OD NICH OČISTILI. A UROBILI SME TAK PODĽA PRÍKAZU BOŽIEHO: SLOVÁK, ZHOĎ, ZBAV SA SVOJHO ŠKODCU... LÁSKA K SEBE JE PRÍKAZOM A TÁ MI ROZKAZUJE, ABY SOM ODSTRÁNIL VŠETKO, ČO MI ŠKODÍ, ČO MI OHROZUJE ŽIVOT. A ŽE SLOVÁKOVI ŽIDOVSKÝ ŽIVEL OHROZOVAL ŽIVOT, MYSLÍM, O TOM NIKOHO NETREBA PRESVEDČOVAŤ.“

Jozef Tiso, Holíčsky prejav z roku 1942

„ADOLF HITLER JE PRE NÁS SKUTOČNÝM OTCOM. V DEŇ JEHO NARODENÍN SLOVÁCI AKO STATOČNÉ DETI DÁVAJÚ MU SVOJU LÁSKU AKOBY UVITÚ V KYTICU. NECH ŽIJE ADOLF HITLER, OTEC VEĽKEJ RODINY NÁRODOV NOVEJ EURÓPY, MEDZI KTORÝMI SLOVENSKÝ NÁROD CHCE OBSTÁŤ I V ZLOM I V DOBROM PO JEHO BOKU VO VERNOSTI!“

Prejav Jozefa Tisa z 20. apríla 1939

Ani najvyšší predstavitelia katolíckej cirkvi sa nedištancovali od osoby Jozefa Tisa, mnohí ho dokonca obdivujú:

„...JA SI VÁŽIM PÁNA PREZIDENTA TISU A VEĽMI VÁŽIM, LEBO SA PAMÄTÁM AKO DIEŤA, MY SME BOLI VEĽMI CHUDOBNÍ A KEĎ ON BOL, SME BOLI TEDA NA ÚROVNI...“

Ján Sokol, arcibiskup bratislavsko-trnavskej arcidiecézy o prvej Slovenskej republike

Ako kňaz však zabúda na desaťtisíce ľudí, ktorí zomreli na Slovensku práve počas tohto „blahobytu“ a jeho úkor.

Mnohé spolky, občianske združenia a politické strany majú však ešte aj dnes svoju agendu postavenú na oslave Slovenského štátu a Jozefa Tisa.

MÝTY A FAKTY:

Židia ovládajú celý svet, majú pod palcom médiá, politiku aj ekonomiku.

Teórie o skupinách ľudí, ktoré sa snažia ovládnuť celý svet, nie sú ničím novým. Mýty o (židovských) „sprisahaniach“ a „tajných organizáciách“, ktoré v skrytosti ťahajú za všetky dôležité nitky, sa zachovali z najrôznejších období ľudskej histórie a rovnako dnes medzi ľuďmi kolujú v mnohých podobách. „Židovské sprisahanie“ s údajným cieľom ovládnuť všetky národy na Zemi a uvrhnúť ich do otroctva využíval aj Adolf Hitler, ktorý na ňom postavil svoju propagandu hlásajúcu nenávisť k Židom. Tá vyústila do jednej z najväčších tragédií v histórii ľudstva – holokaustu, počas ktorého zomreli milióny ľudí – mužov, žien a detí, ktorí sa neprevinili ničím, iba tým, že boli Židmi.

Typickým príkladom teórie židovského sprisahania je hľadanie tzv. pavučín a rodokmeňov medzi vedúcimi postavami rôznych inštitúcií a ľuďmi židovského pôvodu, či už na Slovensku alebo na celom svete.

„MUSÍME SI UVEDOMIŤ, ŽE DNEŠNÝ ZÁPAS – AKO TO POVEDAL ADOLF HITLER –, CELÁ TÁTO VOJNA JE VOJNOU SOCIÁLNOU, VOJNOU PROTI SVETOVÉMU ŽIDOVSKÉMU KAPITÁLU. PLNÍ SA NA NICH KLIATBA, KTORÚ SAMI VYSLOVILI, KEĎ ŽIADALI NA PILÁTOVI SMŔĽ KRISTOVU.“

Z prejavu J. Tisa 23. 9. 1940

Z histórie sa musíme poučiť. Je dôležité pochopiť, kam až môže viesť myslenie, ktoré nehľadí na každého človeka ako na jedinečnú bytosť žijúcu jedinečný život, ale vytvára obludné teórie o „zlých“ národoch, etnikách, náboženstvách atď.

Židov počas 2. svetovej vojny nezomrelo zd'aleka toľko, ako sa tvrdí.

Popieranie holokaustu je téma, ktorú sa snažia otvárať predovšetkým priaznivci neonacistickej ideológie a nasledovníci odkazu Adolfa Hitlera a Tretej ríše. Je paradoxom, že dnešní neonacisti sú v súkromí hrdí na všetky zločiny, ktoré Hitler a Tretia ríša spáchali. Títo ľudia nespochybňujú holokaust preto, že by sa priečil ich ideám, práve naopak – svojimi argumentmi sa snažia otvárať cestu k novému holokaustu.

Je potrebné všimnúť si motiváciu ľudí, ktorí šíria lži o histórii holokaustu. V pozadí sfalšovaných tzv. historických argumentov je vždy nenávisť k Židom a sympatia k ideológii fašizmu a intolerancie.

Medzi najznámejších popieračov holokaustu patrí David Irving, ktorý svoje teórie hlásal verejne aj v knihách. Medzi jeho výroky patrí napr. aj tento z roku 1991: „Viac žien zahynulo na zadnom sedadle auta Edwarda Kennedyho v Cahpaquiddick, ako zahynulo v plynových komorách v Oswienčime.“ Pri spomenutej havárii však zahynula jedna sekretárka. Skutočnosť je však taká, že renomovaní historici hovoria až o čísle 6 miliónov Židov, ktorí zomreli na základe Hitlerových rozkazov, nerátajúc do toho ďalšie milióny politických väzňov, Rómov a pod.

Židia vždy parazitovali na práci druhých ľudí, venovali sa úžerníctvu, pochybnému podnikaniu a podvodným obchodom.

Židia vykonávali a vykonávajú, tak ako ostatní ľudia, najrôznejšie povolania. Práve úspechy v podnikaní a obchodovaní mnohých Židov paradoxne spôsobili nepriaznivé historické okolnosti, ktorým boli ako národ vystavení. Židia sa odpradáva venovali prevažne obchodovaniu. V stredoveku, keď v dôsledku opatrení, ktoré vyplývali z rozšíreného antisemitizmu, bolo Židom znemožnené vlastníť pôdu, podnikanie a obchodovanie bolo pre nich zvyčajne jediným východiskom, ako si zabezpečiť živobytie. Skúsenosti, ktoré pri tom nadobudli, sa dedili a zdokonaľovali z generácie na generáciu. Ako veľmi prospešné sa ukázali najmä s príchodom kapitalizmu. Na druhej strane to neznamená, že každý Žid by bol obchodník alebo bankár. Závist, ktorú spôsobovali úspechy niektorých Židov v podnikaní a obchodovaní, zrejme spôsobila vznik mnohých mýtov a prispela k ich vykresľovaniu ako lakomcov, prospechárov, parazitov a úžerníkov. Právo táto závisť počas druhej svetovej vojny spôsobovala nepriateľské nálady voči Židom a podporovali ju predstavitelia Slovenského vojnového štátu, ktorí sa usilovali získať židovský majetok. Tzv. arizačný proces, ktorý znamenal vyvlastňovanie židovského obyvateľstva, u nás začal v roku 1939. Argumentovalo sa pri tom tým, že Slováci si iba berú naspäť to, čo im Židia ukradli a čo im právom patrí. Samozrejme, žiadne konkrétne dôkazy o podvodnom obchodovaní alebo o nezákonnom podnikaní sa nikto ani nesnažil predložiť a Židia boli trestaní na princípe kolektívnej viny za niečo, čo nebolo nijako dokázané.

NOVÉ MENŠINY NA SLOVENSKU

Mnohí z nás sú po príchode do západoeurópskych metropol úprimne prekvapení veľkým zastúpením ľudí, ktorí tu žijú ako druhá či tretia generácia prisťahovalcov alebo sa tu vôbec nenarodili. Afričania, aziati, ľudia z Latinskej Ameriky, východnej, južnej Európy a z celého sveta, tí všetci žijú spolu v jednom meste alebo v jednej krajine.

Slovensko bolo viac ako 40 rokov súčasťou komunistického Československa. Naše hranice boli zvonka priechodné len pre niektorých turistov, vtedajší politický režim nepodporoval otvorenie hraníc pre zahraničných migrantov. Určitou výnimkou bolo udeľovanie vysokoškolských štipendií vybraným mladým cudzincom zo „spriatelенých“ krajín – okrem krajín vtedajšieho európskeho socialistického bloku to boli napríklad ľudia z Afganistanu, Vietnamu, Kuby, Mongolska... Niektorí z nich na Slovensku zostali, založili si tu rodinu, našli prácu – najmä vo veľkých mestách a predovšetkým v Českej republike. Veľká časť týchto cudzincov sa však vrátila späť do krajiny pôvodu.

Jedinou väčšou vlnou zahraničných migrantov bol príchod vietnamských občanov na územie Československa s cieľom „získania pracovných skúseností“. Ich počet kulminoval v polovici osemdesiatych rokov 20. storočia. Bola to viac-menej prvá i posledná väčšia vlna ekonomických migrantov na územie vtedajšieho komunistického Československa.

K pozitívnemu imidžu skupín cudzincov žijúcich na Slovensku rozhodne neprispel pobyt sovietskych vojsk vo vojenských táboroch, ktorý bol však viditeľný i v civilnom živote.

Po roku 1989 sa zmenila aj štruktúra zahraničných migrantov prichádzajúcich na Slovensko. Rozpad východného bloku umožnil príchod Slovákov a ich potomkov žijúcich v zahraničí – najmä z Rumunska, z krajín bývalej Juhoslávie (predovšetkým zo srbskej Vojvodiny), ale aj z Ukrajiny, či dokonca z Kazachstanu. Mnohí cudzinci na Slovensku začali podnikáť alebo sem prichádzali a stále prichádzajú pracovať (najmä ukrajinskí a čínski občania). V dôsledku rôznych byrokratických prekážok, menšej atraktivity Slovenska spôsobenej nižšími platmi či vyššou nezamestnanosťou, ale aj vyššieho stupňa xenofóbie je u nás stále výrazne nižší podiel zahraničných migrantov ako napríklad v Českej republike, nehovoriac o krajinách západnej Európy.

Novým fenoménom sa stávajú utečenci, čoraz častejšie žiadajúci o azyl na Slovensku (momentálne ich počet opäť klesá). Prísna azylová politika Slovenska však neumožnila usadiť sa utečencom na Slovensku vo väčšom počte. V každom prípade sa však národnostná, jazyková i kultúrna štruktúra migrantov na Slovensku spestrila.

Vzhľadom na členstvo v Európskej únii, vysoký hospodársky rast a nedostatok pracovníkov v službách a priemysle rastie tlak na postupné otváranie sa zahraničným ekonomickým migrantom. Je pravdepodobné, že ich počet bude v najbližších rokoch pomerne prudko stúpať. Je na nás, ako sa s týmto novým fenoménom vyrovnáme, ako ich prijmeme a do akej miery budeme vedieť z neho profitovať.

Mnohí príslušníci tzv. nových menšín sa stretávajú s nepriateľským postojom, s prejavmi xenofóbie, či dokonca fyzického násillia. Často neprejde ani týždeň, aby sme sa nedozvedeli o ďalšom fyzickom napadnutí zahraničného turistu alebo väčšinového občana Slovenska, ktorí sa od väčšiny odlišuje svojou farbou pleti, zjavom či jazykom.

„NEMÁME INÉ VÝCHODISKO AKO NAUČIŤ SA ŽIŤ VEDĽA SEBA, VZÁJOMNE SA UZNAŤ A TOLEROVAŤ. V ĎALŠEJ FÁZE VÝVOJA ZISTÍME, ŽE SA MÔŽEME VZÁJOMNE OBOHACOVAŤ, JEDEN OD DRUHÉHO SA MNOHÉMU PRIUČIŤ A SPOLOČNE OHROMIŤ SVET NAŠOU INTELIGENCIOU A ZRUČNOSŤOU. JE NAŠOU POVINNOSŤOU VYCHOVÁVAŤ NAŠICH SYNOV A VNUKOV TAK, ABY SA VZÁJOMNE CTILI, A NIE ABY SA ZABÍJALI. AKO MÔŽE BYŤ ŽIDOVSKÁ ALEBO ARABSKÁ MATKA HRDÁ NA SVOJE DETI, KEĎ SA NAVZÁJOM ZABÍJAJÚ? CIEĽOM JE, ABY SI TÍ CHLAPCI SPOLU SADLI NA BREH RIEKY JORDÁN AKO PRIATELIA!“

Starosta Betlehema Elis Frajdz o spore medzi Izraelčanmi a Palestínčanmi

OTÁZKY NA DISKUSIU:

- Ako by ste zareagovali, keby ste boli svedkom fyzického napadnutia človeka s inou farbou pleti? Zakročili by ste? Zavolali by ste políciu? Boli by ste ochotní svedčiť na súde? Informovali by ste mimovládnu organizáciu (napr. Ľudia proti rasizmu)?
- Prečo si myslíte, že niektorí občania prejavujú nenávisť k občanom tmavej/čiernej pleti? Má táto nenávisť nejaký racionálny dôvod?
- Myslíte si, že sú Slováci pripravení na príchod väčšieho množstva zahraničných migrantov?

SLOVNÍK POJMOV

Stereotypy sú určité predstavy a názory o členoch konkrétnej skupiny. Ide o súbor charakteristík, ktoré posudzujú skupinu ľudí zvyčajne podľa určitého správania, zvykov a pod. Stereotypy bývajú pozitívne, ale aj negatívne. Pozitívnym príkladom je napr. tvrdenie o niekom, že je „presný ako švajčiarske hodinky“. Negatívne stereotypy často pochádzajú z médií alebo z domu ako súčasť výchovy - „všetci títo ľudia sú leniví“.

Predsudok je mienka alebo názor, ktorý si robíme o druhej osobe alebo o ľuďoch bez toho, aby sme ich skutočne poznali. Predsudky sa často vytvárajú ako súčasť socializačného procesu a je veľmi ťažké ich zmeniť alebo zničiť. Predsudky vychádzajú zo strachu pred cudzím a ich neuváženým používaním môže dochádzať aj k diskriminačnému správaniu.

Rasa je skupina ľudí s istými telesnými znakmi, ktoré vznikli v historickom vývoji a dedične sa prenášajú na potomkov ako celok (skupina) alebo jednotlivu. Tie sa často menia až miznú pôsobením času, geografickou a kultúrnou izolovanosťou.

V každom prípade rasa je skôr sociálnym mýtom ako biologickým fenoménom. Vytvoril však neskutočné množstvo ľudských a sociálnych škôd. Stále bráni normálnemu rozvoju miliónov ľudí a účinnej spolupráci produktívnych myslí.

Rasizmus je teória, ktorá hlása nerovnosť ľudských rás alebo nadradenosť jednej rasy nad ostatnými. Takéto správanie vyúsťuje do nenávisťi k ľuďom s odlišnou farbou pleti alebo etnickým pôvodom, do snahy o diskrimináciu a môže končiť až tým najhorším spôsobom, a to fyzickými útokmi na týchto ľudí.

Diskriminácia je také konanie, keď sa v tej istej situácii zaobchádza s jedným človekom (so skupinou ľudí) inak než s iným človekom (skupinou) na základe určitých znakov, ktoré nemôže vlastným pričinením ovplyvniť, napr. z dôvodu rasového alebo etnického pôvodu, vierovyznania, veku, pohlavia alebo sexuálnej orientácie. Samotný pojem nie je definovaný v žiadnom dokumente, bližšie špecifikované sú už konkrétne formy diskriminácie. Podľa slovenského práva je diskrimináciou priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, neoprávnený postih, pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.

Rasová diskriminácia je rozlišovanie, vylučovanie, obmedzovanie alebo zvýhodňovanie založené na rase, farbe pleti, pôvode alebo národnom alebo etnickom princípe, ktorého cieľom alebo následkom je znemožnenie alebo obmedzenie uznania, požívania alebo uskutočňovania ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej alebo akejkoľvek inej oblasti verejného života.

Xenofóbia – toto slovo pochádza z gréčtiny a doslovne znamená strach z cudzincov. Obvykle označuje neznášanlivosť k ľuďom z iných krajín alebo iných etnických skupín, rovnako ako nedostatok rešpektu voči ich tradíciám a kultúre.

Islamofóbia doslovne znamená strach z islamu, z jeho kultúry aj náboženstva. V poslednom období je živená negatívnym portrétom moslimov a udalosťami po teroristickom útoku na Svetové obchodné centrum z roku 2001 vrátane samovražedných útokov v Londýne z leta 2005.

Antisemitizmus – nepriateľstvo, diskriminácia alebo predsudky namierené proti Židom ako náboženskej, rasovej a etnickej skupine. Môže sa stupňovať od slovných vyhrážok až po telesné násilie. Najneslávnejším prejavom antisemitizmu bola teória A. Hitlera o nacistickej ideológii čistej rasy a deportácia Židov do koncentračných táborov.

Romanofóbia je nepriateľský postoj voči Rómom. Prejavuje sa vo forme vnútorného skepticizmu, otvoreného odmietania, diskriminácie, vylúčenia zo spoločnosti až zabitia.

Menšina (*minorita*) – jej definíciou sa nezaobrá ani Rámcový dohovor Rady Európy o ochrane národnostných menšín, pretože pre každý štát má menšina iné špecifiká. Vo všeobecnosti ide však o početnú časť určitého spoločenského celku. Je to skupina osôb, ktorá je svojou kultúrou, históriou, zvykmi a spôsobom života odlišná od väčšiny. Dnes sa za menšinu považuje aj skupina migrantov, bezdomovcov alebo homosexuálov.

Nacionalizmus je politická ideológia, ktorá stavia záujmy jedného národa či národnostnej skupiny nad záujmy druhých a nad všetky ostatné väzby, napríklad rodinu, priateľov, pohlavie alebo ľudstvo. Tento politický smer nadraduje jeden národ nad druhý a zvyčajne vedie k nedôvere až k nepriateľstvu voči iným národom. Extrémnou formou nacionalizmu je šovinizmus.

Fašizmus je otvorené militantné hnutie, ktoré sa prvýkrát presadilo aj v praxi v Taliansku a nahradilo parlamentnú demokraciu totalitnou diktatúrou. Fašisti veria vo „vládu silnej ruky“. Fašizmus stavia na silnom nacionalizme s heslom „všetko pre národ“. Prvou fašistickou organizáciou boli *Bojové zväzky Talianov* založené Benitom Mussolinim v roku 1919. Dnes existujú skupiny, organizácie a strany, ktoré znovu podporujú túto ideológiu. Nazývame ich *neofašistami* a ich ideológiu *neofašizmus*.

Nacizmus je ideológia uplatňovaná v Nemecku v rokoch 1933 až 1945. Ide o kombináciu fašizmu, národného socializmu, rasizmu, antisemitizmu, totalitarizmu, sociálnej demagógie, agresivity a nadradenosti nad inými národmi. Slovo nacizmus je odvodené od výrazu nacionálny socializmus, čo bolo politické hnutie v Nemecku vedené NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei). Zvlášť perzekvované skupiny boli Židia, Rómovia, homosexuáli a komunisti/socialisti, ktorí boli posielaní do koncentračných táborov. Niektoré skupiny sa stotožňujú s ideálmi nacizmu aj dnes. Nazývajú sa neonacisti a často sa nesprávne označujú ako skinheadi.

UROB KROK VPRED!

Všetci ľudia sú si rovní, ale niektorí sú si rovnejší. V tejto aktivite si žiaci vyskúšajú, aké je to byť menšinou vo väčšinovej spoločnosti.

Cieľ:

- zameranie sa na problematiku sociálnej nerovnosti ako častého zdroja diskriminácie a vylúčenia (exklúzie),
- podnecovanie empatie voči iným ľuďom – schopnosť vžiť sa do pocitu druhých,
- uvedomenie si existujúcu nerovnosť príležitostí v spoločnosti,
- uvedomenie si osobných dôsledkov príslušnosti k určitej sociálnej, národnostnej alebo kultúrnej menšine.

Veľkosť skupiny: 10 - 30 žiakov

Čas: 45 - 60 min.

Pomôcky: nastrihané okopírované rolové karty, otvorený priestor (väčšia miestnosť, chodba, telocvičňa alebo exteriér), hudobný prehrávač (CD, magnetofón...) s príjemnou „podmazovou“, relaxačnou hudbou – nie je nutné, ale odporúčané.

Postup:

1. Pred aktivitou si pozorne prečítajte jej postup.
2. Navodte príjemnú atmosféru, najlepšie s jemnou hudobnou kulisou. Prípadne požiadajte žiakov o ticho.
3. Každému žiakovi rozdajte náhodne jednu rolovú kartu. Povedzte im, aby si ju ponechali a nikomu ju neukazovali
4. Vyzvite žiakov, aby si sadli (najlepšie na podlahu) a prečítali si svoje rolové karty.
5. Vyzvite ich, aby sa vcítili do svojich rolí. Aby ste im pomohli, prečítajte im niektoré z otázok (pozri str. 59). Po každej otázke urobte krátku odmlku, aby mali žiaci dost času zamyslieť sa a vytvoriť si obraz samého seba a svojho života ako osoby uvedenej na rolovej karte:
 - Aké bolo tvoje detstvo? V akom dome si býval? Aké si sa hrával hry? Akú prácu vykonávali tvoji rodičia?
 - Aký je dnes tvoj každodenný život? Kde sa stretávaš s ľuďmi? Čo robievaš ráno, poobede a večer?
 - Aký máš životný štýl? Kde bývaš? Koľko peňazí mesačne zarábaš? Čo robíš vo svojom voľnom čase? Ako tráviš svoje prázdniny alebo dovolenku?
 - Z čoho sa tešíš a čoho sa bojíš?
6. Požiadajte žiakov, aby sa v úplnej tichosti zoradili do radu vedľa seba - ako na štartovacej čiare. (Pred zoradenými žiakmi by mal byť aspoň 25-metrový voľný priestor.)
7. Povedzte im, že im prečítate zoznam rôznych situácií alebo udalostí. Vždy, keď na prečítaný výrok môžu odpovedať „áno“, urobia krok vpred. V opačnom prípade zostanú stáť na mieste.
8. Začnite im čítať situácie. Po prečítaní každého výroku urobte krátku prestávku, aby mali žiaci dost času zamyslieť sa a urobiť krok vpred a poobzerať sa okolo, aby si uvedomili vlastnú pozíciu vo vzťahu k ostatným.
9. Na záver, po prečítaní posledného výroku/situácie žiakov požiadajte, aby si každý z nich uvedomil svoju konečnú pozíciu. Kým v nej ešte stoja, požiadajte každého z nich, aby povedal, v akej bol role.

Diskusia a vyhodnotenie:

Pýtajte sa žiakov, ako sa cítili počas aktivity a diskutujte o otázkach, ktoré sa počas aktivity vynorili.

1. Ako ste sa cítili, keď ste mohli alebo nemohli urobiť krok vpred?
2. V ktorom momente si tí z vás, ktorí robili kroky vpred často, všimli, že ostatní nenapredujú tak rýchlo?
3. Mal niekto z vás v určitom momente pocit, že sa nerešpektovali ich základné ľudské práva?
4. Dokázali by ste uhádnuť, kto predstavoval akú a čiu rolu? (Až v tejto časti umožnite žiakom odhaliť svoje role.)
5. Aké ťažké alebo jednoduché bolo pre vás hranie týchto rolí? Ako ste si predstavili osobu, ktorú ste hrali?
6. Bola táto aktivita v nejakom zmysle zrkadlom spoločnosti? V akom?
7. Ktoré ľudské práva sa vzťahovali k jednotlivým rolám? Dokáže niekto z vás povedať, že jeho/jej ľudské práva neboli rešpektované alebo ich nemohol/la uplatniť?
8. Aké by mohli byť prvé kroky, ktorými by sme začali riešiť problematiku nerovnosti v spoločnosti?

Tipy

Ak budete realizovať aktivitu v prírode, dbajte, aby vás všetci žiaci počuli, obzvlášť, ak je skupina väčšia! Na sprostredkovanie pokynov budete možno potrebovať asistenta.

V prvej fáze, keď sa žiaci vžívajú do role podľa karty, sa vám môže stať, že vám niektorí povedia, že nemajú dosť informácií o osobe, ktorú majú hrať. Odpovedzte im, že na tom až tak veľmi nezáleží, dôležité je, aby využili svoju fantáziu.

Sila tejto aktivity spočíva v tom, že žiaci sami uvidia narastajúci rozdiel medzi nimi. Obzvlášť na konci, keď rozdiel medzi žiakmi vpredu a tými, ktorí zaostávali, bude skutočne veľmi veľký. Na posilnenie tohto pocitu môžete upraviť jednotlivé role tak, aby odzrkadľovali reálny život jednotlivých účastníkov. Pri upravovaní však dbajte, aby krok vpred (odpoveď „áno“) mohol urobiť iba veľmi malý počet žiakov. To platí aj v prípade veľkej skupiny, keď budete musieť vytvoriť viac rolí.

Počas vyhodnotenia je dôležité zistiť, odkiaľ majú žiaci informácie o postave, ktorú predstavovali. Bolo to cez osobnú skúsenosť alebo pod vplyvom iných informácií (správy v médiách, knihy, vtipy)? Sú si istí, že informácie a predstavy o postave boli spoľahlivé? V tomto momente môžete uviesť žiakov do problematiky stereotypov a predsudkov.

Táto aktivita je vhodná najmä na to, aby sme prepojili rôzne kategórie práv (občianske/politické a sociálne/ekonomické/kultúrne práva) a ich uplatňovanie. Problém chudoby a sociálneho vylúčenia nie je iba problémom formálnych práv – hoci problém sociálneho vylúčenia sa týka napríklad aj utečencov a žiadateľov o azyl. Uplatňovanie práv v praxi je najväčším problémom.

Návrhy na pokračovanie

V závislosti od spoločenského kontextu, v ktorom pracujete, si môžete medzi žiakov pozvať predstaviteľov skupín, ktoré obhajujú záujmy určitých kultúrnych alebo sociálnych menšín. Zistite, za čo bojujú a ako by ste im mohli vy alebo vaši žiaci pomôcť. Takéto osobné stretnutie môže byť tiež vhodnou príležitosťou na to, aby ste poukázali na niektoré predsudky a stereotypy, ktoré sa počas diskusie objavili.

Situácie a udalosti :

Nasledujúce situácie a udalosti prečítajte nahlas. Po každej z nich dajte žiakom čas na to, aby sa krátko zamysleli nad odpoveďou, urobili krok vpred, aby sa poobzerali okolo seba a videli, ako ďaleko sa dostali v porovnaní s ostatnými.

1. Nikdy si nemal žiadne finančné ťažkosti.
2. Máš pekné bývanie s telefónom a televízorom.
3. Máš pocit, že spoločnosť, v ktorej žiješ, akceptuje tvoj jazyk, náboženstvo a kultúru.
4. Máš pocit, že tvoj názor na spoločenské a politické otázky zaváži a že tvojej mienke sa venuje dostatočná pozornosť.
5. Ľudí zaujíma tvoj názor na rozličné otázky.
6. Nemáš strach z toho, že ťa zastavia policajti.
7. Vieš, kam sa v prípade potreby obrátiť o radu alebo pomoc.
8. Nikdy si sa necítil diskriminovaný kvôli svojmu pôvodu.
9. Máš zabezpečenú svoju sociálnu a zdravotnú starostlivosť.
10. Raz za rok môžeš odcestovať na dovolenku.
11. Môžeš si k sebe pozvať na večeru priateľov.
12. Máš zaujímavý život a na svoju budúcnosť sa pozeráš s optimizmom.
13. Máš pocit, že môžeš študovať a vykonávať zamestnanie podľa svojich predstáv.
14. Nemáš obavy z toho, že by si sa mohol stať obeťou obťažovania alebo napadnutia na ulici či v médiách.
15. Môžeš sa zúčastniť celoštátnych aj miestnych volieb.
16. Najdôležitejšie náboženské sviatky môžeš oslavovať so svojimi priateľmi a s rodinou.
17. Môžeš sa zúčastniť na medzinárodnom seminári v zahraničí.
18. Aspoň raz do týždňa môžeš ísť do kina alebo do divadla.
19. Neobávaš sa o budúcnosť svojich detí.
20. Aspoň raz za tri mesiace si môžeš kúpiť nové oblečenie.
21. Môžeš sa zamilovať do ktorejkoľvek osoby.
22. Máš pocit, že spoločnosť, v ktorej žiješ, oceňuje a uznáva tvoje schopnosti.
23. Môžeš používať internet a využívať ho vo svoj prospech.

PRACOVNÝ LIST

- - Si slobodná nezamestnaná matka.
- - Si dcéra riaditeľa miestnej banky. Študuješ ekonómiu na vysokej škole.
- - Si vojak vykonávajúci povinnú vojenskú službu.
- - Si 17-ročné rómske dievča, ktoré nedokončilo základnú školu.
- - Si nezamestnaný učiteľ v krajine, ktorej oficiálny štátny jazyk plynulo neovládaš.
- - Si nelegálny prisťahovalec z Mali.
- - Si synom čínskeho prisťahovalca, ktorý má prosperujúcu reštauráciu s rýchlym občerstvením.
- - Si majiteľom/kou úspešnej firmy zaoberajúcej sa dovozom a vývozom.
- - Si priateľkou mladého umelca, ktorý je závislý od heroínu.
- - Si modelkou afrického pôvodu.
- - Si arabské moslimské dievča žijúce s hlboko nábožensky založenými rodičmi.
- - Si 19-ročný syn farmára v odľahlej dedinke v horách.
- - Si postihnutý mladý muž, ktorý sa dokáže pohybovať len za pomoci vozíčka.
- - Si HIV pozitívna prostitútka v stredných rokoch.
- - Si 24-ročný utečenec z Afganistanu.
- - Si prezidentom mládežníckej politickej organizácie (ktorej „materská“ strana je teraz pri moci).
- - Si dcérou amerického veľvyslanca v krajine, kde teraz bývaš.
- - Si robotník na dôchodku, ktorý pracoval v továrni na topánky.
- - Si 22-ročná lesbička.
- - Si 27-ročný bezdomovec.

Zdroj: COMPASS – A Manual on Human Rights Education with Young People, Council of Europe 2001, slovenské vydanie: Ministerstvo školstva SR, 2007

AKO PROFITUJE EURÓPSKY FUTBAL Z PRISŤAHOVALECTVA A MIGRÁCIE?

Najpopulárnejší šport na svete je svetlým príkladom toho, ako migrácia prispieva k väčšej atraktivite a kvalite hry. V európskych kluboch sa stretávajú hráči z Afriky, Latinskej Ameriky či z Ázie a vytvárajú tým atraktívnu zmes futbalových štýlov a prístupov k tejto hre.

Ak sa pozrieme na súpisky niektorých futbalových klubov, zistíme, že pojmy ako anglické či španielske kluby v súčasnosti neobstoja.

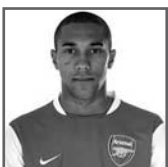
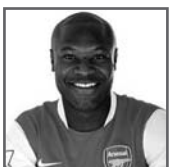
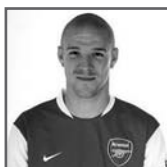
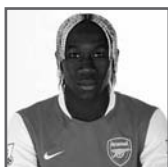
Ako skvelý príklad poslúži tím Arsenal Londýn, jedno z najlepších mužstiev na svete.

Aj keď je Arsenal Londýn považovaný za anglický futbalový „klenot“, na súčasnej súpiske (r. 2007) nájdeme len dvoch futbalistov anglickej národnosti - Justina Hoytea a Theo Walcotta, ktorí sa väčšinou nedostanú do základnej zostavy. A dokonca ani predkovia týchto mladých hráčov tmavej pleti nepochádzajú z Európy.

Pozrime sa na hráčov, ktorí v súčasnosti nastupujú za klub Arsenal Londýn:

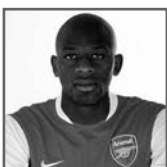
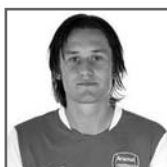
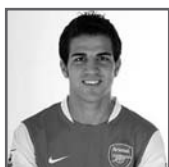

Brankár: Jens Lehmann – z Nemecka

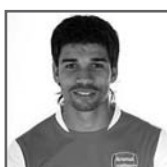
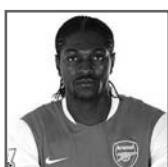
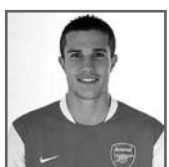
Obrana:

Kolo Toure, Emmanuel Ebue – Pobrežie Slonoviny
 Bacary Sagna – Francúz, pôvodom zo Senegalu
 Philippe Senderos – Švajčiarsko (otec zo Španielska, matka zo Srbska)
 William Gallas – Francúz (predkovia z Guadelope)
 Gael Clichy – Francúzsko (otec z Martinique)
 Johan Djourou – Švajčiar, narodený v Pobreží Slonoviny

Záloha, stredopoliari:

Francesc Fabregas – Španielsko
 Alexander Hleb – Bielorusko
 Tomáš Rosický – Česká republika
 Gilberto Silva – Brazília
 Mathieu Flamini – Francúzsko
 Abou Diaby – Francúz pôvodom z Pobrežia Slonoviny
 Alexandre Song - Kamerun

Útok:

Robin van Persie – Holandsko
 Emmanuel Adebayor – Togo
 Eduardo da Silva – pôvodom z Brazílie, ako 15-ročný sa presťahoval do Chorvátska, kde získal občianstvo
 Nicklas Bendtner – Dánsko

Fakt, že v najlepších európskych kluboch nastupujú hráči z celého sveta, zrejme nikoho neprekvapí. Ešte lepšie však obrovský vplyv migrácie možno dokumentovať na reprezentácii Francúzska. Francúzsko je cieľovou krajinou prisťahovalcov z celého sveta, najmä z bývalých francúzskych kolónií, ale aj zo súčasných zámorských území pod francúzskou správou.

Ako príklad uvádzame základnú zostavu francúzskej reprezentácie, v akej nastúpila na priateľský zápas so Slovenskom 22. augusta 2007 v Trnave.

Pri každom hráčovi uvádzame krajinu pôvodu samotného hráča alebo jeho predkov, ktorí sa prisťahovali do Francúzska. V zátvorke je meno striedajúceho hráča aj s minútou zápasu, v ktorej nastúpili.

Landreau

(francúzsky pôvod)

Clerc (63. Sagna)

(franc.) (Senegal)

Mexes (88. Boumsong)

(franc.) (Kamerun)

Abidal

(Martinik)

Evra

(Senegal)

Vieira (59. Toulalan)

(Senegal) (Francúzsko)

Makelele

(Demokratická republika Kongo)

Ribéry (63. Nasri)

(Francúz, prestúpil na islam); (Alžírsko)

Malouda

(Francúzska Guyana)

Anelka

(rodičia z Martiniku, starý otec z Albánska)

Henry (85. Benzema)

(otec z Guadelope, matka z Martiniku); (Alžírsko)

Zo 16 hráčov, ktorí nastúpili proti Slovensku sa len o štyroch dá povedať, že sú pôvodom Francúzi.

Je zaujímavé porovnať si súpisky francúzskeho reprezentačného tímu z roku 1992, 2000 a dnešného mužstva. Kým v roku 1992 boli z francúzskeho tímu len traja hráči pôvodom z krajín mimo Európy, v roku 2000 ich už bolo jedenásť a dnes už hráči s nefrancúzskym pôvodom tvoria drvivú väčšinu francúzskej reprezentácie.

AKTIVITA PRE ŽIAKOV

Cieľ:

- Dozvedieť sa o vplyve multikulturalizmu a migrácie na príklade najsledovanejšieho a najobľúbenejšieho športu na svete.
- Spoznať rôzne, najmä rozvojové krajiny sveta na príklade osobných príbehov futbalových celebrit.
- Práca v skupine, vyhľadávanie, spracovanie, analyzovanie a prezentovanie dát, práca s mapou, práca s internetom.

Pomôcky:

biely blok papiera (flipchartový blok alebo biely baliaci papier), písacie potreby, prípadne pauzovací papier (na zakreslenie máp), internet (možnosť pracovať aj doma, resp. v počítačovej učebni)

Potrebný čas: Aktivita je malým projektom. Je preto potrebné rátať s tým, že budete potrebovať vždy aspoň časť vyučovacej hodiny na:

- oboznámenie žiakov s projektom,
- rozdelenie žiakov do skupín, porada žiakov v rámci tímu (rozdelenie úloh, príprava stratégie, plánovanie),
- prezentovanie čiastkových výsledkov projektu, prípadné ťažkosti a ich riešenia,
- záverečné prezentovanie celého projektu (min. 45 minút, najlepšie ešte viac).

Rátajte s tým, že medzi začiatkom a koncom projektu uplynú aspoň dva týždne.

Postup:

Žiaci sa rozdelia do skupín po 5. Každá skupina si vyberie jedno európske futbalové mužstvo, v ktorých hrajú hráči z rôznych krajín.

Tipy: Arsenal Londýn, Chelsea, Manchester United, FC Liverpool, AC Miláno, Real Madrid, FC Barcelona, Bayern Mníchov, Olympique Lyon

1. Žiaci zistia na internete aktuálne súpisky európskych klubov (jedna skupina si vyberie len jeden klub).
2. Po zistení súpisiek žiaci ďalej pátrajú, odkiaľ jednotliví hráči pochádzajú. Ak ide napríklad o hráčov tmavej pleti z Európy, môžu zisťovať pôvod ich predkov, osobný príbeh, ak je to možné (pomôcť môže internetový vyhľadávač alebo internetová encyklopédia - wikipedia).
3. Žiaci si na flipcharte (alebo na veľkom bloku baliaceho papiera) zostavia vlastnú jedenástku daného mužstva – na papier napíšu mená hráčov, prípadne pridajú ich fotky. K nim priradia krajinu pôvodu, prípadne vlajku danej krajiny alebo malú mapku (prípadne na mape sveta označia červenými samolepiacimi bodkami krajiny, odkiaľ hráči pochádzajú).
4. Aby sa do tohto malého projektu zapojili aj žiaci, ktorí nie sú fanúšikmi futbalu, môžu zisťovať údaje o jednotlivých krajinách (najmä rozvojových), napríklad tamojšie aktuálne problémy, náboženskú a jazykovú štruktúru, sociálne problémy, vojenské konflikty a ich príčiny, ekonomické ukazovatele ako výška HDP (hrubý domáci produkt) prípadne HNI (index ľudského rozvoja), počet ľudí žijúcich pod hranicou chudoby, porovnanie so Slovenskom a pod.
5. Vzniknú tak farebné koláže, ktoré zdokumentujú nielen fenomén migrácie a multikulturalizmu vo futbale, ale zároveň aj základné informácie o krajinách, z ktorých jednotliví hráči „migrujú“ za futbalom do Európy.

Reflexia hry:

- Na príklade klubového a národného futbalu pochopiť, že rôznorodosť môže byť prínosom, a nie prekážkou.
- Prezentovať iný pohľad na imigrantov, aký ponúka väčšina slovenských médií.

OTÁZKY NA DISKUSIU:

- Viete si predstaviť, že by vo vašom obľúbenom futbalovom klube alebo v národnom tíme Slovenska tvorili prevahu imigranti a príslušníci národnostných menšín? Viete si predstaviť, že by imigranti a príslušníci národnostných menšín boli vašimi susedmi, priateľmi, spolužiakmi alebo kolegami?
- Poznáte rasistické prejavy na slovenských futbalových štadiónoch? Aký k nim máte postoj? Deje sa niečo podobné aj na futbalových štadiónoch v západnej Európe? Myslíte si, že sa hráči, funkcionári a diváci dostatočne distancujú od prejavov rasizmu na slovenských štadiónoch? Ak nie, prečo?
- Viete si predstaviť, že by ste išli s celou rodinou na búrlivý futbalový zápas na Slovensku? Je niečo, čo vám prekáža na slovenských futbalových štadiónoch (vynímajúc výšku vstupného)?

Róbert Kirchhoff / Slovensko / 1999 / 37 min.

V roku 1998 sa spisovateľ Václav Pankovčín a umelec Fero Guldan vydávajú na cestu na východné Slovensko, kde vyrástli. V dokumente osobným pohľadom zachytávajú život Rómov žijúcich v tamojších zbadačených osadách. Zábery z návštev osád sú kombinované s rozhovormi s ich obyvateľmi a s Rómami, ktorí tam vyrástli, ale teraz sa pokúšajú žiť a pracovať vo väčšinovej spoločnosti. Napriek tomu, že je život v osadách spojený s extrémnou chudobou, je plný radosti a existuje v ňom silný zmysel pre komunitu. Aj keď sú v dokumente vyjadrené rôzne názory, odhaľuje, že väčšina Rómov si neželá byť vnímaná ako Rómovia, ale radšej jednoducho ako ľudia a členovia spoločnosti. Chudoba, rasizmus a nedostatok vzdelania sú hlavnými príčinami odcudzenia Rómov od majoritnej spoločnosti.

Osadu Hermanovce tvorenú polorozpadnutými chatrčami popisujú jej obyvatelia ako „malé Benátky“, ako ostrov s kanálmi a romantikou severotalianskeho mesta. Jedinou odlišnosťou je smútok, ktorý je skrytý pohľadom zvonku. Zábery z dediny odhaľujú jej obrovskú chudobu, ale aj očividnú schopnosť jej obyvateľov udržať si aj napriek tunajším núdzovým podmienkam radosť zo života. Josef Schon je slovenský novinár, ktorý v osade strávil týždeň. Popisuje, aká silná je ľahostajnosť obyvateľov Hermanoviec k okoliu, a priznáva, že aj on sám ju pocítil už po jednom dni strávenom v osade. Rómovia v tejto ľahostajnosti žijú, aby prežili chudobu, beznádej a nedostatok viery v lepšiu budúcnosť. Do atmosféry ľahostajnosti sa narodili, nemajú motiváciu čokoľvek robiť, a pretože nemajú žiadnu prácu, chýba i možnosť situáciu zmeniť. Podľa novinára ide o začarovaný kruh – kvôli chudobe a beznádejnosti žijú Rómovia v osadách v totálnej apatii vo vzťahu k okoliu. Preto má len veľmi málo z nich vôľu dostať sa preč, obzvlášť keď sú konfrontovaní s diskrimináciou, intoleranciou a rasizmom zo strany majority.

Mojžiš je Róm, ktorý prežil holokaust za druhej svetovej vojny. Popisuje, ako silne sa cíti byť občanom Slovenska a ako jeho rodina trpela za nacizmu. Majorita ho však berie jednoducho ako Róma a neprijíma ho medzi seba.

Rastislav Pivoň je učiteľ, ktorý prišiel o prácu po tom, ako sa rodičia jedného žiaka sťažovali na to, že je Róm. Popisuje politiku asimilácie Rómov za komunizmu. Rómske deti nemohli v škole hovoriť po rómsky a práve v dôsledku tejto politiky postupne zmizlo mnohé z rómskej kultúry a tradícií. Poznemenáva, ako majorita s obľubou hovorí, že Rómovia sú odlišní, ale nesnažia sa ich prijať ani pochopiť. Konkrétne kritizuje systém zvláštnych škôl. Rómske deti, ktoré sa nikdy neučili po slovensky, sú posielané do slovenských škôl, kde ostatným deťom nestačia. Systém ich potom klasifikuje ako deti s výučbovými problémami a posiela ich do zvláštnych škôl, kde sa im v podstate nedostane žiadneho vzdelania. Podľa Pivoňa ide o inštitucionálny rasizmus a diskrimináciu.

Dokument odhaľuje aj problémy so získaním zamestnania. Práca človeka naplňa, ale Rómovia sú vždy prví, ktorí sú prepustení. Z rozhovorov je jasné, že sami seba vnímajú ako súčasť spoločnosti a ťažko nesú, keď ich ostatní označujú ako „Rómov“.

Rómsky umelec popisuje svoj strach z rasizmu, ktorý je taký silný, že preň radšej ani nechodí na vlastné výstavy. Priznáva, že sa stal väzňom vlastného strachu a že sa hanbí za to, že je Róm. Je si vedomý toho, že tento pocit hanby v ňom vlastne vzbudila väčšinová spoločnosť. Dokument predstavuje viac pohľadov na život v osade. Poukazuje tiež na to, že Rómom chýba elita, ktorá by mohla lepšie obhajovať ich postavenie v majoritnej spoločnosti.

RÓMOVIA

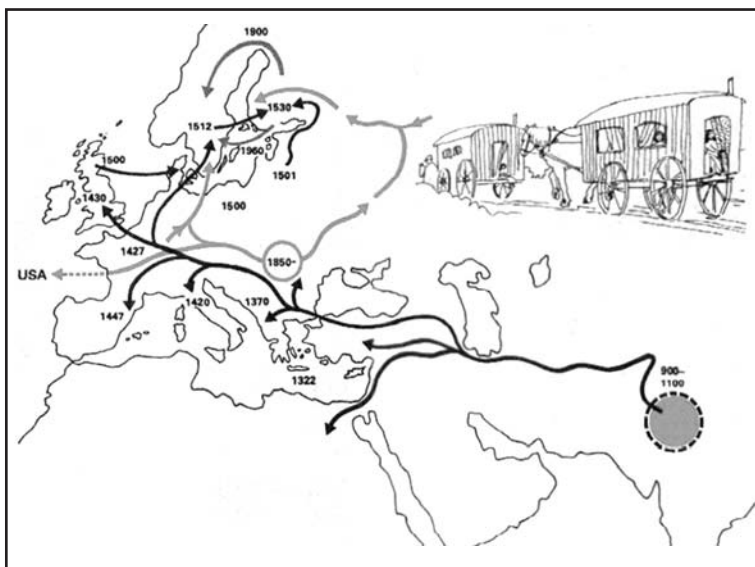
V súčasnosti asi jedna z najkontroverznejšie vnímaných etnických minorít u nás. Raz sú považovaní za symbol slobody, inokedy zatracovaní. Žijú medzi nami, a predsa ich iba málo poznáme. Vzájomné bariéry sú postavené na absencii komunikácie a neochote spoznávať sa. Nech je nasledujúci text iba základným východiskom pre vzájomné priblíženie.

PÔVOD A HISTÓRIA

Kvalifikované odhady hovoria, že v Európe žije asi osem miliónov Rómov. Nemajú svoj vlastný štát a od ostatného obyvateľstva sa líšia predovšetkým kultúrou a jazykom.

Výskumy jazykovedcov preukázali, že rómsky jazyk patrí do skupiny novindických jazykov a ďalšie výskumy potvrdili, že pravlastťou Rómov bolo územie Indie.

V priebehu 9. a 10. storočia opúšťali predkovia dnešných Rómov územie Indie a v jednotlivých skupinách putovali cez Perziu, Arméniu a Malú Áziu na európsky kontinent. O dôvodoch zatiaľ existujú iba hypotézy, migračné vlny mohli súvisieť s potrebou hľadať a rozširovať okruh záujemcov o ich výrobky a služby, mohlo ísť o presun do oblastí s priaznivejšími klimatickými podmienkami, ale dôvodom mohla byť i expanzia iných kmeňov do Indie (napr. mongolských či arabských).

migrácia Rómov do Európy, zdroj: www.vurdon.it

Doposiaľ najstaršia známa písomná zmienka o Rómoch v Európe je z roku 1068 a pochádza z kláštora Iberon na hore Athos v dnešnom Grécku, na polostrove Chalkidiki. Popisuje príhodu na dvore byzantského cisára Konštantína Monomacha, ktorý v roku 1050 povolal do svojho sídla – Konstantinopolu, dnešného Istanbulu – skupinu „čarodejníkov“, aby čarami a kúzlami zničili dravé šelmy v jeho poľovných revíroch. Pisateľ ich označil termínom Adsincani a pravdepodobne ide o Rómov.

Slovo Adsincani či Atsigános sa stalo základom najrozšírenejšej skupiny pomenovaní (**etnonymov**) Rómov – exoetnonymov: Acinganus, Cingerus (latinsky), Zingaro (taliansky), Zigeuner (nemecky, holandsky), Tigan (rumunsky), Czigány (maďarsky), Cigán, Cikán, Cygan (v slovanských jazykoch).

Keď predkovia dnešných Rómov prechádzali v 12. a 13. storočí cez Európu, predstavovali sa ako kniežatá z Malého Egypta, nešlo však o Egypt v Afrike, ale o rovnomenné územie na gréckom Peloponéze.

Domnelý pôvod sa stal základom pomenovaní Ejiftos, Gypthoi (grécky), Egyptianos, dnes Gitanos (španielsky), Efyptenarin, Gyptenaers (holandsky), Egyptians, dnes Gypsies (anglicky). Maďari používali označenie Phárao-népe (faraónov ľud).

V priebehu nasledujúceho obdobia (najmä v 14. a 15. storočí) prechádzali jednotlivé skupiny kočovníkov Dunajskou kotlinou do strednej a ďalej do západnej Európy. Územie dnešného Slovenska, najmä jeho južné oblasti, boli súčasťou týchto migračných trás.

Európske obyvateľstvo bolo ku kočovníkom spočiatku zhovievavé, prijímalo ich ako kajúcnych kresťanských pútnikov, za ktorých sa vydávali. Po roku 1427, keď jednu zo skupín parížsky arcibiskup exkomunikoval z cirkvi, sa postoj obyvateľstva radikálne zmenil. Viac ako štyri storočia boli v západnej Európe vystavení krutej diskriminácii – boli nežiaducim elementom, vyhánali ich z krajín a prenasledovali.

V strednej a juhovýchodnej Európe bol vzťah k rómskemu obyvateľstvu tolerantnejší, čo vytvorilo predpoklady na ich postupné usadzovanie. Záznamy z druhej polovice 16. storočia dokladujú usadzovanie predovšetkým rómskych kováčskych a hudobníckych rodín. Uhorskí feudáli využívali ich služby, za čo im umožnili usadiť sa na ich pozemkoch, ba dokonca im udeľovali rôzne výsady (napr. oslobodenie od poddanských povinností). Na územie Slovenska prichádzali aj skupiny Rómov vyhánaných zo západnej Európy.

Súpisy z 18. storočia potvrdzujú, že v tomto období žila väčšina Rómov na našom území usadlým spôsobom života. Ich začlenenie do spoločnosti sledovali aj nariadenia osvietených panovníkov Márie Terézie a Jozefa II. Aj keď sa mnohé ich predstavy nedali uskutočniť, obsahovali viaceré moderné myšlienky (napr. dôraz na školskú dochádzku, výchovu detí). Podľa týchto nariadení Rómov po prvý raz v dejinách nevyhánali, ale ráтали s nimi ako s obyvateľmi svojej krajiny. Nariadenia oboch panovníkov sa stali vzorom pre riešenie prístupu k rómskemu obyvateľstvu aj v ďalších európskych krajinách.¹

Do polovice 20. storočia žila prevažná väčšina Rómov na Slovensku usadlým spôsobom. Spolužitie rómskeho a nerómskeho obyvateľstva nebolo v tomto období zlé: Rómovia ponúkali miestnym roľníkom najmä svoju pracovnú silu, výrobcovia ponúkali kováči, košíkari, výrobcovia nepálených tehál, kief, viazači metiel, Rómovia boli známi aj ako vynikajúci hudobníci.

Okrem usadlých Rómov bolo možné na Slovensku stretnúť aj skupiny kočovních - olašských Rómov, ktorí sem prišli v 2. polovici 19. storočia z územia dnešného Rumunska. Zaoberali sa obchodom s koňmi, priekupníctvom rôzneho tovaru, zberom druhotných surovín, ženy veštili z ruky.

RÓMSKY HOLOKAUST

Najsmutnejšou kapitolou novodobých rómskych dejín je obdobie druhej svetovej vojny. Tzv. norimberské rasové zákony vydané v roku 1935 a na ne nadväzujúce vyhlášky klasifikovali „Cigánov“ - podobne ako Židov, černochovo, telesne a mentálne postihnutých... - ako „element zabraňujúci čistote rasy“², čo v nacistickom Nemecku viedlo k hromadnému vyvražďovaniu týchto skupín obyvateľstva, predovšetkým vo vyhladzovacích koncentračných táboroch.

Odhaduje sa, že počas druhej svetovej vojny zahynulo 300 000 európskych Rómov.

V koncentračnom tábore Osvienčim II. – Brzezinka (Auschwitz II. – Birkenau) bol nariadením v roku 1942 zriadený špeciálny „cigánsky rodinný tábor“. Tam boli privezení Rómovia z Čiech a Moravy, Holandska, Belgicka, zo severného Francúzska, z Poľska a zo štátov vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Táborovým lekárom bol Dr. Josef Mengele (prezývaný „anjel smrti“), ktorý vykonával na Rómoch svoje neľudské „vedecké pokusy“. Táborom prešlo viac ako 22 000 európskych Rómov, vyše 19 000 z nich tu našlo svoju smrť.

Dňa 2. augusta 1944, po tom, čo boli izolovaní mladí rómski väzni, bolo počas jednej noci odvezených do plynových komôr 2 897 obyvateľov cigánskeho tábora. Preto si 2. august európski Rómovia pripomínajú ako Pamätný deň pripomenutia rómskeho holokaustu.

¹ Reformy Márie Terézie a Jozefa II. smerovali k úplnej asimilácii - povinné vzdelávanie, zákaz používať rómsky jazyk, zákaz rozvíjať vlastnú kultúru... Hodnotenie osvieteného obdobia je však potrebné vnímať v kontexte vtedajších európskych prístupov a predovšetkým ako opozitum priamej fyzickej likvidácie Rómov v západnej Európe.

² Z antropologického hľadiska patria Rómovia k tzv. bielej rase (europoidnej), sú najmladšími Indoeurópanmi na našom kontinente. Používanie pojmu „rasizmus“ (rasová neznášanlivosť) v súvislosti s nimi preto nemožno chápať doslovne, iba prenesene, ako neznášanlivosť z dôvodu odlišných telesných znakov (tmavšej pokožky, vlasov, očí).

Vojnový slovenský štát, ktorý vznikol v roku 1939 po rozpade Československa, v mnohom napodobňoval diskriminačné rasové zákony nacistického Nemecka. Na základe branného zákona z roku 1940 boli Rómovia spolu so Židmi zbavení možnosti vykonávať vojenskú službu, namiesto toho boli zaradení do špeciálnych vojenských pracovných zborov.

V apríli 1941 vydalo ministerstvo vnútra vyhlášku „o úprave niektorých pomerov Cigánov“, olašským Rómom bolo zakázané kočovanie. Usadlí Rómovia boli povinní odstrániť svoje obydlia z blízkosti štátnych alebo verejných ciest. Rómovia nesmeli cestovať verejnými dopravnými prostriedkami, mali obmedzený vstup na verejné miesta, do miest a obcí smeli vstupovať len počas vymedzených dní a hodín. Pri plnení diskriminačných opatrení proti Rómom boli mimoriadne aktívni príslušníci polovojenskej organizácie - Hlinkovej gardy. Platná legislatíva umožňovala gardistom uplatňovať voči Rómom rôzne formy priamej fyzickej agresie.

Jedným z opatrení slovenského štátu, ktoré boli namierené proti Rómom, bolo zakladanie táborov perzekučného charakteru. Spočiatku to boli tzv. *pracovné útvary*, do ktorých boli umiestňovaní najmä mladí rómski muži. Boli zneužívaní na najťažšie manuálne práce pri stavbách priehrad, ciest a železničných tratí.

Obete Rómskeho holokaustu v koncentračnom tábore Belzec, foto - United States Holocaust Museum

„CIGÁNI PATRIA K POSLEDNÝM ZVÝŠKOM PRIMITÍVOV NA SLOVENSKU. NEPATRIA MEDZI ĽUD ANI PLEMENOM, ANI REČOU, ANI NÁBOŽENSTVOM A ZAMESTNANÍM.“

Citát zo slovenskej vlastivedy z roku 1944 hovorí o vnímaní Rómov v období Slovenského štátu

NEMOHLI SME ÍŠŤ DO KINA, DO SPOLOČNOSTI, BA ANI NASTÚPIŤ DO AUTOBUSU. NEMOHLI SME ÍŠŤ NA NÁKUP DO OBCHODU. „GARDISTI HNEĎ IŠLI PO NÁS. ZA TO HROZIL AJ VÄZENIE. MOHLI STE BYŤ ČISTÝ, PORIADNY CIGÁN, NIKDE NEPUSTILI, NIČ NEPOMOHLO. BRALI VŠETKO JEDNO - CIGÁN AKO CIGÁN.“ „BOLA TO NEHORÁZNOŠŤ, ALE NEMOHLI STE SA PREJAVIŤ A DOVOLÁVAŤ SA PRAVDY. NEDALO SA NIČ - LEN ČUŠAŤ. BAKUĽA A PELENDREKY BOLI NA DENNOM PORIADKU...“

Róm Ján Klinec z Dúbravy pri Detve pre denník SME

V novembri 1944 vznikol v Dubnici nad Váhom *Zaistovacia tábor pre Cigánov*. Do tábora boli deportované celé rómske rodiny a predpokladala sa ich deportácia do vyhladzovacieho koncentračného tábora. V decembri 1944 tam bolo internovaných viac ako 700 väzňov. Mimoriadne studená zima a zlé hygienické pomery v tábore sa podpísali najmä pod zlý zdravotný stav detí a starých ľudí. Najväčšia bola epidémia škvrnitého týfusu v januári 1945. Nemecká správa tábora nariadila vo februári 1945 popravu 26 chorých na týfus (boli medzi nimi aj ženy a deti). Na jar 1945 dozor tábora pred postupujúcim frontom ušiel a tábor bol rozpustený.

Perzekúcia slovenských Rómov dosiahla svoj vrchol v rokoch 1944 – 1945. Po potlačení Slovenského národného povstania bolo územie vojnového Slovenska obsadené nemeckou okupačnou armádou, ktorej napomáhali pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy.

Represálie najväčšmi postihli Rómov na strednom Slovensku. Ojedinele sa vyskytli aj na Považí a v iných častiach Slovenska.

Dôvodom na prenasledovanie bolo aktívne pôsobenie Rómov medzi partizánmi, stačilo však aj podozrenie zo spolupráce.

Viedenskou arbitrážou v novembri 1938 sa južné a východné oblasti Slovenska stali súčasťou horthyovského Maďarska. Podobne ako na Slovensku, aj v odstúpených južných častiach dochádzalo k vytláčaniu Rómov z verejného života - nesmeli vstupovať na verejné priestranstvá a navštevovať školy. Situácia sa radikalizovala a k vyostreniu došlo začiatkom roka 1944 po obsadení Maďarska nemeckým vojskom. Veľká časť Rómov bola deportovaná do pracovných a koncentračných táborov. Odhaduje sa, že z územia vtedajšieho Maďarska a z južných území dnešného Slovenska bolo deportovaných asi 25 000 – 30 000 rómskych mužov a žien.

SITUÁCIA U NÁS PO ROKU 1945 AŽ DO SÚČASNOSTI

Po skončení druhej svetovej vojny nastalo významné presídľovanie Rómov zo Slovenska do českých krajín. Rómovia tam nachádzali nielen prácu, ale i možnosť lepšieho bývania než v rómskych osadách. Keďže českí Rómovia sa z nacistických koncentračných táborov väčšinou nevrátili, prevažná časť Rómov žijúcich dnes v Českej republike pochádza zo Slovenska. Odhaduje sa, že po roku 1945 ostalo v českých krajinách z pôvodných českých a moravských Rómov asi 800 ľudí. Pritom v roku 1947 napočítali približne 16 500 Rómov, čo bol dôsledok prvej vlny presídľovania zo Slovenska. V tomto období išlo najmä o osídľovanie vyľudneného českého pohraničia, odkiaľ bolo krátko predtým vysídlené nemecké obyvateľstvo.

Za druhú etapu migrácie Rómov do českých krajín môžeme považovať päťdesiate roky, keď odchádzali – často v dôsledku organizovaných náborov – do priemyselných centier severozápadných Čiech, do Prahy a na Ostravsko. Náhla zmena životného štýlu z vidieckeho na mestský, ako i ďalšie životné zmeny, predovšetkým v súvislosti so zamestnanosťou (spravidla sa zo sezónneho poľnohospodárskeho robotníka stal robotník v priemysle), spôsobovali rómskym rodinám často veľké problémy a s novou realitou sa nevedeli vyrovnáť.

Štátne orgány v povojnovom období odmietli k Rómom pristupovať ako k osobitnému etniku a považovali „občanov cigánskeho pôvodu“ iba za socioekonomickú skupinu. Domnievali sa, že svoju zaostalosť môžu Rómovia prekonať iba tak, že sa zlepšia ich sociálne postavenie a čo najväčšmi sa prispôbia väčšinovému obyvateľstvu.

Asimilácia znamenala aj zákaz zakladania rómskych folklórnych súborov, mládežníckych alebo športových klubov, v školách bolo neprípustné používať rómsky jazyk, nesmeli vychádzať rómske knihy a časopisy, aj odborná literatúra bola značne ovplyvnená asimilačnými názormi. Nepoužívalo sa ani označenie Rómovia alebo Cigáni, ale „občania cigánskeho pôvodu“.

Veľkým zásahom do spôsobu života olašských Rómov bolo v roku 1958 prijatie *Zákona č. 74 Zb. zákonov o trvalom usídlení kočujúcich osôb*. O rok neskôr boli všetci násilne usadení, boli im odobraté kone, kolesá z vozov... Skupina, ktorá po stáročia žila kočovným spôsobom života, bola v priebehu niekoľkých dní usadená, bez možnosti výberu a nepripravená na zásadnú zmenu života.

Úsilie štátu sa zameralo najmä na riešenie bývania, zamestnanosti a školskej dochádzky. Aj dobre mienené zámery boli presadzované neodborne a často aj násilím. Necitlivé boli aj niektoré „riešenia“ bývania Rómov. Štandardná vybavenosť bytov bola pre Rómov dovtedy nepoznaným civilizačným výdobytkom, pri prideľovaní bytov sa neraz nerešpektovali vnútorné väzby rómskych komunit.

Podobne necitlivý prístup sa praktizoval aj pri programe vzdelávania rómskych detí. Vydávali sa rôzne opatrenia, ktoré nútili rómskych rodičov, aby posielali svoje deti do školy. Vzdelávací systém však plne popieral rómsku identitu, rómsky pôvod bol viac-menej považovaný za sociálnu stigmú.

Na riešenie rómskej problematiky sa vynakladali nemalé finančné prostriedky, avšak asimilačný charakter väčšiny opatrení znamenal devastáciu identity a kultúry Rómov ako etnika. Jednotlivo sa však niektorým Rómom podarilo začleniť do spoločnosti, získať vzdelanie, adekvátne zamestnanie i spoločenské postavenie.

Koncom šesťdesiatych rokov, v čase obrodného procesu v česko-slovenskej spoločnosti, sa aj Rómovia pokúsili prevziať časť zodpovednosti za riešenie svojej situácie. V roku 1969 vznikol Zväz Cigánov - Rómov. Cieľom rómskej inteligencie bolo rovnoprávne a bezkonfliktné zaradenie do spoločnosti za predpokladu budovania etnickej identity. V čase normalizácie, v roku 1973, bol Zväz Cigánov - Rómov zrušený a v nasledujúcich rokoch štátny aparát naďalej presadzoval asimilačné opatrenia.

Významným medzníkom najnovších rómskych dejín sa stal rok 1989. Krátko po novembrových udalostiach vznikla prvá rómska politická strana – Rómska občianska iniciatíva, po nej ďalšie strany a kultúrne zväzy.

V prvých voľbách v roku 1990 bolo na skrátene funkčné obdobie dvoch rokov zvolených 10 rómskych poslancov do vrcholných orgánov vtedajšieho Česko-Slovenska.

Významným medzníkom bolo aj prijatie *Zásad vládnej politiky Slovenskej republiky k Rómom* (9. apríla 1991). Dokument vo všeobecnosti navrhoval prístup k riešeniu problematiky v oblasti etnickej, sociálnej, kultúrnej, vzdelanostnej a v oblasti ekonomického zabezpečenia. Základnou zásadou však bola deklarácia uznania etnickej svojbytnosti Rómov na úrovni ostatných etnických minorít žijúcich na území Slovenskej republiky. V praxi to znamenalo, že Rómovia boli zrovnoprávnení s ostatnými národnostnými menšinami.

Negatívnymi dôsledkami socioekonomickej transformácie po roku 1989 bolo, že veľká časť Rómov prišla o zamestnanie, oproti ostatnej populácii sa výrazne zhoršilo ich sociálne postavenie a ocitli sa na okraji spoločnosti.

Neustále sa zhoršujúce sociálne postavenie časti rómskej populácie si vyžiadalo systémové riešenie na úrovni štátnej správy. V roku 1998 bol vládou SR menovaný *Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity* a následne vytvorený úrad a regionálne kancelárie, ktoré sa riešeniu inklúzie rómskej populácie venujú systematicky.

RÓMSKA IDENTITA

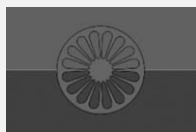
Predchádzajúce obdobia boli poznačené snahou o „prevýchovu“ Rómov, ich asimiláciou a snahou o popretie etnickej identity. Rómska kultúra neexistovala, rómsky jazyk sa ocitol na periférii a tradičná kultúra bola označovaná ako zaostalá. Cielené posudzovanie „občanov cigánskeho pôvodu“ ako sociálnej vrstvy počas niekoľkých desaťročí spôsobilo, že ak dosiahli vyšší sociálny štandard, odmietali rómsku identitu. Okrem toho skúsenosti z obdobia druhej svetovej vojny, keď príslušnosť k rómskemu etniku bola dôvodom priamych perzekúcií, spôsobili, že Rómovia sa obávali a aj obávajú verejne deklarováť rómsku identitu.

V roku 1990 kvalifikovaný odhad realizovaný Štatistickým úradom Slovenskej republiky uvádzal asi 263 tisíc Rómov žijúcich na území SR. V roku 1991 pri sčítaní ľudu sa k rómskej národnosti prihlásilo 75 802 osôb. V roku 2001 pri sčítaní ľudu deklarovalo rómsku národnosť 89 920 osôb. Kvalifikované (sociodemografické) odhady uvádzali, že v roku 2002 žilo na Slovensku 370 000 – 390 000 Rómov.

Nemenej závažným dôvodom býva aj odmietanie Rómov ako etnika zo strany majority. V opakovaných prieskumoch až 80 % respondentov uvádza, že by Róma nechcelo za suseda. Postoje respondentov spravidla neovplyvňuje priama negatívna skúsenosť s rómskymi susedmi, ale vžitý stereotyp, že sú „problematickí“. Negatívne stereotypy sú často postavené na nedostatku reálnych poznatkov a na absencii osobných kontaktov medzi Rómami a Nerómami.

Etnoemancipácia

Jednou z výrazných zmien prístupu verejnosti k Rómom bolo aj postupné akceptovanie pomenovania - **endoetnonymu** Róm/Rómovia. Toto pomenovanie používa väčšina európskych Rómov vrátane Rómov na Balkáne. Vo všetkých európskych rómskych dialektoch existuje slovo *rom* vo význame muž, manžel (ženská forma je *romni* – žena, manželka). Akceptácia **endoetnonymu** – Roma – je aj jednou z priorít medzinárodnej rómskej organizácie *International Romani Union*, ktorá vznikla v roku 1971.

Zástupcovia Rómov z jednotlivých krajín sa dohodli, že v budúcnosti sa budú všetci označovať menom Rómovia, prijali program vzdelávania, dopracovania jednotnej gramatiky rómskeho jazyka, boja proti rasizmu. Dohodli sa na používaní vlastnej vlajky a hymny.

V deväťdesiatych rokoch u nás vznikol priestor pre vydavateľské aktivity a začali vychádzať aj periodiká. Jediným periodikom vychádzajúcim kontinuálne od roku 1990 je v súčasnosti dvojtýždenník *Romano nevo líl – Rómsky list*. (pozri www.rnl.sk). Od roku 2002 pracuje v Košiciach aj Rómska tlačová agentúra, médium na princípe internetových novín (www.rpa.sk) Knižný trh je každoročne obohacovaný o pôvodnú rómsku tvorbu a prekladovú literatúru.

Od roku 1993 pôsobí v Košiciach profesionálne rómske divadlo Romathan, ktoré doteraz uviedlo 41 premiér. Vznikli možnosti aj na vzdelávanie, od roku 1992/93 bola v Košiciach otvorená Stredná umelecká škola, na ktorej študujú mladí Rómovia i Nerómovia v hereckom, tanečnom a dramatickom odbore. Práve vo vzdelávaní nastalo veľa zmien sledujúcich zlepšenie vzdelanostnej úrovne rómskych detí a zvýšenie informovanosti majoritnej populácie o Rómoch. Vyšiel rómsky šlabikár *Romano hangoro* a čítanka *Genibarica*, vzniklo viacero pomocných učebných textov.

Napriek tomu sa stav nezlepšuje želaným tempom. V dôsledku socioekonomickej transformácie po roku 1989 veľká časť Rómov prišla o zamestnanie a nové pracovné príležitosti absentujú. Život v rómskych osadách a getách je poznačený materiálnou chudobou, nedostatočnou hygienou, zhoršujúcou sa zdravotnou situáciou, ale aj sociálnym vylúčením – **exklúziou**. Na perifériu spoločenského záujmu sa tak dostávajú Rómovia samotní, ale aj záujem o ich kultúru, jazyk, umenie...

RÓMSKY JAZYK

Jazyk, ktorým hovoria európski Rómovia, patrí do skupiny indických jazykov, presnejšie novoindických, ktorých prazákladom je sanskrt – jazyk najstarších indických literárnych pamiatok. Na súčasnú podobu rómskeho jazyka vplývalo predovšetkým prostredie, v ktorom predkovia Rómov isté obdobie pobudli: môžeme v ňom nájsť slová perzské, arménske, grécke i slovanské. Ale napríklad na južnom území je mnoho slov prebratých z maďarčiny. V niektorých lokalitách Slovenska Rómovia svoj jazyk úplne zabudli a hovoria jazykom okolitého väčšinového obyvateľstva alebo miestnym nárečím.

Rómovia v rôznych častiach Európy a sveta hovoria rôznymi rómskymi dialektmi ovplyvnenými krajinou, v ktorej žijú. Ich jazyk sa však neodlišuje natoľko, aby si neporozumeli. V ostatnom období sa formuje aj medzinárodne akceptovaná forma rómskeho jazyka, ktorá sa stáva jazykom akceptovaným na najvyššej úrovni, je rokovacím jazykom viacerých európskych rómskych inštitúcií, ale je akceptovaná aj v orgánoch Európskej únie a Rady Európy.

Rómčina má na rozdiel od slovenčiny špecifické hlásky *čh*, *kh*, *ph* a *th*, ktoré sa vyslovujú s ľahkým prídychom; spoluhlásky bez prídychu môžu meniť význam slova, napr.: *khoro* (= džbán) – *koro* (= slepý); *pherel* (= čerpať) – *perel* (= padať). V rómčine sa nepoužíva *y*, sú tu však mäkké

spoluhlásky *d', t', ň, l'*, ktoré sa označujú mäkčeňom. Najvýraznejším rozdielom oproti slovenskej gramatike je, že rómska gramatika má iba dva rody: mužský a ženský.

**NIE SOM BOHATÝ TÝM, ČO SOM NAZHROMAŽDIL, ALE TÝM, ČO SOM ROZDAL.
MIRO BARVALIPEN NANE ANDRO 'ODA, SO IL'OM, ALLE NADR' ODA, SI DIKŇOM.**

**PENIAZE OTVÁRAJÚ SVET, ALE ZATVÁRAJÚ SRDCE.
O LOVE PHUNDRIVEN O SVETOS, AL'LE PHANDEN ANDRE O JILO.**

**KTO MÁ VELA, CHCE EŠTE VIACEJ.
KAS HIN BUT, KAMEL MEK SA BUTER.**

**KEBY ČLOVEK VEDEL, KAM SPADNE, NASTLAL BY SI TAM SLAMU.
TE DŽANELA MANUŠ, JAK PERELA, O PHUSA PESKE ODOJ LAČHARELA.**

**VZDÁŠ ÚCTY, DOSTANE SA TI ÚCTY.
PAŤIV DES, PAŤIV CHUDES.**

Múdre slová starých Rómov

SOCIÁLNE POSTAVENIE RÓMOV V SÚČASNOSTI

Rómske dejiny sú dejinami vzťahov s majoritou. Rómovia nemali vlastné územie, nemali vlastných panovníkov, nevedli vojny... Ich život závisel od vzťahu k okolitému obyvateľstvu. Po stáročia boli objektom dobre či menej dobre mierených nariadení. V 14. až 15. storočí mohli byť v niektorých krajinách západnej Európy beztrestne zabíjaní, v období fašizmu a nacizmu boli zase určení na vyvraždenie. Aj osvietenecké snahy o ich integráciu boli postavené na manipulatívnom prístupe a **asimilácii**. Inak tomu nebolo ani v období socializmu. Cielená **asimilácia** a upieranie etnickej identity znamenali silnú devastáciu kultúry Rómov.

Rómovia boli/sú neagrárnou kultúrou, nevlastnili a v drvivej väčšine ani nevlastnia pôdu. Ich prežitie bolo/je závislé od okolitých kultúr – majority (Rómovia poskytovali/poskytujú služby, venovali sa remeslám, boli/sú námezdnými robotníkmi...). Charakter produkcie a tradičný nedostatok finančných zdrojov väčšinu populácie predurčoval na začlenenie do kategórie tradičná chudoba alebo historicky vylúčená – **exkludovaná** skupina. Rómovia vždy stáli na okraji spoločnosti. V rôznych obdobiach a s rôznou intenzitou boli vystavení sociálnej **exklúzii**.

Rómovia žili/žijú v diaspóre, pričom sú regióny a lokality s vyššou koncentráciou rómskej populácie. Vyšší počet Rómov, a teda aj vyšší podiel na celkovom počte obyvateľstva, je charakteristický pre južné okresy stredného a východného Slovenska (ide predovšetkým o územie od Lučenca tiahnuce sa cez Rimavskú Sobotu, Rožňavu, Spišskú Novú Ves, Poprad, Prešov, Košice, Vranov nad Topľou).

Dôsledkom socioekonomickej transformácie po roku 1989 je postupné vytváranie nového systému sociálnych nerovností. V značnej miere sa to dotklo práve Rómov. Veľká časť z nich prišla o zamestnanie a dlhodobo sa ocitli v sociálnej sieti štátu. Život v rómskych osadách a getách je poznačený materiálnou chudobou, nedostatočnou hygienou, zhoršujúcou sa zdravotnou situáciou, ale aj sociálnym vylúčením. Často je to život v začarovanom kruhu - nedostatočné

vzdelanie je hendikepom pri hľadaní zamestnania, nevyhovujúce podmienky bývania znemožňujú deťom adekvátne sa pripravovať na vyučovanie, zlé hygienické podmienky v osadách podmieňujú zlý zdravotný stav... V tejto situácii sa nedá očakávať, že Rómovia z osád budú schopní realizovať úspešné životné stratégie a sami sa vymania zo situácie, v ktorej žijú.

VZDELANOSTNÁ ÚROVEŇ

Rómska populácia žijúca na Slovensku predstavuje skupinu s najnižšou úrovňou vzdelania, čo v sebe nesie aj riziká najnižšej šance na zamestnanie a tým aj status najchudobnejšej skupiny. Rómovia získavajú vzdelanie a sú vychovávaní v školách, ktoré odrážajú potreby a úroveň majority. Rómske deti sa potýkajú s nedostatočnou znalosťou vyučovacieho jazyka, s absenciou istých znalostí (farby, ročné obdobia...), ktoré školský systém pokladá za samozrejmé, s napätím medzi kultúrou rodiny a školy a nedostatočnou akceptáciou z hľadiska identity. Napätie vzniká vo vzťahu rómsky žiak – učiteľ, ale aj rómsky žiak - nerómsky spolužiak. Pozitívnym príkladom riešenia tejto situácie sú prípravné ročníky, v ktorých sa v prvom roku školskej dochádzky deti zo sociálne znevýhodneného prostredia postupne integrujú a prispôbujú vzdelávaciemu systému. Dobré skúsenosti sú aj s predškolskými zariadeniami, v ktorých sú deti pripravované na vstup do školy.

Pozri prílohu: Vzdelávacie centrum (str. 76)

Štatistiky, ale predovšetkým empirické poznatky odborníkov uvádzajú, že najčastejším typom vzdelania pre rómsku populáciu je vzdelanie v špeciálnych (predtým osobitných) školách. Sú to školy určené deťom s mentálnym hendikepom. Zaradovanie rómskych detí do týchto škôl, aj keď nie sú mentálne retardované, má niekoľko dôvodov, okrem iného jazykovú bariéru a nedostatočnú zaškolenosť, ktorá budí dojem mentálnej retardácie.

Za negatívum „špeciálneho“ vzdelávania možno pokladať „stigma“ mentálnej retardácie, ktorej sa absolventi takýchto škôl nikdy nezbavia. Problémom zostáva, že absolventi špeciálnej školy sú takmer neuplatniteľní na trhu práce.

Nedostatočná úspešnosť rómskych detí na základných školách znamená, že ich šance uspieť pri prijímacích pohovoroch a úspešne študovať na stredných školách sú veľmi nízke. Prieskumy uvádzajú, že na gymnáziách a stredných odborných školách študujú iba asi 3 % rómskych detí. Zastúpenie Rómov na odborných učilištiach a stredných odborných učilištiach je asi 8 % z celkovej rómskej populácie. Ešte alarmujúcejším javom je, že rómski študenti neraz stredoškolské štúdium predčasne zanechajú. Najčastejším dôvodom však nebýva nedostatočné zvládanie stredoškolského učiva, ale sociálne problémy, pretože stredoškolač odčerpáva peniaze z domáceho rozpočtu. V oblasti stredoškolského vzdelávania demotivujúco pôsobí aj fakt, že rómska nezamestnanosť je veľmi vysoká a týka sa aj Rómov s učňovským vzdelaním.

Podiel rómskych študentov na vysokých školách na Slovensku je mizivý. V praxi to znamená, že v rómskej populácii je iba veľmi malá vrstva vysokoškolsky vzdelanej inteligencie. Napriek tomu existujú pozitívne príklady, ktoré sú modelovými príkladmi riešenia danej situácie. Začiatkom deväťdesiatych rokov vznikla na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre Katedra rómskej kultúry, na ktorej bolo možné študovať učiteľské odbory a sociálnu prácu. Neskôr vzniklo detašované pracovisko v Spišskej Novej Vsi (v roku 2006 bola Katedra rómskej kultúry premenovaná na Ústav romologických štúdií).

Od školského roku 1992/1993 je v Košiciach otvorená Stredná umelecká škola, na ktorej študujú mladí Rómovia i Nerómovia v hereckom, tanečnom a dramatickom odbore. V roku 2004 sa podarilo etablovať dve ďalšie stredné školy: Gándyho gymnázium vo Zvolene a Gymnázium v Košiciach. V Bratislave je zase možné na bilingválnom Gymnázium na ul. Novohradská študovať odbor romistika. Na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre vznikla Katedra rómskej kultúry.

SOCIÁLNA SITUÁCIA, CHUDOBA A NEZAMESTNANOSŤ

Absolútna chudoba segregovaných rómskych osídlení posúva rómsku populáciu k orientácii na uspokojovanie primárnych životných potrieb – zabezpečenie jedla, oblečenia, prístrešku a tepla. Je to orientácia na biologické prežitie, nie na kvalitu života. V roku 2001 podľa výskumov IVO a UNDP respondenti žijúci v tzv. rómskych osadách uviedli, že v priebehu roka sa opakuje situácia, keď rodina nemá čo jesť.

Oficiálne údaje o nezamestnanosti Rómov nie sú k dispozícii (sledovanie etnicity nezamestnaného je v rozpore s dodržiavaním základných práv a slobôd). Odhady hovoria, že 80 % rómskej populácie závisí od sociálnej siete štátu, čiže sú poberateľmi nejakej sociálnej dávky: z toho 60 % sú deti a ženy na materskej alebo rodičovskej dovolenke, nezamestnaných je asi 12,5 %, dôchodcovia tvoria asi 7 %.

Rómovia patria medzi sociálne kategórie najväčšmi ohrozené vylúčením z trhu práce a v dôsledku toho medzi sociálne a ekonomicky slabé spoločenské vrstvy. Je pravdou, že socioekonomický status rómskej populácie nebol iný ani v minulosti, Rómovia vždy patrili medzi „tradičnú chudobu“. Treba však zdôrazniť, že v minulosti (pred rokom 1945, resp. pred druhou svetovou vojnou) Rómovia mali svoje zamestnania, ktoré boli zdrojom príjmov a v období socializmu zase „museli“ byť zamestnaní. Spoločenské zmeny po roku 1989 priniesli nový fenomén – rómsku nezamestnanosť a odkázanosť na sociálnu pomoc štátu.

Nezamestnanosť Rómov sa odhaduje na 60 – 80 %. Sú lokality, prevažne na vidieku, tzv. rómske osady, kde je stopercentná nezamestnanosť. Vzhľadom na to, že tento jav pretrváva niekoľko rokov, možno hovoriť o dlhodobej nezamestnanosti, ktorá v sebe nesie ďalšie riziká odkázanosti na sociálnu sieť štátu.

K dôvodom dlhodobej nezamestnanosti patrí aj skutočnosť, že značná časť Rómov dosahuje iba najnižšie vzdelanie – základné, neukončené základné, špeciálne školy – teda predstavujú len nekvalifikované sily, ktoré sa najčastejšie uplatnia iba na sekundárnom trhu práce. Dlhodobá nezamestnanosť znamená stratu pracovných návykov a je demotivujúca pre celú komunitu. Mladí Rómovia postrádajú pozitívne vzory, nemajú od koho prebrať pracovné návyky. Podmienky života, bývanie v segregovaných komunitách sú nevyhovujúce, čo sa prejavuje v zlom zdravotnom stave a nedostatočných hygienických návykoch. Slabá hygiena je prekážkou akceptácie zo strany majority, čo sa prejavuje aj pri zamestnávaní, pri ceste do práce, pri akomkoľvek kontakte a pôsobí odmietanie zo strany majority a demotiváciu pre Rómov. K nezamestnanosti v neposlednom rade prispieva aj fakt, že segregované rómske osídlenie je obyčajne vzdialené od relatívnych pracovných trhov (bez prepojenia hromadnou dopravou) a Rómovia, rovnako ako ostatná populácia Slovenska, postrádajú pracovnú mobilitu – schopnosť presťahovať sa za prácou.

V prípade rómskej populácie nie je ani možnosť nadviazať na tradičné zručnosti (kováčstvo, košíkárstvo, korytárstvo a pod.). V období socializmu sa tieto remeslá nevykonávali, teda neexistuje kontinuita, ani trh, čiže sa prerušila tradícia a tradičná forma odovzdávania zručností a skúseností z generácie na generáciu. Osobitné postavenie na trhu práce majú rómske ženy. K nízkej vzdelanostnej úrovni a ostatným charakteristikám sa pričleňuje aj relatívne vyšší počet detí, ktoré si vyžadujú starostlivosť (napr. opatera počas choroby), čo pre zamestnávateľov býva spravidla prekážkou.

BÝVANIE

Kvalifikované demografické odhady uvádzajú, že na Slovensku v roku 2006 žilo 320 000 až 350 000 Rómov. Približne polovica z nich žije integrovane v rozptyle medzi majoritnou populáciou. Zvyšná polovica žije v tzv. rómskych osadách - getách, či už v obciach alebo v mestách, spravidla na okraji sídel. Zjednodušene platí, že čím ďalej sa osídlenie od materskej obce/mesta nachádza, tým horšia je kvalita života v ňom.

Pri charakterizovaní súčasného stavu bývania rómskej populácie vystupuje do popredia niekoľko diferenciacných kritérií. Jedným z nich je aj rozlíšenie, či ide o bývanie v mestských aglomeráciách alebo vo vidieckom prostredí, iným kritériom je, či ide o komunity žijúce segregovane, separovane alebo v rozptyle medzi majoritnou populáciou.

- **Rozptýlené komunity** – rómske rodiny žijú rozptýlene v obci/meste s ostatným obyvateľstvom. Môže ísť o komunity, ktoré sú plne spoločensky integrované.
- **Separované rómske osídlenie** – ide o zhluk obydľí, bytových domov, ale napríklad aj o rómsku ulicu, ktoré sú fyzicky oddelené od obce/mesta, zväčša prírodnou prekážkou – potok, cesta, jarček a pod. Komunikácia medzi ostatnou časťou obce a rómskou komunitou je obmedzená.
- **Segregované rómske osídlenie** – ide o samostatný urbanistický celok, ktorý je územne oddelený od obce/mesta. Oddelenie je často ovplyvnené vzdialenosťou, p prírodnými podmienkami, ale predovšetkým spoločenským vyčlenením obyvateľov osídlenia. Často nie je napojené na inžinierske siete. Ľudia žijúci v týchto tzv. osadách pociťujú silnú animozitu zo strany majority.

Z vyše 600 rómskych osád asi 150 je možné považovať za segregované. Z inžinierskych sietí je v týchto osídleniach najdostupnejšia elektrina (91 % osídlení), najmenej dostupná je kanalizácia – takmer 81 % rómskych osídlení ju vôbec nemá. Možnosť napojenia na plyn a verejný vodovod je tiež pomerne nízka – plyn je nedostupný v 59 % osídlení a vodovod v 37 % osídlení. Alarmujúci je stav vo viac ako 40 tzv. rómskych osadách, ktoré nemajú takmer žiadnu infraštruktúru, presnejšie nemajú vodovod, kanalizáciu, plyn ani asfaltovú prístupovú cestu. 12 osídlení zo spomínaného počtu 46 nemá ani len elektrinu. Väčšina týchto osídlení sa nachádza v Košickom a Prešovskom kraji.

Takmer tretina obydľí v rómskych osídleniach je nelegálna (sú to predovšetkým chatrče, unimobunky, nebytové budovy, ale aj domy). Najvyšší podiel nelegálnych obydľí (49 %) je v osídleniach, ktoré sú mimo obce/mesta. Najčastejším typom nelegálnych obydľí sú chatrče, tie tvoria takmer 16 % všetkých obydľí a býva v nich 14 % obyvateľov rómskych osídlení. Najvyšší podiel obyvateľov bývajúcich v chatrčiach je opäť v osídleniach, ktoré sú mimo obce/mesta. Bývajúci v chatrčiach tvoria v týchto osídleniach 21 % z celkového počtu obyvateľov týchto osídlení.

Samostatnou kapitolou bývania Rómov sú panelové domy a sídliská stavané v období socializmu. Vtedajší režim v snahe čo najrýchlejšie zlepšiť sociálne postavenie Rómov investoval nemalé finančné prostriedky do výstavby bytových domov v pôvodných osadách alebo ako samostatné sídliská. Luník IX. v Košiciach, Dúžavská cesta v Rimavskej Sobote a iné sú príkladom takéhoto prístupu. Do nového bývania sa často sťahovali rodiny z osád, ktoré si iba ťažko zvykali na dovtedy neznáme vymoženosti – plynový sporák, kúpeľňu, splachovací záchod. Pri pridelení bytov autority vôbec nerešpektovali vnútornú štruktúru rómskych rodín a komunít: byty neboli dostatočne priestrané pre celú rodinu alebo boli do blízkeho susedstva presťahovaní Rómovia z obcí, ktoré mali dlhodobu zlé vzťahy. V dôsledku nekonceptného sťahovania a nepripravenosti Rómov na veľkú kultúrnu zmenu boli byty neraz zdevastované a zanedbané. Druhou stranou mince sú však aj rodiny a celé komunity, ktoré vďaka cielenej snahe štátu zlepšiť kvalitu bývania zmenili svoj sociálny status a vyšší životný štandard si udržali.

Aj v súčasnosti je bývanie jednou z priorit zlepšenia postavenia. Ideálne však je, ak Rómovia spolurozhodujú o novej výstavbe a tiež sa na nej podieľajú.

Pozri prílohu: *Bývanie a Rómovia* (str. 78)

SLOVNÍK POJMOV

Asimilácia – (z latin.) prispôsobovanie, prispôsobenie. Asimilačný - prebiehajúci pri asimilácii a tiež uskutočňujúci asimiláciu

1. prispôsobenie sa niečomu, obyčajne prostrediu,
2. splynutie jedného národa s druhým, šovinistické utláčanie národa alebo národnostnej menšiny vládnucim národom, a to vnucovaním jazyka a kultúry (v najširšom zmysle slova), zabraňovaním rozvoja etnickej identity a etnoemancipácie.

Etnonym - pomenovanie etnika. **Exoetnonym** – pomenovanie etnika príslušníkmi iných etník, čiže pomenovanie „zvonku“. V prípade Rómov to v socialistickej terminológii boli „občania cigánskeho pôvodu“ alebo tiež pejoratívne vnímané pomenovanie Cigán (v spisovnej slovenčine v transkripcii - cigáň /s malým písmenom/ znamená luhár.) Preto bola snaha o akceptáciu endoetnonymu – seba-pomenovania, pomenovania „zvnútra“.

Exklúzia – (z latin.) vyčlenenie, vylúčenie, vypustenie. Opakom exklúzie je inklúzia. Exkludovať (niečo, niekoho).

Možno ju sledovať v štyroch základných rovinách, pričom platí, že sú vzájomne prepojené a vzájomne sa determinujú:

- **ekonomická:** nedostatok finančných zdrojov, nezamestnanosť, marginalizácia dlhodobou nezamestnanosťou, výrazné obmedzenie sociálnej pomoci, vylúčenie zo sociálneho zabezpečenia, neschopnosť saturať potreby bývania = deložovanie, nízka úroveň bývania...
- **politická:** nízka vzdelanostná úroveň = vylúčenie z politického a občianskeho života, odmietavý prístup majority...
- **kultúrna:** nedostatočný prístup k vzdelaniu, nízka kvalita vzdelania, nedostatočný prístup ku kultúre, absencia kultúrnych príležitostí...
- **zdravotná:** nízka úroveň bývania, slabá úroveň zdravotnej starostlivosti, nízke zdravotné povedomie...

TEXTY NA ČÍTANIE A DISKUSIU: VZDELÁVACIE CENTRUM

V Prešove, na Sabinovskej ulici, už trinásť rokov existuje zariadenie, vzdelávacie centrum, ktoré sa venuje predškolskej výchove rómskych detí, a ktoré navštevujú prevažne nerómske deti. Hlavnou koordinátorkou projektu je Edita Kovářová, ktorá je aj ich učiteľkou.

„MOJÍM NAJVÄČŠÍM CIELOM JE, ABY RÓMSKE DETI NEBOLI SEGREGOVANÉ, ABY BOLI AJ V ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH ZAČLEŇOVANÉ MEDZI NERÓMSKE DETI. A NIE DO TAKZVANÝCH RÓMSKÝCH TRIED.“

Edita Kovářová

Mohli by ste nám priblížiť princíp, na ktorom pracujete?

Náš program, ktorý bol zameraný výlučne na rómske deti a ich matky, zmenil svoju filozofiu - hlavne v tom, že do programu zavádzame integračné prvky. Prakticky to znamená, že do Materskej školy na Sabinovskej sme už v januári v roku 2005 začlenili desať rómskych detí medzi nerómske deti.

Aká je úspešnosť detí, ktoré pravidelne navštevujú škôlku?

Deti, ktoré navštevujú škôlku pravidelne, majú veľmi dobré výsledky. Sú porovnateľné a merateľné úplne rovnako s nerómskymi deťmi. Problém vidím len v dochádzke, a teda v spolupráci s niektorými rodinami.

Ako reagovali nerómski rodičia?

Zo začiatku sa prejavili typické predsudky. Nerómski rodičia vytkli pani riaditeľke, že ich v dostatočnom predstihu neinformovala, že tu budú aj naše deti. Pani riaditeľka však zareagovala veľmi pekne. Vysvetlila rodičom, že aj vďaka našim, rómskym, deťom sa táto škôlka vôbec zachovala, pretože mala nábeh na zrušenie. A tak nespokojné hlasy utíchli. Dnes dostávajú títo rodičia od svojich vlastných detí spätnú väzbu - doma rozprávajú, že boli s našimi deťmi na nejakej akcii, alebo že vďaka rómskym deťom mali inú desiatu, pretože nám napríklad Asocácia sociálnych terénnych pracovníkov poskytla detskú výživu, krupičné kaše...

S akými najväčšími problémami sa stretávate u rómskych detí?

Samozrejme, je to jazyková bariéra. Deti

prichádzajú z prostredia, kde sa rozprávajú iba po rómsky a aj keď môžem povedať, že rozumejú slovenskému jazyku, nevedia sa v slovenčine dosť dobre vyjadrovať. Väčšina týchto 6 až 7-ročných detí nevie plynulo komunikovať v slovenskom jazyku, čo je veľký problém. Problémom sú aj všetky veci a javy, s ktorými sa stretávajú po prvý raz - ceruzka, farbička, kultivované správanie... Manipulačné zručnosti týchto detí sú zatiaľ na veľmi nízkej úrovni.

Na čom pracujete v súčasnosti?

Pripravujeme integračný program, pretože by sme chceli zaškoliť čo najviac rómskych detí. Chceli by som podchytiť celú Starú Tehelňu (časť mesta s prevažne Rómskym obyvateľstvom), neviem však, či sa nám to podarí. Ale kým sa neupraví sociálny zákon, ktorý by výrazne ovplyvnil rodičov aspoň tých 6-ročných detí, aby ich dávali do materskej školy, tak veľa nezmôžeme. Nemôžeme rodičov prinútiť, ale bolo by to potrebné. Rovnako dôležité je, aby sa zlepšila spolupráca so sociálnym úradom, aby intenzívnejšie kontrolovali, prečo nie sú 7, 8, ale aj 9-ročné deti v škole a prečo „nikomu nechýbajú“.

Aké sú vaše ciele? Čo všetko chcete urobiť, aby sa podľa vašich predstáv začlenili rómske deti medzi nerómske?

Obsahom našej práce je príprava našich detí do základných škôl s cieľom odstrániť vznik segregovaných tried na základných školách. Deti, ktoré nie sú zaškolené v materských školách, sú zatiaľ totiž zaraďované do takzvaných „rómskych“ tried. Mojm najväčším cieľom je, aby rómske deti neboli segregované, ale aby boli aj v základných

školách začleňované medzi nerómske deti. Tento model spoločného vzdelávania odskúšavame práve v našej škôlke. Je to prvý krok. Až ďalšie roky nám ukážu, či sa to bude skutočne dať uskutočniť. Prvý rok pokladám pre naše deti za akýsi „záchytný“. Priamo zo svojho rómskeho rodinného prostredia prídu

do nášho prostredia, kde sa stretnú len s rómskymi deťmi. Až v druhom roku dochádzky do našej škôlky ich budeme presúvať medzi nerómske deti.

Zdroj: Denisa Havriľová, Romano nevo líl 742_746, 16. ročník, 27.3.-30.4.2006

DISKUSIA PRE ŽIAKOV:

- V čom môžu byť rómske deti prínosom pre svojich nerómskych spolužiakov a v čom nerómske deti pre rómske?
- Ako podľa vás navštevovanie takejto materskej školy formuje a mení budúcnosť rómskych ale aj nerómskych detí?
- Myslíte si, že podobné aktivity majú zmysel? Myslíte si, že sú dostatočne podporované? Je aj vo vašom regióne podobná škôlka?

TEXTY NA ČÍTANIE A DISKUSIU: BÝVANIE A RÓMOVIA

SGVOJE SI ODPRACUJÚ AJ RÓMOVIA, KTORÍ PROVIZÓRNE BÝVAJÚ V STANOCH

Po dlhých desiatkach rokov sa Rómovia v Nižnom Komárniku (okres Svidník) dočkajú nového bývania, neporovnateľného s doterajším. V obci totiž v týchto dňoch začínajú stavať osem obecných nájomných bytov nižšieho štandardu.

Starostka obce Anna Ferkaninová je vd'achná svojej predchodkyni, ktorá počas svojho pôsobenia právne vysporiadala pozemky pod rómskou osadou, v blízkosti Obecného úradu. Osem drevených chatrčí, v ktorých sa tiesnilo štyridsať Rómov, je dnes už minulosťou. Obrovská zima, ktorá v chatrčiach v zimných mesiacoch vládla, sa ani nedá opísať. Toto všetko sa končí, pretože obec získala finančné zdroje na výstavbu nových obecných nájomných bytov nižšieho štandardu. Starostke sa tak podaril v našich končinách nie práve tradičný kúsok. Osem drevených chatrčí zbúrali samotní Rómovia a na rovnakom mieste vyrastú nové, vkusné domčeky s malým námestím a čistiarňou odpadových vôd uprostred. „Podlahová plocha jedného bytu nižšieho štandardu bude 60 metrov štvorcových. V každom dome bude vlastné sociálne zariadenie a teplá voda. Kúriť sa aj naďalej bude drevom,

pretože plyn v našej obci nemáme zavedený,“ konštatovala starostka Nižného Komárnika. Chatrče sú zbúrané, s výstavbou nových domčekov sa začína. Tehotné ženy s deťmi odišli k svojim príbuzným, chlapi zostali v dedine a spolu s nimi aj niekoľko žien. Spoločne bývajú v provizórnych vojenských stanoch a zapoja sa do stavebných prác, pričom ženy im v tom budú nápomocné. Po ukončení výstavby sa osem obecných nájomných bytov nižšieho štandardu stane majetkom obce a úver sa bude financovať z nájomného, ktoré budú Rómovia platiť Obecnému úradu. A čo na to všetko, hlavne na výstavbu nových domčekov hovoria Rómovia? „Sú radi, že konečne budú mať riadne domčeky. Musím však povedať, že tie staré chatrče sa im veľmi ťažko búralo. Predsa len, prežili v nich kus svojho života, ale tešia sa na nové, pretože mali naozaj ťažký život,“ doplnila starostka Nižného Komárnika Anna Ferkaninová.

zdroj: Pavol Sivák, Romano nevo líl, 3.8.2006, skrátené

DISKUSIA PRE ŽIAKOV:

- Porovnajte výstavbu s v Nižnom Komárniku so spôsobom, akým boli v minulosti prideloované byty Rómom. V čom sú podľa vás najväčšie rozdiely?
- Prečo býva pracovná alebo finančná spoluúčasť samotných príjemcov pri podobných výstavbách podmienkou?
- Ako sa podľa vás zmení týmto Rómom život po tom, ako sa nasťahujú do nových bytov?
- Do stredu tabule môžete napísať slová a slovné spojenia „hygiena“, „zdravie“, „infraštruktúra“, „vnímanie ostatnými obyvateľmi obce“, „sebaúcta samotných Rómov“ a iné. Naľavo od týchto výrazov budú žiaci vpisovať, aká bola situácia pred výstavbou bytov a napravo aká bude pravdepodobne po výstavbe.
- Ako vnímate getá a osady so sociálne vylúčeným obyvateľstvom? Čo by sa v nich malo zmeniť? Ako by sa mal zmeniť prístup štátu, mesta, väčšinového obyvateľstva ale aj ľudí, ktorí v nich žijú? Myslíte si, že bez spolupráce nastane v getách a osadách výraznejšia zmena?

ANKETA V OBCI ALEBO MESTE – SME TOLERANTNÍ?

Cieľ:

- Uvedomiť si, ako sa na menšiny pozerajú ľudia z vlastnej obce alebo mesta.
- Uvedomiť si príčiny a možné riešenia xenofóbneho a rasistického postoja ľudí.
- Skupinová a projektová práca, práca s dotazníkom, práca v teréne, schopnosť zbierať a analyzovať dáta a prezentovať výsledky.

Veľkosť skupiny: 5 - 30 žiakov

Pomôcky: kópie anketových lístkov, veľké bloky papiera (flipchart alebo biely baliaci papier), písacie potreby

Postup:

1. Rozdelíte žiakov do skupín po 5. Každá skupina dostane kópiu anketového lístka, ktorý si okopírujú v potrebnom množstve.
2. Vysvetlite skupinám, že ich úlohou bude položiť anketové otázky 25 ľuďom zo svojho okolia. Nemali by to byť iba príslušníci najbližšej rodiny, ale aj ľudia „z ulice“. Je na samotnej skupine, ako si rozdelí svoju prácu, každý jej člen by mal byť však približne rovnako vyťažovaný.
3. Vysvetlite skupinám princíp práce s dotazníkom, dôvod, prečo celú anketu realizujú, oboznámte ich s motivačnými prvkami (ako ich budete hodnotiť) aj s princípom skupinovej práce - na záver nebude hodnotená práca jednotlivca, ale celej skupiny.
4. Určíte presný termín, dokedy majú prácu ukončiť (optimálnych je 7 dní).
5. Po siedmich dňoch sa opäť stretnete so skupinami, ktoré budú v krátkosti prezentovať výsledky svojej práce a metódy zberu dát.
6. Skupinám vysvetlite, že v ďalšej fáze bude ich úlohou spracovať všetky dotazníky zo skupiny. Budú ich **spoločne** analyzovať a pripravovať záverečnú správu (v písomnej forme a v presne stanovenom rozsahu – najlepšie 3 až 5 strán) a jej atraktívnu prezentáciu - s použitím plagátu. Dáta v písomnej správe aj na plagáte by mali byť spracované v prehľadnej tabuľke alebo v grafoch. Na túto fázu budú mať opäť presne definovaný počet dní (najvhodnejšie - 7).
7. Po tomto termíne bude každá skupina spoločne prezentovať svoj výskum - s použitím plagátu, zaujímavou interaktívnou formou a v presne vymedzenom čase (5 - 7 min). Všetci žiaci môžu prezentáciu jednotlivo hodnotiť. Hodnotenie je najjednoduchšie v škále 1 - 5 (ako v škole) a je vhodné známkovať niekoľko parametrov - obsah prezentácie, jej ústna forma, plagát (prehľadnosť, spracovanie a obsah), rovnomerná aktivita všetkých členov skupiny. Na hodnotenie je potrebné vopred pripraviť jednoduché dotazníky.
8. Najlepšiu skupinu je vhodné odmeniť (forma odmeny by mala byť vopred známa, aby motivovala k lepšiemu výkonu).
9. Plagáty môžete nechať rozvešané v triede, aby si ich každý mohol ešte raz obzrieť a porovnať.
10. Zástupcovia každej skupiny spoločne pripraví sumárnu analýzu - na základe všetkých správ skupín. Opäť platí, že akákoľvek forma odmeny môže zabrániť prípadnému nezáujmu.
11. Výsledky spoločného prieskumu za celú triedu je vhodné tiež spracovať do plagátu a vyvesiť na miesto v škole, ktoré je verejne prístupné.
12. Výsledky a správa môžu byť spracované do článku pre školské alebo regionálne noviny. Podobné prieskumy v regióne sú pre tlač veľmi zaujímavé a ak bude forma atraktívna, nemal by byť problém ich tu umiestniť.

Návrhy na pokračovanie:

Po ukončení aktivity pozvať medzi žiakov predstaviteľov skupín, ktoré obhajujú záujmy určitých kultúrnych alebo sociálnych menšín. Môžu to byť napríklad predstavitelia organizácie pracujúcej vo vašom regióne s rómskou komunitou alebo s inou menšinou, ktorá je u vás zastúpená. Môžete im tiež predstaviť výsledky výskumu žiakov, diskutovať o jeho výsledkoch a o tom, ako by na anketové otázky odpovedali samotní žiaci.

Tipy:

Ankety alebo prieskumy verejnej mienky, ktoré sú prezentované v médiách, sú obvyčajne realizované na veľkom počte respondentov. Musia byť tiež vypracované podľa presných kritérií - musí byť zastúpený konkrétny podiel anketovaných skupín. Napríklad ak je prieskum prezentovaný ako verejná mienka občanov Slovenskej republiky, podiel anketovaných mužov, žien, vekových a národnostných skupín či skupín podľa dosiahnutého vzdelania musí byť viac-menej zhodný s ich podielom na Slovensku a anketovaná skupina musí byť dostatočne veľká - reprezentatívna (obvyčajne viac ako 1000 ľudí). Takýto prieskum sa teda nerobí na základe náhodnej vzorky ľudí z ulice, ale podľa presne vypočítaných kritérií.

Samozrejme, od žiakov strednej školy môžeme len ťažko očakávať, že ich prieskum bude spĺňať všetky parametre profesionálnych agentúr na prieskum trhu. Napriek tomu, ak sú žiaci zruční, mali by splniť niektoré kritériá, aby bol ich prieskum reprezentatívny.

V anketovanej skupine by napríklad mali byť rovnako zastúpení muži a ženy a veková skupina i skupina s najvyšším dosiahnutým vzdelaním by mala byť rôznorodá, národnostná skupina by mala byť približne totožná s tou, ktorá je v obci alebo regióne... Vyhnite sa tomu, že žiaci nechajú dotazníky vyplňať iba svojim priateľom alebo spolužiakom.

Dnes už nie je problém získať dáta o štruktúre obyvateľstva - pomôcť môže internet alebo miestny či mestský úrad.

Ako ste si určite všimli, niektoré otázky v ankete ponúkajú odpoveď vo forme zaradenia do škály. Ide o tzv. uzavreté otázky, ktoré sa pomerne jednoducho spracovávajú (stačí k škále priradiť body 1 - 5 a vypočítať priemernú hodnotu jednoduchým súčtom a priemerom). Otázky, na ktoré respondent odpovedá svojimi vlastnými slovami (tzv. otvorené otázky) ponúkajú väčšiu škálu možných odpovedí, viac prezradia o respondentovi, ale ich spracovanie si vyžaduje väčšie úsilie a ich relevantnosť je často diskutabilná.

ANKETA

Dobrý deň, ako žiaci strednej školyby sme Vás radi požiadali o zodpovedanie niekoľkých otázok v rámci ankety, ktorú realizujeme v našom meste/našej obci. Výsledky ankety budú použité na študijné účely na našej škole, prípadne v regionálnych médiách. Vaše osobné údaje nebudú zneužitá a bude dôsledne zachovaná Vaša anonymita.

1. vek

- 15 - 24 rokov
 25 - 34 rokov
 35 - 44 rokov
 45 - 54 rokov
 55 - 59 rokov
 60 a viac rokov

2. pohlavie

- muž
 žena

3. najvyššie dosiahnuté vzdelanie

- základné
 stredoškolské bez maturity (vyučení/á)
 stredoškolské s maturitou
 vysokoškolské

4. národnosť

- slovenská
 maďarská
 iná (aká?)

5. miesto bydliska (názov obce alebo mesta).....

6. V Slovenskej republike by mali existovať výnimky v dodržiavaní ľudských práv.
Nie všetky skupiny osôb by mali mať na ne rovnaký nárok.

úplne súhlasím - skôr súhlasím - je mi to ľahostajné - skôr nesúhlasím - úplne nesúhlasím

-

7. Pri prijímaní do zamestnania by sa zamestnávateľ nemal rozhodovať na základe pohlavia, veku, rasovej príslušnosti, sexuálnej orientácie alebo viery.

úplne súhlasím - skôr súhlasím - je mi to ľahostajné - skôr nesúhlasím - úplne nesúhlasím

-

8. Súhlasíte s tým, aby bol vašim susedom:

úplne súhlasím - skôr súhlasím - je mi to ľahostajné - skôr nesúhlasím - úplne nesúhlasím

Róm

-

moslim

-

Číňan

-

Maďar

-

úplne súhlasím - skôr súhlasím - je mi to ľahostajné - skôr nesúhlasím - úplne nesúhlasím

Čech

Ukrajinec

pravícový extrémista (skinhead)

9. Súhlasíte, aby vo vašom susedstve vznikla/ol

úplne súhlasím - skôr súhlasím - je mi to ľahostajné - skôr nesúhlasím - úplne nesúhlasím

čínska tržnica

utečenecký tábor

mešita

rómska bytovka

centrum Svedkov Jehovových

ubytovňa pre ukrajinských robotníkov

klub pre homosexuálov

10. Súhlasíte s tým, aby sa Slovensko viac otvorilo zahraničným migrantom?

úplne súhlasím - skôr súhlasím - je mi to ľahostajné - skôr nesúhlasím - úplne nesúhlasím

11. Súhlasíte s tvrdením, že na Slovensku sú určité skupiny ľudí diskriminované?

úplne súhlasím - skôr súhlasím - je mi to ľahostajné - skôr nesúhlasím - úplne nesúhlasím

12. Poznáte vo svojom meste/obci skupinu ľudí, ktorí majú priamu skúsenosť s diskrimináciou alebo s porušením ľudských práv? Uved'te, prosím, príklad.

.....

Ďakujeme za Váš názor a za Váš čas!

Žiaci školy

VYLÚČENÍ

Cieľ: Formou dramatickej scény a následnej diskusie si uvedomiť formy diskriminácie Rómov na Slovensku, zamyslieť sa nad tým, čo to znamená byť sociálne vylúčenou osobou.

Pomôcky: okopírované a nastrihané rolové karty z pracovného listu, voľný priestor v triede alebo inde

Čas na hru: 45 minút

Postup:

1. Žiakov rozdeľte do piatich skupín, maximálne po 5 žiakov. Každá skupina bude mať dve podskupiny – A (jeden žiak) a B (zvyšok skupiny). Každé podskupine rozdajte (okopírované a nastrihané) rolové kartičky.
2. Upozornite žiakov, že karty si skupiny ani podskupiny navzájom nemôžu ukazovať. Skupiny a podskupiny pracujú samostatne – nerozprávajú sa medzi sebou. Navzájom komunikujú iba členovia podskupín.
3. Žiaci zo skupín A by mali pracovať čo najďalej od žiakov zo skupín B – ideálne v inej miestnosti alebo na chodbe.
4. Žiaci z podskupín B nemôžu v prípravnej fáze ani priamo v scénkach používať slová, ktoré budú prezrádzať etnickú príslušnosť („Róm“, „Cigán“ a pod.).
5. Každá skupina bude mať 10 minút na prípravu dramatickej scény podľa textu na karte. Žiaci, ktorí nebudú hrať hlavné postavy, môžu stvárniť tie vedľajšie.
6. Po uplynutí časového limitu **skupiny** predstavujú svoje scény – spoločne podskupiny A a B. Keďže tie navzájom nepoznajú svoj text, upozornite ich, že v niektorých momentoch budú musieť improvizovať.
7. Dramatické scény je vhodné prezentovať pred všetkými žiakmi, najlepšie v strede kruhu stoličiek alebo pred tabuľou.
8. Postupne sa vystrieda všetkých päť skupín.
9. Po prezentovaní poslednej skupiny sa žiakov spýtajte, či pochopili všetky scény a ich pointu. Ak nie, daná skupina ju vysvetlí.
10. Na záver nechajte priestor na vyjadrenie pocitov žiakov a začnite s diskusiou (otázky sú v časti Reflexia hry).

Alternatívy: Je vhodné, aby sa postupne vystriedali všetky skupiny a na záver musí zostať aj čas na diskusiu, ktorá je nevyhnutná. Ak si myslíte, že na to nebude čas, môžete pracovať iba so štyrmi skupinami. Vhodnejšie je však presne si vymedziť čas, aby ste mohli pracovať so všetkými piatimi rolovými kartami.

Reflexia hry: Žiaci si v scénkach vyskúšajú, ako je to ocitnúť sa v diskriminujúcich situáciách a ako takéto situácie vznikajú. Mali by si tiež uvedomiť, ako sa im dá predchádzať.

Záverečná diskusia je nutná. Žiakov sa spýtajte otázky ako:

- Aké ste mali pocity na začiatku scény a na jej konci?
- Myslíte si, že podobné príbehy sa na Slovensku skutočne dejú?
- Čo sme schopní tolerovať?
- Ako by ste sa cítili v koži odmietnutého?
- Videli ste už podobnú situáciu, alebo ste sa v takej dokonca ocitli?
- Je pre vás prvý dojem dôležitý?
- Je správne posudzovať ľudí podľa krátkeho opisu, farby pleti alebo prvého dojmu?
- Ako by ste čo najkratším a najvýstižnejším výrazom nazvali správanie diskriminujúcich osôb v týchto scénkach?
- Ktoré sociálne, národnostné, ekonomické skupiny sú podľa vás na Slovensku diskriminované?
- Z čoho pramenia stereotypy?

Poznámka: Vybrali sme situácie, ktoré sa na Slovensku reálne stávajú. Viaceré z nich sme sami videli alebo zažili. Rozhodne však netvrdíme, že by sa v nich zachovali všetky osoby rovnako.

1. A

Si mladá žena, ktorá spoločne s manželom vychováva svoje dve deti. Mestské zastupiteľstvo sa rozhodlo vystáňovať celý dom, v ktorom bývate aj vy. Myslíš si, že je to nespravodlivé, lebo tvoja rodina vždy platila nájomné načas. Problém nastal až po tom, čo mesto urobilo chybu a zle vypočítalo výšku splátky nájomného. Zrazu vyžadovali splatiť 30 tisíc korún do jedného mesiaca. Keďže to je pre rodinu priveľa peňazí a mesto nesúhlasilo so splátkovým kalendárom, účet narastal každým dňom o vysoké penále. Rozhodla si sa ísť na mestský úrad a dohodnúť sa na riešení.

1. B

Si pracovník na mestskom úrade. Mesto sa chystá vystáňovať dom s rómskymi neplatičmi. O chvíľu príde jedna z nich. Nevieš, o čo jej ide. Prípád je jasný. Neplatila načas nájomné a nedoplatok medzitým narástol na vysokú sumu. Mesto má tiež jasné stanovisko – vystáňovať ich čo najskôr a čo najďalej, najlepšie mimo mesta alebo, ak to bude možné, mimo okresu. Na diskusiu nemáš ty ani kolegovia chuť, čo najskôr ju chceš poslať kade ľahšie.

Postavy: pracovník/čka mestského úradu, ostatní: kolegovia na mestskom úrade, starosta/ka, príslušník mestskej polície....

2. A

Si mladá žena, čerstvá absolventka kadernického učilišťa. V škole ti hovorili, že patríš k tým šikovnejším. Už niekoľko týždňov si však hľadáš prácu. V tvojej obci ju nenájdeš, si ochotná dochádzať do krajského mesta. Vieš, že aspoň v troch kaderníctvach hľadajú kaderníkov aj bez praxe. Dnes máš pohovor v dvoch z nich.

2. B

Si šéf/ka malého kaderníctva. Už niekoľko týždňov neúspešne hľadáš kaderničku, lebo všetky, ktoré sa zaučili, odišli za lepšimi ponukami do Bratislavy alebo do zahraničia. Je ti jedno, kto nastúpi, môže byť aj bez praxe, zaučí sa. Dnes má po dlhom čase prísť jedna na pohovor. Najskôr si sa potešil/a, ale potom si zistil/a, že je z obce, kde žije veľa Rómov. Ak nie je Rómka, berieš ju za každých okolností, v opačnom prípade prácu nedostane. Spolu s kolegyňou striháte klientov, keď do predajne vstúpi ONA. Samozrejme, je to Rómka.

Postavy: šéf/ka kaderníctva, kolegovia kaderníci, klienti...

3. A

Si stredoškolský študent a dnes večer si šiel nakúpiť potraviny do miestnej samoobsluhy. Chceš kúpiť len rožky, mlieko a pár drobností. Dlhšie vyberáš najlacnejší tovar. Práve keď do vrecúška naberáš rožky, príde k tebe predavač...

3. B

Si predavač v miestnej samoobsluhy. Máš za sebou zlý týždeň. Nieкто ti dnes kľúčom poškríbal tvoje ojazdené auto. Nevieš, kto to bol. Do predajne práve vošiel mladý „výrastok“ a ešte k tomu Róm. Stále si obzerá tovar a skoro nič nenakupuje. Do vrecúška si naberá rožky. Určite žije v osade, ktovie, čo všetko má na rukách. Okamžite príď k nemu, škaredo sa naňho pozri, zakáž mu chytať rožky a naber mu ich do vrecúška sám. Potom ho podozrievavo sprevádzaš po predajni až k pokladni.

Postavy: predavač, zákazníci, ďalší predavač/i...

4. A

Si v železiarstve a prezeráš si tovar. Zrazu predavačka začne kričať, že jej zmizol mobilný telefón. V predajni je niekoľko zákazníkov, prevádzkarka preto ihneď zamkla dvere predajne a odmietla kohokoľvek pustiť von, kým nepríde polícia vyriešiť prípad. Práve teraz, keď máš o necelú hodinu nastúpiť na popoludňajšiu zmenu. Bojíš sa, že budeš mať v práci veľké problémy, ak nestihneš prísť načas.

4. B

Si policajti, ktorému zavolali zo železiarstva, že predavačke niekto ukradol mobilný telefón. Asi po hodine ste spolu s kolegyňou prišli do predajne, kde čakalo sedem zákazníkov. Prevádzkarka si je istá, že páchatel' musí byť medzi nimi. Všetci sú už nervózni a nahnevaní, že museli tak dlho čakať a vyhrážajú sa, že sa budú sťažovať na obchod aj na políciu. Zároveň vám na vysielaciu volajú, že sa máte čo najskôr dostaviť k dopravnej nehode. V predajni je jeden Róm, je viditeľne nervózny a dožaduje sa rýchleho odchodu. Typický podozrivý. S kolegyňou ste sa hneď dohodli, že ho odveziete na policajnú stanicu. Ostatných zákazníkov púšťate von.

Postavy: policajti, prevádzkarka, prípadne predavač/i a zákazníci...

5.A

Je začiatok školského roka. Prichádzaš do novej školy. Keďže si prišiel/la skôr, sadneš si do prázdnej lavice a netrpezlivo čakáš na svojich nových spolužiakov. Postupne sa trieda zaplňa, noví spolužiaci sa usádzajú do lavíc. K tebe si však nikto neprisadol. Napokon zostáva voľné iba jedno miesto – to vedľa teba. Do triedy vošiel/la posledný/á žiak/čka.

5. B

Je začiatok školského roka. Prichádzaš do novej školy. Keďže si prišiel/la trochu neskôr, rýchlo hľadáš svoju triedu. Otvoríš dvere a vidíš, že jediné voľné miesto je vedľa Róma/ky. Hádám si niekto nemyslí, že budeš sedieť vedľa neho/nej? Čakáš na učiteľa/ku. Práve prichádza. Vysvetľuješ mu/jej, že TAM, pri NOM/NEJ sedieť nebudeš. Dožaduješ sa novej lavice.

Postavy: oneskorený/á žiak/čka, učiteľ, spolužiaci

DETI OKAMIHU / DĚTI OKAMŽIKU

Robert Sedláček / 28 min.

Tvorcom tohto dokumentu sa podarilo získať dôveru niekoľkých užívateľov drog, ktorým sú so svojou kamerou v päťach pri najrôznejších peripetiách plynúcich z ich drogovej závislosti. Sprievodkyňou filmu je bývalá užívateľka drog, ktorá svojou skúsenosťou búra mnohé mýty obklopujúce svet drog.

Postavami tohto surovo natočeného filmu sú mladí ľudia dlhodobo závislí od drog – dvadsaťročná dievča, ktoré je od pervitínu závislé osem rokov, mladý muž v slnečných okuliaroch, ktorý si na rozpichaných žilách už len ťažko nájde miesto na ďalšiu dávku, mladá žena, ktorá si život bez drog už nedokáže predstaviť a na každú ďalšiu dávku si zarába prostitúciou, či muž, ktorý sebe a svojej partnerke vyrába pervitín na kuchynskom variči.

Dokument predstavuje aj 25-ročnú dievčinu, ktorej sa podarilo vymaniť z mnohoročnej drogovej závislosti, a s podporou rodičov sa dokonca dostala na vysokú školu. Dodnes nevie, prečo vlastne kedysi drogám podľahla.

V PASCÍ A STÁLE V PASCÍ / V PASTI A STÁLE V PASTI

Helena Třeštíková, 28 min.

Témou filmu je dlhodobo zaznamenávaný príbeh drogovo závislej a čoraz väčšmi fyzicky opotrebovanej Katky, ktorá nie je schopná vymaniť sa z heroínovej pasce. Je zrejmé, že drogy pre ňu nie sú len životnou etapou, ale celoživotným problémom.

S Katkou sa v dokumente prvý raz stretávame v roku 1996 v liečebnom zariadení, keď má dvadsať rokov. Odtiaľ čoskoro uteká a pri nákupe heroínu sa v Prahe zoznámi s 30-ročným Láďom. Drobnými krádežami v obchodoch spoločne zháňajú peniaze na drogy, ktoré si najčastejšie aplikujú v schátralom domčeku po Láďovom dedovi. Katkina občasná snaha vystúpiť z kolobehu každodenných krádeží a postupne sa zvyšujúcich dávok heroínu sa odohráva väčšinou na rovine prianí a neúspešných telefonických žiadostí o pobyt v liečebni. V dôsledku cirhózy pečene jej v prípade užívania drog zostávajú dva roky života.

Po nejakom čase Katka nezaháňa peniaze na heroín krádežami, ale prostitúciou. Býva v opustenom podkroví, cíti sa zhnusená z drog a z toho, ako tento spôsob života ničí jej telo. Katka konečne nastupuje na substitučnú liečbu metadonom. Táto látka nahradzujúca v jej organizme do určitej miery účinky heroínu ju zbavuje bolesti, abstinenčných príznakov a nutnosti každodenne zháňať peniaze na drogy. V priebehu dňa sa tak môže namiesto krádeží a prostitúcie venovať sledovaniu svojich obľúbených televíznych rozprávok. Partnerský vzťah odmieta s odôvodnením, že má ešte stále dosť starostí sama so sebou. To napokon potvrdzuje i skutočnosť, že v liečebnom programe občas zlyháva a potom len ťažko hľadá cestu späť.

ŽENY A DROGY, DROGY A ŽENY

Helena Třeštíková, 28 min.

Dokument približuje osudy niekoľkých dievčat a žien, ktoré užívajú drogy a predkladá pestrú zmes ich príbehov a skúseností, typických pre užívateľky drog.

22-ročná Markéta začínala s alkoholom, ktorý kombinovala so stále väčším množstvom rôznych liekov. „Myslím, že prvým impulzom bola snaha upútať na seba pozornosť rodičov a tiež vyriešiť problémy, ktoré som mala s prijatím svojej ženskosti,“ hovorí Markéta, ktorú drogy priviedli až na úplnú hranicu života a smrti. Teraz podstupuje špeciálny program v jednej z terapeutických komunit.

„Najhoršie bolo, keď som sa na druhý deň dozvedela, čo všetko som pod vplyvom drog robila a kde všade som sa váľala,“ približuje svoje skúsenosti s kombináciou halucinogénov a tvrdého alkoholu

sedemnásťročná Katarína, fanúšička hnutia punk a tanečnej hudby.

Podľa terapeutky Martiny Temínovej treba príčinu drogovej závislosti hľadať v ranom detstve, keď v priebehu vývoja „môže vypadnúť zo stavby človeka malá tehlička a dotýčný sa ju v neskoršom veku snaží nahradiť práve drogou“.

„Keď som dospievala, narodil sa mi brat a ja som si pripadala rodičmi odstrčená. Preto som stále častejšie vyhľadávala partiu feťákov, kde som sa mohla zveriť so všetkými svojimi problémami a mala som pocit, že ma niekto počúva,“ približuje svoju motiváciu k takmer dvadsaťročnému braniu drog 34-ročná Melory. Jej príbeh je vo filme venovaný najväčší priestor. V priebehu drogovej závislosti sa jej narodilo dieťa – malý Krištof, ktorý mal v dôsledku jej závislosti veľké zdravotné komplikácie. Vďaka lekárom ich však zvládol, aj jeho matka sa konečne zbavila závislosti. Hoci vie, aké ťažké je zmeniť sa z užívateľky drog na zodpovednú matku, chce Krištofkovi dopriať všetko, čo jej samej v detstve chýbalo.

POMOC ČLOVEKU / POMOC ČLOVĚKU

Martin Štoll, 28 min.

Hlavnou líniou tohto dokumentu je príbeh bývalého užívateľa drog, ktorý svoju drogovú minulosť s odstupom reflektuje. Tvorcovia sa zároveň snažia priblížiť niektoré spôsoby pomoci užívateľom drog, či už ide o prácu terénnych pracovníkov alebo o substitučnú liečbu metadonom.

„Keď som začal brať drogy, veľa sa toho o nich nevedelo. Boli opradené mnohými mýtmi a možno o to viac nás lákali. Myslím, že je dobré o nich hovoriť verejne,“ tvrdí mladý muž, ktorý s drogami strávil mnoho rokov, pričom motiváciou k prvej skúsenosti bola zvedavosť. Po siedmich rokoch užívania drog začal vážne uvažovať o liečení. Jednou z hlavných pohnútok bola smrť jeho kamaráta na predávkovanie.

Problémovým užívateľom, ktorí s drogami nedokážu skončiť, sa snažia pomôcť terénni pracovníci, tzv. streetworkeri. Ponúkajú im zdarma výmenu použitých injekčných striekačiek a snažia sa byť s nimi v kontakte.

„Metadonová substitúcia je určená pacientom, ktorí vyskúšali iné metódy liečby a neuspeli. Liečbu metadonom možno prirovnať k liečbe inzulinom u pacientov s cukrovkou,“ hovorí lekár z oddelenia liečby závislostí, zároveň ukazuje graf vyvracajúci argument, že pacienti užívajúci metadon sú „narkomani na štátne náklady“. Títo ľudia sú naopak pre štát zhruba dvadsaťkrát „lacnejší“ ako neliečení užívatelia heroínu páchajúci sekundárnu kriminalitu či užívatelia drog vo výkone trestu.

DLHÁ „OPICA“ / DLOUHÁ KOCOVINA

Robert Sedláček, 28 min.

Dokument približuje fungovanie jednej z komunit, kde sa bývalí užívatelia drog dobrovoľne podrobujú drsnému režimu a pripravujú sa tak na návrat do „normálneho“ života. Hlavnou postavou je Radim, ktorý bol sedem rokov závislý od heroínu a prišiel sem rovno z psychiatrickej liečebne.

Na prvý pohľad vyzerá táto komunita, skupinka mladých ľudí, ako partia skautov na výlete, ale príbeh každého z nich by stačil na samostatný film. Komunita predstavuje pre jedného akýsi trenažér normálneho života, pre iného je to izolácia od sveta, v ktorom sa v minulosti pohyboval. Svojím spôsobom ide o istú formu náhradnej rodiny – veľký dôraz sa tu kladie na medziludské vzťahy. Väčšine klientov je jasné, že úspešne ukončený pobyt je ich poslednou šancou definitívne sa zbaviť drogovej závislosti.

DETSKÝ SVET DROG / DĚTSKÝ SVĚT DROG

Tomáš Škrdlant, 28 min.

Film o osudoch Honzu a Štěpána pochádzajúcich z úplne rozdielnych sociálnych i rodinných pomerov. Obaja mali vážne problémy s drogami a nakoniec ich s pomocou rodinných príslušníkov zvládli.

„Väčšina členov mojej rodiny niečo brala a mňa lákalo tiež to skúsiť,“ zveruje sa štrnásťročný Honza s dôvodmi, ktoré ho priviedli k prvej skúsenosti s drogou. Jeho rodinné pomery neboli práve utešené: matka vystriedala šesť partnerov, na otca spomína nerád, lebo bol alkoholik. Keď od svojej sestry po prvýkrát dostal drogu, bol už notorický záškolák. Čoskoro mu droga prerástla cez hlavu a bolo mu jasné, že by mal ísť na liečenie. To však znamenalo najskôr nastúpiť do detského domova, kam sa nakoniec nechal dobrovoľne umiestniť. V osemnástich rokoch má za sebou rok a pol abstinencie a verí, že drogu už nikdy nezoberie.

Dôvodom Štepánovej prvej skúsenosti s drogami bola zvedavosť. Najskôr sa po požití drogy necítil dobre, ale časom získal dojem, že objavuje iné svety a zažíval pocity ako pri zamilovaní. Jeho tolerantní rodičia na ňom dlho nič nepoznali. Štepán totiž dokázal popri drogách zvládať aj školu, dokonca sa mu podarilo zmaturovať so samými jednotkami. Na drogy získaval peniaze krádežami, najmä v peňaženkách svojich rodičov. Po niekoľkých márných pokusoch o liečenie sa rozhodol pre 16-mesačný pobyt v terapeutickej komunite, kde dospel nielen k abstinencii, ale tiež k poznaniu, že drogy okrem zdravia nenávratne ničia aj medziľudské vzťahy. „Odteraz sa budem snažiť byť závislý len od toho, čo mi robí dobre,“ uzatvára svoj príbeh Štepán, ktorý po vyliečení začal aktívne športovať.

Vo filme dostávajú priestor tiež rodičia oboch chlapcov a terapeut, ktorý pripomína ťažkosti spojené s vystúpením z bludného kruhu drogovej závislosti: „Vzdať sa niečoho slastného nie je vôbec jednoduché.“

ZÁKLADNÉ DEFINÍCIE A ÚČINKY DROG

Čo sú drogy?

Drogy menia psychické i fyzické funkcie organizmu, pôsobia teda deštruktívne a zhoršujú mentálne aj fyzické zdravie užívateľa. Všetky drogy, či už legálne alebo nelegálne, majú potenciál poškodiť ľudský organizmus.

Legálne drogy

Za legálne drogy považujeme drogy, ktoré nie sú na zozname zákonom zakázaných látok. Na Slovensku sa za ne vo všeobecnosti považujú alkohol a cigarety, niektoré zdroje k nim však zaraďujú aj kávu, čaj a niekoľko ďalších nealkoholických nápojov. Niektoré legálne drogy majú pri dlhodobom užívaní alebo v kombinácii s inými drogami podobné, prípadne i horšie účinky ako niektoré nelegálne drogy. V určitých krajinách, najmä islamských, patrí alkohol medzi nelegálne drogy.

Nelegálne drogy sú tie, ktoré sú v danej krajine zákonom zakázané.

V Európe sú to najčastejšie kanabinoidy (marihuana a hašiš – obyčajne sú označované ako tzv. mäkké drogy), heroín, metamfetamíny (napr. extáza, pervitín...), LSD, halucinogénne huby, morfiny, kokaín a rôzne iné. Viaceré zdroje posudzujú mäkké a tvrdé drogy rozdielne, niektorí odborníci na drogovú problematiku takúto delenie odmietajú a odsudzujú. Za tvrdé drogy sa považujú tie, ktorých účinok je silný a rýchly a na ktoré obyčajne rýchlo vzniká fyzická závislosť. Niektorí autori do tejto kategórie zaraďujú alkohol a dokonca aj nikotín.

Aké sú možné účinky drog?

Veľmi zjednodušene sú trojaké: utlmenie, povzbudenie a halucinácie. Pri niektorých drogách môže nastúpiť viac účinkov naraz (napr. povzbudenie a halucinácie) alebo sa menia v priebehu pôsobenia (napr. najprv povzbudenie, potom utlmenie pri alkohole).

- **UTLMENIE** - pocit uvoľnenia, pohody, tepla, apatia. Zväčša tiež spomalenie srdcovej činnosti a dýchania.
- **POVZBUDENIE** - pocit nárastu sily a schopností, zrýchlenie myslenia. Zdá sa, že všetky problémy sa hravo zvládnu. Potlačenie únavy, často agresívne reakcie, zrýchlenie reči a tepu srdca. Pri predávkovaní môže zvýšenie tepu viesť až k zastaveniu činnosti srdca.
- **HALUCINÁCIE** - človek „vidí“, „počuje“ alebo „cíti“ niečo, čo existuje iba v jeho predstavách. Halucinácia môže byť príjemným, ale aj veľmi nepríjemným zážitkom. Človek nad sebou úplne stráca kontrolu.

Aké sú dôsledky drog pri dlhodobom užívaní?

Závislosť je definovaná ako neodolateľné želanie, nutkanie alebo potreba pokračovať v užívaní drogy a získavať ju akýmkoľvek prostriedkami. Je daná tendenciou zvyšovania dávky, psychickou a často aj fyzickou závislosťou od účinkov drogy. Každá drogová skupina vykazuje istú mieru psychickej závislosti a tendenciu k fyzickej závislosti. Napriek niektorým konštantným a špecifickým príznakom ovplyvnenia drogou existuje značná variabilita v účinkoch u konkrétnych jedincov, ktorých osobná predispozícia k závislosti od drogy zohráva významnú úlohu. Jedným zo získaných ovplyvňujúcich faktorov možnej závislosti od drogy, najmä psychickej, sú tzv. peristatické faktory, ku ktorým patrí vplyv skupiny, okolia, kultúrnych štýlov a iných sociologických aspektov.

Tolerancia (návyk) - pri opakovanom používaní drogy si organizmus na ňu zvyká a účinok sa tlmí, ako keby fungovala ochranná reakcia proti cudzej látke. Užívateľ preto stále zvyšuje dávku, aby sa priviedol do opojného stavu. Pri vzrastajúcej závislosti však droga postupne nenavodzuje príjemný stav, ale len odstraňuje abstinenčné príznaky.

Abstinenčný syndróm (tzv. absták) - stav, ktorý nastane, ak závislý prestane brať drogu, či už preto, že chce s drogami prestať alebo preto, že nemôže zohnať ďalšiu dávku. Prejavuje sa ťažkými telesnými (vracanie, triaška, kŕče, bolesti) a psychickými (depresie, agresivita, samovražedné myšlienky) príznakmi, ktoré trvajú niekoľko dní. V ťažkom stave sa celé užívateľovo úsilie sústreďuje na jediný cieľ: dať si ďalšiu dávku.

Predávkovanie môže byť úmyselné, oveľa častejšie je však náhodné, spôsobené príliš vysokou koncentráciou drogy.

Otrava - všetky drogy majú nežiaduce účinky. Spôsobujú výrazné poškodenie pečene, srdcovo-cievneho, zažívacieho, nervového, rozmnožovacieho a imunitného systému. Otravu tiež môžu spôsobiť rozličné prímеси, ktoré sa do čistej drogy pridávajú.

Infekcie pri injekčnom podávaní – hrozí najmä hepatitída B, C a HIV/AIDS.

Agresivita ako dôsledok neúnosne povzbudzujúceho účinku drogy alebo strata kontroly nad svojím sexuálnym správaním.

Flashback - nečakaný účinok drogy, ktorý sa môže objaviť po dlhšom čase od posledného užitia drogy. Ako keby sa zrazu uvoľnila skrytá kapsula drogy uložená v tele, pričom sa môže zaktivizovať v tej najnevhodnejšej situácii.

Kriminalita - býva hlavným zdrojom prostriedkov pre závislých od tvrdých drog, lebo ich cena pri pravidelnej spotrebe vysoko prevyšuje bežné príjmy.

PREČO, AKO A ČO O DROGÁCH UČIŤ?

Pri vzdelávaní o drogách sa nenechajte odradiť tým, že o tejto téme nemáte podrobné informácie (hoci základné informácie by ste mali mať). Nie je teda cieľom, aby ste sa stali vševediacim mentorom alebo inštruktorom.

Pri týchto témach väčšmi než pri iných platí, že moderné, interaktívne formy vzdelávania môžu byť účinnejším nástrojom než tie tradičné. Žiaci majú väčšinou o problematike lepšie a komplexnejšie informácie ako učiteľ. Mnohí z nich majú s drogami dokonca konkrétne skúsenosti. Nechcú sa učiť poučky, bifľovať sa pojmy, chcú otvorene diskutovať.

Podľa prieskumov majú mladí ľudia päť hlavných dôvodov na experimentovanie s cigaretami, alkoholom a s drogami – chcú sa dobre cítiť, chcú vyzeráť trendovo (cool) a tvrdo, flirtovať s nebezpečenstvom, pôsobiť dospelé a zapadnúť do davu.

Akceptujte rebéliu

Drogy, alkohol, alternatívny spôsob výzoru, trendové oblečenie, ohlušujúca hudba, vulgárna reč, to všetko sú spôsoby, ktorými mládež vyjadruje svoju rebéliu. Nie všetky sú automaticky zlé a bojovať proti niektorým z nich nemá zmysel. Súčasťou dospievania je aj vytváranie vlastnej identity odlišnej od tej, ktorú sa im snažia vnútiť dospelí. Mladí ľudia si tak potrebujú dokázať svoju výnimočnosť a svoju cenu. O krok ďalej je rebélia – odmietanie hodnôt rodičov a vytváranie svojich vlastných. Niečo podobné prežívala v mladosti väčšina z nás. Bojovať proti tomuto prirodzenému procesu asi nie je úlohou pedagóga.

Problém však nastáva, keď si dieťa alebo dospievajúci človek vyberie spôsob rebélie, ktorý ho/ju poškodzuje a potenciálne môže zabiť. Nepochybne to platí aj o užívaní drog.

Buďte tam, kde vás vaši žiaci potrebujú

Ak však o téme nezačnete hovoriť, žiaci budú počúvať niekoho iného, kto má na túto tému jasný názor. Vráťane tých, ktorí drogy užívajú a tých, ktorí ich predávajú.

Nenechajte sa odradiť a znechutiť

Keď budete so žiakmi hovoriť o drogách, často budete mať pocit, že vaše slová nepadajú na úrodnú pôdu, že ich ignorujú. Neverte tomu. Každý fakt, ktorý poviete, pomaly a postupne formuje názory žiakov.

Začnite kdekoľvek

„Počul si o deťoch/žiakoch, ktorí berú drogy?“

„Aké typy drog?“

„Aký si mal z toho pocit, čo si si o tom myslel?“

- „Prečo si myslíš, že niektorí mladí ľudia berú drogy?“
 „Ako vnímajú ostatné deti tlak zo strany rovesníkov k užívaniu drog? Ako reagujú?“
 „Rozprával si sa o tejto téme s niekým v škole?“

Rady sú jednoduché – časť sme spomenuli vyššie, ale základom je hovoriť zo srdca.

ČO O DROGÁCH UČIŤ:

- **Hovorte** o legálnych drogách, najmä o tabaku a alkohole, o dôsledkoch aktívneho i pasívneho fajčenia a konzumácie alkoholu.
- **Informujte** o nelegálnych drogách, najmä o marihuane, pervitíne, heroíne či extáze, ktoré patria k najčastejšie užívaným drogám medzi slovenskou mládežou.
- **Zdôraznite** zdravotné, právne a sociálne dôsledky užívania drog vrátane toho, ako drogy ovplyvňujú osobnosť, rodinu a priateľov.
- **Podporujte** zručnosti žiakov, ktoré im pomôžu zostať mimo dosahu drog, napríklad ako povedať nie, ak ich ponúknu cigaretou alebo ako odmietnuť nastúpiť do auta, ktoré riadi človek pod vplyvom alkoholu alebo drog.
- **Precvičujte** so žiakmi, ako treba zareagovať v krízových situáciách, v ktorých sa môžu ocitnúť oni alebo niekto iný.
- **Diskutujte** o zákonoch týkajúcich sa legálnych a nelegálnych drog vrátane zákona o riadení vozidla pod vplyvom alkoholu alebo iných drog.
- **Analyzujte** vplyv médií na mladých ľudí – napríklad momenty, keď sa vo filmoch a v reklamách objavujú drogy, alkohol alebo cigarety.
- **Identifikujte** organizácie vo vašom okolí, ktoré pomáhajú ľuďom ohrozeným užívaním drog.

Najväčšou chybou je prednášať a poučovať. Ak budete skutočne počúvať a čítať medzi riadkami, dozviete sa veľa o tom, ako mladí ľudia vo vašej triede rozmýšľajú a aký majú názor na drogy. Niekedy to môže byť ťažké – musíte získať ich dôveru a počúvať aj veci, s ktorými nesúhlasíte.

Nevyhrážajte sa im, nefrflite (napríklad: „ach, tá dnešná mládež, keď sme my boli mladí, podobné problémy sme nemali, ale táto dnešná doba...“). Nepýtajte sa ich priamo, či majú skúsenosti s drogami, aj tak budú pravdepodobne klamať, čo podkope celú vašu konverzáciu.

ČO NEROBIŤ PRI VZDELÁVANÍ O DROGÁCH:

- Idealizovanie: prezentovanie užívania drog a drogových užívateľov ako „cool“ svetákov. To sa stáva najmä pri používaní mediálnych klipov, ktoré podobné zábery často obsahujú.
- Stratégie, ktoré zveličujú a nevhodne podávajú nebezpečenstvo užívania drog a sú v rozpore so znalosťami žiakov alebo s ich presvedčením založeným na znalostiach, prípadne aj na vlastnej skúsenosti a nereflektujú skutočnosť.
- Snaha o senzáciu, lacné efekty: používanie obrázkov, ktoré ukazujú užívanie drog ako nebezpečné a vzrušujúce.
- Prezentácia „desivých“ príbehov a problémových štúdií, ktoré sú príliš vzdialené realite mladých ľudí.
- Prezentovanie príliš emocionálne ladených videí a osobných spovedí.
- Romantizovanie: používanie hovorových výrazov bez použitia oficiálnych, farmaceutických názvov drog, čím sa zdôrazňuje domnelý pozitívny vplyv drog a zároveň sa bagatelizujú potenciálne riziká spôsobené ich užívaním.
- Informovanie žiakov o tom, ako získať, vyrobiť alebo používať potenciálne nebezpečné substancie vrátane podrobnejšej informácie o ich chemickom zložení.
- Používanie obrázkov užívania drog a drogových užívateľov, ktoré pôsobia atraktívne a príťažlivo.
- Využívanie jednorazových aktivít namiesto takých, ktoré sú súčasťou komplexného, trvalého a pokračujúceho programu.
- Vzdelávanie s cieľom prevencie užívania drog je úspešnejšie, ak sa intenzívne pracuje s malými skupinami žiakov a používajú sa interaktívne metódy so zážitkovým vzdelávaním.

Tejto kapitole venujeme veľký priestor, lebo nesprávne formulované informácie o drogách môžu často spôsobiť viac škody ako úžitku. Príklady nájdeme aj v „serióznej“ dennej tlači:

Príklad nevhodného informovania o drogách (SME, 21. 7. 2007, krátené a upravené):

Sú nesmierne dynamickí, vždy dobre naladení, v kolektíve obľúbení. Zdá sa, že nie je problém, ktorí by nezvládli. Pracujú za troch a zarábajú za desiatich. Po celodennej (osemnásthodinovej) šichte sa ešte schuti zabávajú s partnerkami a priateľmi. Pôsobia ako z príručky „ako sa stať úspešným“. Nikto na svete nezistí, koľkým z nich v ich raketovom lete životom pomáha kokáin.

Po užití človek cíti nadľudskú silu, začne mu to myslieť rýchlejšie, vyjadrovacie schopnosti fungujú enormne, lepšie využíva intelektuálny potenciál. Je schopný zvládnuť veľké pracovné úlohy. Ak práve nepracuje, stane sa tým najzábavnejším spoločníkom, pre ktorého sa noc začína, keď už na ostatných idú driemoty.

Hádam neprejde týždeň, aby sa v agentúrach neobjavili správy, že ten či onen umelec či

športovec bol usvedčený z konzumácie „koku“. Kokáin berú bohatí ľudia. Takí sa pohybujú vo veľkom biznise, v smotánkovej spoločnosti, v politike, majú kontakty na najvyššie kruhy z najvyšších.

„Viem, že v Bratislave sa dá zohnať veľmi kvalitný kokáin, aj keď je vraj dvakrát taký drahý ako v New Yorku. Faktom zostáva, že si ho tu pofukuje dosť ľudí z biznisu, zo šoubiznisu či z reklamy. Ale je to diskrétno a všetci vyzerajú ako ctihodní občania,“ povedal nám dôverne istý človek, ktorý vie, o čom hovorí. Úprimne povedané, pravdepodobnosť, že naše deti sa stanú závislými od kokáinu, nie je vysoká. Gram drogy stojí aj tritisíc korún a vyjdú z neho tri či štyri dávky.

ÚLOHA PRE PEDAGÓGOV:

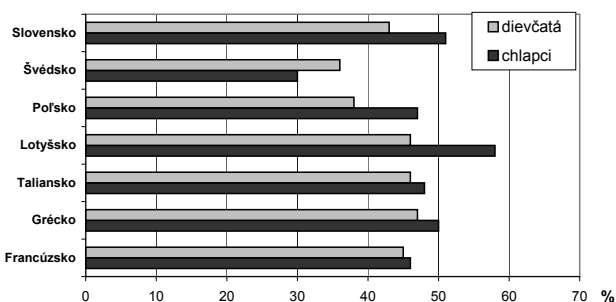
Porovnajzte podkapitolu Čo nerobiť pri vzdelávaní o drogách a citovaný článok. Koľko bodov z metodickéj časti v ňom bolo porušených?

DROGY NA SLOVENSKU

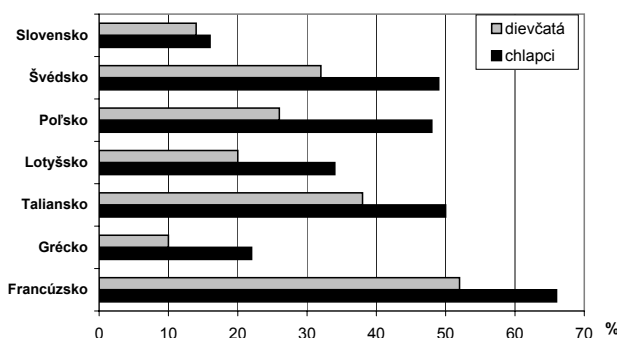
Na Slovensku došlo po roku 1989 k výraznému nárastu užívania nelegálnych drog. Dôležitých faktorov bolo viac - otvorenie hraníc, zmeny v spoločnosti a v hodnotovom systéme ľudí. V posledných rokoch však dochádza k stabilizácii počtu užívateľov nelegálnych drog.

Pre stanovenie priorít školskej drogovej prevencie je dôležité mať informácie o tom, aké podoby má konzumácia drog medzi mladými ľuďmi. Dáta o tom, aký typ drog sa užíva, v akom veku a ako často sa dajú využiť na to, aby sa prevencia mohla zamerať na špecifické vekové skupiny a typy drog.

Podiel mladých ľudí vo veku 17-18 rokov, ktorí si za posledných 30 dní aspoň raz zapálili cigaretu, v %

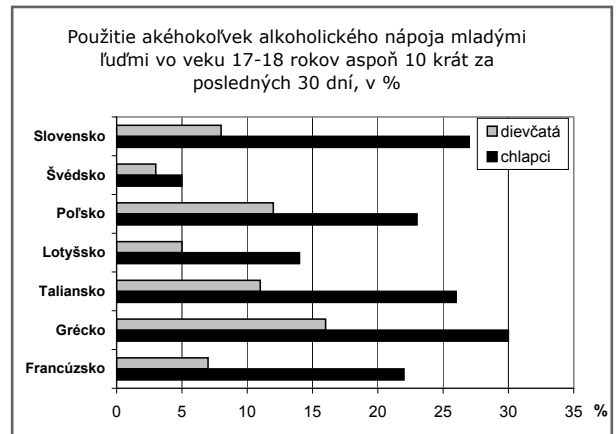

Podiel mladých ľudí vo veku 17-18 rokov, ktorí už užíli nelegálnu drogu, v %

V nasledovných tabuľkách ponúkame štatistiky z roku 2003 o užívaní legálnych (alkohol a cigarety) i nelegálnych drog medzi stredoškolskou mládežou v rôznych európskych krajinách vrátane Slovenska. Viac informácií môžete získať v knižných publikáciách, príručkách alebo na internete (niektoré odporúčané zdroje nájdete na konci textu).

Zdroj grafov: www.espad.org/documents/Espad/ESPAD_reports/17_18_Year_Old_Students_Full_Report.pdf

V našich podmienkach je najjednoduchšie popísať kontinuum užívania drog na príklade konzumácie alkoholu:

- **abstinencia alebo žiadne užívanie:** človek nikdy alkohol nepil alebo prestal piť,
- **experimentálne užívanie:** človek spoznáva, čo spôsobuje pitie alkoholu alebo spoznáva nové druhy alkoholu,
- **príležitostné užívanie:** človek pri príležitosti napr. oslavy Nového roku pije alkohol,
- **pravidelné užívanie:** človek pije alkohol napríklad každý piatok ako relax po pracovnom týždni,
- **pravidelné užívanie s problémami:** človek pije alkohol napr. každý piatok, čo je sprevádzané napr. zdravotnými ťažkosťami na druhý deň, výpadkami pamäte,
- **chaotické užívanie:** v našich podmienkach môže byť chápané aj ako drogová závislosť od alkoholu.

DROGY AKO GLOBÁLNY PROBLÉM

Drogy nie sú problémom úzkej skupiny konzumentov. Je to fenomén prekračujúci hranice krajín a kontinentov, ktorý ovplyvňuje spoločenské, kultúrne, ekonomické a často aj politické procesy krajín.

Obchod s drogami patrí medzi najvýnosnejšie kriminálne činnosti na svete. V poslednom období dochádza ku globálnej stabilizácii pri pestovaní, produkcii a konzumácii drog - stabilizovali sa na vysokých číslach. Neznamená to, že sa tento problém vyriešil, optimisti však tvrdia, že sa pomaly a postupne darí dostávať ho pod kontrolu.

Vlády krajín a medzinárodné spoločenstvo v priebehu posledných 25 rokov dokázali, že riešenie problému pestovania drog nie je nemožné. Pestovanie kokových listov sa za toto obdobie v Peru znížilo o 95 %, v Pakistanskej provincii Dir a v Thajsku bude produkcia ópia čoskoro minulosťou. Faktom zostáva, že pozitívne zmeny v jednej oblasti sú často nasledované zhoršením situácie v inej oblasti sveta. Odhaduje sa, že na svete žije asi 25 miliónov problematických užívateľov drog.

Politický kontext výrazne formuje globálny obchod s drogami. Pestovaniu drog sa darí v regiónoch nestability, korupcie a mimo kontroly centrálnej vlády – v južnom Afganistane, juhozápadnej Kolumbii či vo východnej Barme (Mjanmarsku). Kým v týchto oblastiach bude absentovať kontrola demokratickej vlády a vlády zákona, budú tieto územia stále produkovať drogy a naďalej generovať jeden z najväčších globálnych problémov dneška.

Problém nelegálnych drog má tri hlavné súčasti:

- pestovanie alebo kultivácia drog a surovín na ich výrobu,
- pašeráctvo a obchodovanie s drogou,
- konzumovanie.

PESTOVANIE A KULTIVÁCIA DROG

Cesta väčšiny drog sa začína u miestneho farmára, často žijúceho v inej krajine a na inom kontinente, ako je miesto použitia konečného produktu – drogy. Vo vidieckych oblastiach Ázie a Latinskej Ameriky závisí od príjmu plynúceho z pestovania kokových listov alebo z produkcie ópia asi 700 000 rodín – teda 4 milióny ľudí. Avšak pestovanie a výroba drog nepodporujú ich ekonomický a sociálny rozvoj. Väčšina pestovateľov drog žije pod hranicou chudoby. Na druhej strane sú na produkciu drog odkázaní - príjem z predaja suroviny na výrobu drog pokrýva viac ako polovicu ich príjmu. Napríklad rodiny pestovateľov ópia v Barme (Mjanmarsko) a Laose majú priemerný ročný príjem asi 5000 Sk (cca 400 Sk mesačne). Vo Vietname a Pakistane patria pestovatelia ópia k najchudobnejším obyvateľom krajiny. V Afganistane dostávajú farmári za gram ópia asi 4 Sk, ale na ceste k spotrebiteľovi heroínu vzrastie cena suroviny až niekoľkostonásobne. Farmárom stále hrozí riziko neúrody, možného odhalenia a zničenia ich polí vládnymi silami, doplácajú na pohyb cien na svetových trhoch a sú závislí od obchodníkov s drogami. Takéto živobytie nie je trvalo udržateľné a väčšina z nich by ho rada zmenila, keby existovali vhodné alternatívy. Produkcia a užívanie drog sú spojené s chudobou. Odstránenie tohto problému teda závisí od rozvoja komunity, regiónu alebo celej krajiny.

Na druhej strane represívne metódy, ktoré nesprievádzali rozvojové programy, viedli v oblastiach juhovýchodnej Ázie, Kolumbie a Afganistanu k urýchleniu odlesňovania, k zvyšovaniu miery chudoby, zhoršovaniu sociálnej úrovne pestovateľov a v niektorých prípadoch dokonca k vojenskému konfliktu.

Elimináciu pestovania a výroby drog môže zabezpečiť iba komplexný rozvojový program. Ten by mal zahŕňať založenie inštitúcií zodpovedných za vládnutie, podporu občianskej spoločnosti, posilnenie programov sociálnej spravodlivosti a ochrany, podporu legálnych alternatív (iná, výnosná forma poľnohospodárstva). Eliminácia tohto javu nie je možná bez spolupráce vlád, medzinárodných a mimovládnych organizácií.

Tak ako sa mení rozloha poľnohospodárskych plôch využívaných na pestovanie surovín potrebných na produkciu drog, rýchlo sa mení aj geografické rozdelenie hlavných pestovateľov. V poslednom období dokonca dochádza k zmene geografickej štruktúry tradičných dodávateľov, keďže sa pestovanie a výroba niektorých druhov drog (najmä amfetamínov a marihuany) posúva bližšie k spotrebiteľovi – do malých nelegálnych laboratórií, na skryté polia a hydroponické farmy v rozvinutých krajinách. Stále však prevažná väčšina drog pochádza z chudobných rozvojových krajín všetkých kontinentov.

ÓPIUM - HEROÍN

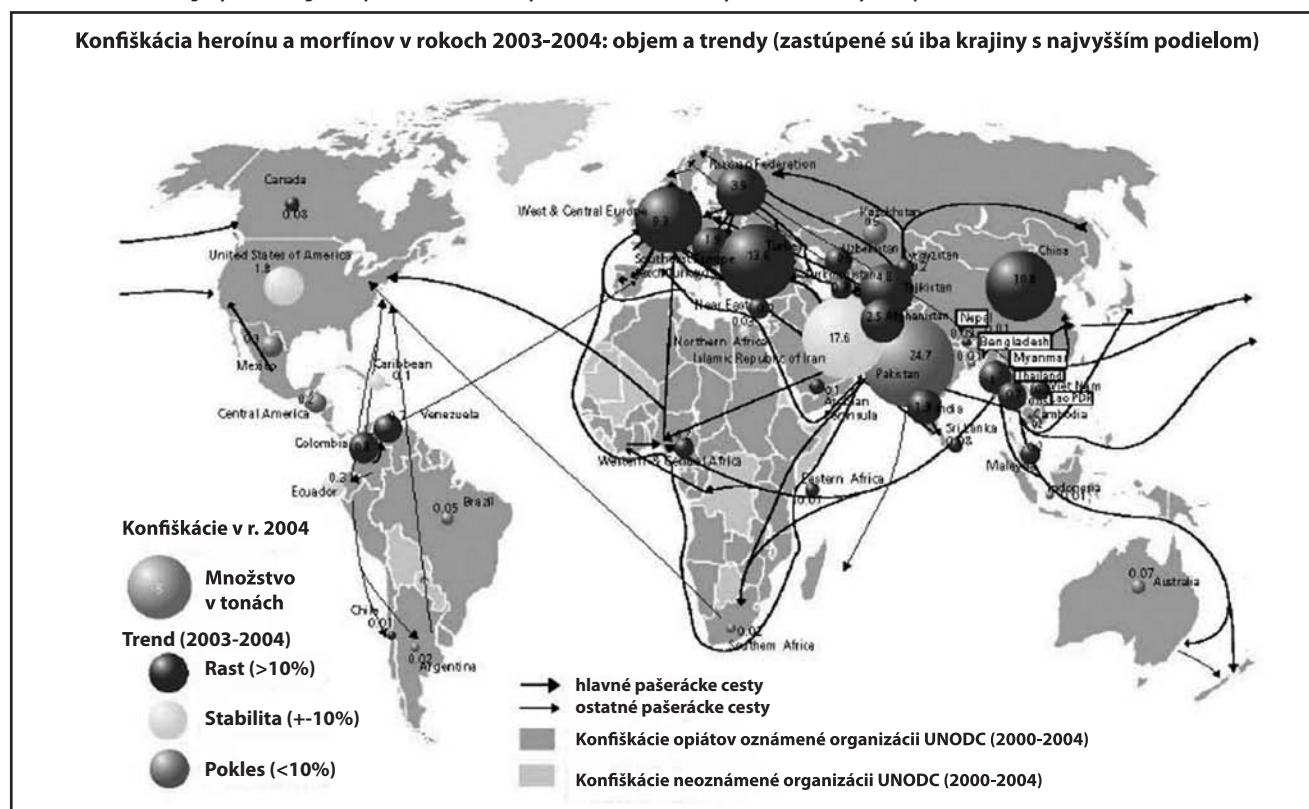

Až 92 % svetovej produkcie ópia – suroviny potrebnej na výrobu heroínu – sa vyprodukuje v Afganistane. V roku 2006 sa celková plocha, na ktorej sa v tejto krajine pestoval mak na ópium, zvýšila oproti roku 2005 o 59 % na 165 tisíc hektárov. Produkcia ópia v Afganistane dosiahla v roku 2006 viac ako tridsaťnásobok produkcie v roku 1980. Napríklad juhoafgánska provincia Helmand vyprodukuje viac drog ako celé krajiny - Mjanmarsko (Barma), Maroko alebo Kolumbia dokopy. Afganistan teda absolútne dominuje v produkcii ópia, v čom nahradil tradičné pestovateľské krajiny. Produkcia ópia napríklad v známom „Zlatom trojuholníku“ klesla od roku 2000 o 80 %.

Napriek tomu sa pestovanie maku na ópium podieľa na celkovej poľnohospodárskej ploche Afganistanu iba 4 percentami a je doň zapojených 13 % obyvateľstva.

Paradoxné je, že Afganistan patrí k najchudobnejším krajinám sveta. Ťažko poznačený viac ako 20-ročnou sériou vojenských konfliktov len pomaly rozvíja svoju zničenú infraštruktúru a redukuje obrovskú mieru negramotnosti a detskej úmrtnosti. Len s malými úspechmi sa centrálna vláda snaží získať mocenskú a vojenskú kontrolu nad celým územím. Obrovské oblasti mimo dosahu vlády, neobmedzená moc regionálnych lídrov obklopených súkromnou armádou vojnových veteránov, nedostatok pracovných príležitostí, zbedačené a nevzdelané obyvateľstvo, klimatické podmienky nevhodné na iný typ poľnohospodárstva a obrovský svetový dopyt po heroíne sú ideálnou kombináciou faktorov, ktoré z Afganistanu vytvárajú hlavnú svetovú ópiovú pestovateľskú základňu.

Podľa správ OSN a Svetovej banky doterajšia vojna proti drogám v Afganistane neprinesla úspech, skôr prispela k bujneniu miestnej korupcie a posilneniu vplyvu lokálnej mafie v obchode s drogami. Paradoxne najvýraznejšie postihla malých a chudobných lokálnych pestovateľov.

Zlatý trojuholník

Od polovice 20. storočia je jednou z dvoch hlavných ázijských oblastí produkcie ópia. Nachádza sa na ploche 350 000 km² v hornatej oblasti štyroch krajín juhovýchodnej krajiny – Mjanmarska (Barma), Laosu, Vietnamu a Thajska. V posledných rokoch tu bol však zaznamenaný prudký pokles produkcie ópia, predovšetkým vďaka úspešnému boju týchto krajín (najmä Thajska a Vietnamu) proti drogovej mafii aj proti malým pestovateľom.

Zlatý polmesiac

V súčasnosti najdôležitejšia oblasť produkcie ópia na svete ležiaca na pomedzí strednej, južnej a západnej Ázie. Pokrýva oblasti Afganistanu, Iránu a Pakistanu, ktorých pohoria tvoria celú oblasť.

Zdroj: Wikipedia

KOKA - KOKAÍN

Väčšina svetového kokaínu pochádza z kokových listov pestovaných v Kolumbii, Peru a Bolívii, krajinách Latinskej Ameriky. V rokoch 2000 až 2006 klesla obrábaná plocha kokových listov o 29 %, najmä vďaka poklesu produkcie v Kolumbii, ktorá je hlavným producentom koky a kokaínu.

Pre Kolumbiu, tak ako pre mnohé iné juhoamerické krajiny, sú typické veľké sociálne rozdiely a segregácia spoločnosti. Menšiu časť tvoria tradične bohaté rodiny - potomkovia bývalých španielskych kolonizátorov, ktoré kontrolujú prevažnú časť ekonomiky. Nepomerne viac je chudobných Kolumbijčanov, z ktorých väčšina je zmiešanej rasy. Chudobná väčšina je zázemím pre gerilové skupiny ELN a FARC. Tie už však majú len málo spoločného s ľavicovou ideológiou a s bojom za sociálnu spravodlivosť, skôr sa sústreďujú na kontrolu výnosného obchodu s drogami. Podobný bol aj osud paramilitantných jednotiek, ktoré pôvodne vznikli ako obrana občanov proti gerile. Postupne sa z nich však stala ešte brutálnejšia vojenská sila, ktorá sa okrem terorizovania obyvateľstva sústreďuje najmä na obchod s drogami.

Drogová vojna si len od roku 1990 vyžiadala 40 tisíc obetí. V Kolumbii je každoročne unesených okolo 1900 ľudí - okrem produkcie kokaínu je to ďalšie svetové prvenstvo, ktorým sa Kolumbia nerada pýši.

Konflikty, chudoba a obrovské sociálne problémy sú v Kolumbii dôsledkom pestovania drog a obchodu s nimi. Paradoxne, najchudobnejší obyvatelia často trpiaci podvýživou a vysokou detskou úmrtnosťou žijú v oblastiach, kde sa nelegálne pestuje koka. Obrovské zisky sa sústreďujú do rúk niekoľkých drogových barónov, skorumpovaných policajných dôstojníkov, politikov a teroristických organizácií.

To všetko spôsobilo, že podľa OSN je Kolumbia oblasťou najväčšej humanitárnej krízy na západnej pologuli.

„ZA VŠETKO MÔŽE KOKAÍN, TO JE PREKLIATIE TEJTO KRAJINY – GERILA, PARAMILITANTI, MAFIA, TO VŠETKO BY DÁVNO ZMIZLO ALEBO BY ASPOŇ NEMALO TAKÉ ROZMERY.“

Carlos, fotograf z Bogoty, Kolumbia

PAŠERÁCTVO A OBCHODOVANIE S DROGOU

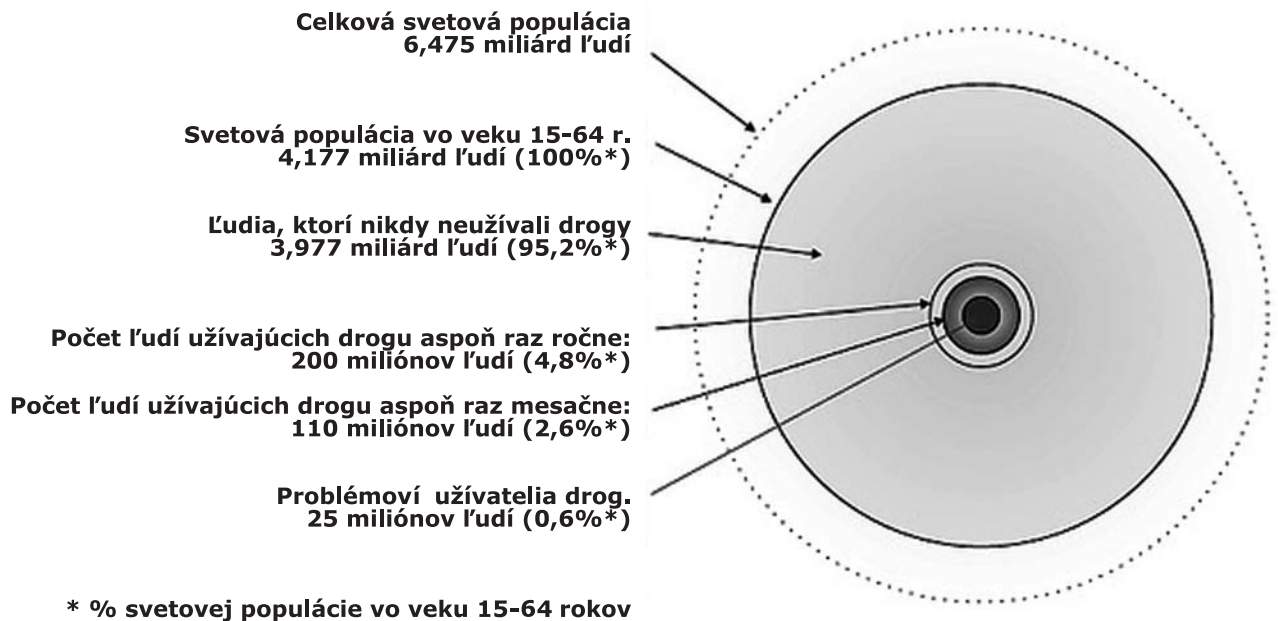
Nelegálny obchod s drogami je globálny trh pozostávajúci z produkcie, distribúcie, úpravy, balenia a predaja nelegálnych drog. Tento obchod funguje za podobných okolností ako akýkoľvek iný globálny čierny trh. Rôzne drogové skupiny sa špecializujú na konkrétnu časť distribučného procesu, obyčajne sú zamerané na maximalizáciu efektívnosti a zisku. Distribučná sieť pozostáva z „drobných“ pouličných dílerov, ktorí sami môžu byť drogovovo závislí, z miestnych gangov, obchodníkov, dodávateľov a prostredníkov až po nadnárodné kartely, ktoré niekedy svojou štruktúrou a rozpočtom prevyšujú vlády štátov, odkiaľ droga pochádza.

Pašeráctvo hľadá cesty najmenšieho odporu - sú to zóny nestability, korupcie a absencie zákona. Celosvetovou výzvou je zablokovať tieto trasy zvyšovaním sily zákona, zastavením zneužívania chemických prekursorov, zlepšením integrity právneho systému a bojom proti korupcii medzi úradníkmi na hraniciach a v miestnej samospráve.

UŽÍVANIE DROG A PREVENCIA

Kým pomerne veľká časť, až 200 miliónov svetovej populácie užíva nelegálne drogy (asi 5 % populácie vo veku 15 - 64 rokov), len asi každého ôsmeho z nich možno pokladať za problematickeho užívateľa (0,6 % svetovej populácie vo veku 15 - 64 rokov, teda asi 25 miliónov ľudí). Najproblematickejšou drogou sú opiáty, najmä heroín, a to v Európe a Ázii, a kokaín - a to nielen v Latinskej Amerike.

Užívanie nelegálnych drog vo svete (v r. 2005/2006)

Zdroj: World Drug Report 2007

Trhové pravidlá platia aj pre drogový priemysel. Tam, kde existuje dopyt, bude vždy existovať aj ponuka. V dlhodobom procese boja proti drogám má preto veľký význam prevencia, teda riešenie problému ešte pred jeho vznikom. Prevencia je lacnejšia a omnoho účinnejšia ako riešenie samotného problému. Jej podpora je v záujme každej krajiny a jej občanov.

V prípade, že prevencia zlyhá, je potrebné podporovať liečbu drogovu závislých ľudí. Závislosť od drog je choroba, ktorej možno predísť a ktorá sa dá liečiť. Skoré objavenie závislosti, lepšie spôsoby liečby a jej integrovanie do sociálnych programov a verejného zdravotníctva môže pomôcť konzumentom vymaniť sa zo závislosti. Liečba závislosti, rovnako ako liečba iných chorôb, je dôležitá investícia do zdravia občanov.

Okrem fyzickej a psychickej degradácie spotrebiteľa prináša drogová závislosť aj iné zdravotné a spoločenské riziká. Odhaduje sa, že asi 10 % nových prípadov nakazenia vírusom HIV je spojených s injekčným aplikovaním drogy a 0,5 % úmrtí na svete súvisí s užívaním drog (až 9 % s tabakom). Na Slovensku je u ľudí, ktorí si injekčne aplikujú drogu oveľa častejší výskyt hepatitídy (žltacky) typu B a C.

Užívanie drog je zdravotný problém, ktorý však má tendenciu meniť sa na problém sociálny, čo napokon ovplyvňuje celú spoločnosť. Rodičia, učitelia, priatelia, ale aj ostatní členovia spoločnosti by mali pomôcť užívateľom drog získať opätovnú kontrolu nad svojím životom.

Predpokladaná spotreba drog vo svete v rokoch 2005 a 2006:

	marihuana	amfetamíny	extáza	kokaín	opiáty	z toho heroín
mil. ľudí	158,8	24,9	8,6	14,3	15,6	11,1
% svetovej populácie medzi 15 - 64 rokom	3,8%	0,6%	0,2%	0,3%	0,4%	0,3%

Zdroj: World Drug Report 2007, s. 15

Čo môžu urobiť žiaci na vašej škole?

- zapojiť sa do mládežníckych kampaní podporujúcich drogovú prevenciu,
- realizovať kultúrne a spoločenské akcie bez možnosti užívania drog, alkoholu a tabaku,
- realizovať protidrogový umelecký projekt v škole alebo v okolí – napríklad formou nástenných malieb, grafiti, plagátov alebo symbolov,
- zorganizovať v škole kultúrne zameraný „Deň zdravia“, „Deň bez drog, alkoholu a tabaku“.

Odporúčaná literatúra a webové stránky:

- Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí. Příručka o efektivní školní drogové prevenci. Netherlands Institute of Mental Health and Addiction International Affairs Unit, Trimbos Institute 2002 – voľne na stiahnutie na www.odrogach.cz/upl/texty/100112s_metodika1.pdf
- <http://www.infodrogy.sk/> - informácie o inštitúciách a organizáciách zaoberajúcich sa drogami, drogovou závislosťou, prevenciou a liečbou
- <http://www.ozodyseus.sk/> - stránka organizácie, ktorá poskytuje nízkoprahové služby s pomocou profesionálneho tímu. Prevažne ide o servisné služby kľúčovým cieľovým skupinám – ľuďom užívajúcim drogy a/alebo ponúkajúcim sexuálne služby na ulici, deťom a mladým ľuďom.
- <http://www.cpldz.sk/> - Centrum pre liečbu drogovej závislosti

UMENIE POVEDAŤ NIE

Cieľ: Osvojiť si techniky ako odmietnuť. Pochopiť, že odmietnutie patrí k našim právam a že nie je nutné v takých prípadoch cítiť vinu.

Pomôcky: nastrihané kartičky z pracovného listu

Čas na hru: maximálne 1 vyučovacia hodina

Priebeh hry:

Žiaci sa rozdelia do skupín po troch. Každá skupina pracuje s jednou kartičkou, ktorá popisuje konkrétnu scénu alebo situáciu, kde hrozí obťažovanie či priame ohrozenie. Členovia skupiny navrhujú všetky možné riešenia, ako sa možno v takom prípade zachovať, a pokúsia sa vybrať také, ktoré považujú za optimálne. Po určitom časovom limite zoznamujú hovorcovia skupiny zvyšok triedy s výsledkami svojej práce, ostatní môžu ich rozhodnutia pripomienkovať.

Reflexia hry:

Prebieha už pri diskusii. Výsledkom by malo byť poznanie, že každý má právo povedať „nie“. Byť opatrný či presadzovať svoje vlastné záujmy je prirodzené právo každého z nás a je jedno, koľko máme rokov a aké je naše postavenie. Dôležité je aj zistenie, že zvlášť v niektorých situáciách (odmietnutie ponúkanej cigarety, drogy...) je nutné povedať svoje „nie“ jasne, zrozumiteľne, dôrazne, bez odkazu na „niekedy inokedy“, „teraz nie“ a bez zľahčovania. Inak hrozí, že sa ponuka bude opakovať v situácii, ktorú nemusíme mať celkom pod kontrolou.

Zdroj: Hoppeovi, S. a H., Krabel, J.: Sociálne psychologické hry pro dospívající. Portál, 2001 (upravené podľa Jeden svet na školách, [autori Janovská, L., et al.]. – Praha, Člověk v tísni - společnost při ČT, 2005, ISBN 80-86961-02-8)

UMENIE POVEDAŤ NIE**Situácia č. 1:**

Skupina podnapitých chlapcov zahradí jednej alebo niekoľkým dievčatám cestu.

Situácia č. 2:

Neskoro večer cestou z kina má dievča pocit, že je sledované.

Situácia č. 3:

Na diskotéke priateľ/ka ponúkne svojmu partnerovi drogu, ktorú on/ona už niekoľkokrát odmietol/la.

Situácia č. 4:

Na večierku u spolužiaka koluje zapálený „joint“. Teraz je rad na Petrovi, ktorý však má k akejkoľvek droge silný odpor. To sa všeobecne vie, preto teraz všetci pobavene sledujú jeho vnútorný boj.

Situácia č. 5:

Vo vlaku alebo v autobuse si chlapec alebo muž prisadne k dievčaťu a správa sa fyzicky aj slovne dotieravo.

Situácia č. 6:

Dievča dostane na vyučovaní od spolužiaka list s urážlivými poznámkami.

Situácia č. 7:

Niekoľko dievčat na školskom dvore na každom kroku sleduje skupina chlapcov a obťažuje ich hrubými poznámkami.

Situácia č. 8:

Karol je na narodeninovej oslave u svojho najlepšieho kamaráta. Cíti, že alkoholu už má dosť, ale neustále mu ponúkajú ďalšie poháriky.

Situácia č. 9:

Hana je na návšteve u strýka a tety. Má narodeniny, dostala darček. Strýko, ktorý po nej zaľúbene poškuluje a často máva nemiestne dvojzmyselné poznámky, vyžaduje „narodeninovú pusu“, čo sa Hane vôbec nepáči.

Situácia č. 10:

V triede väčšina žiakov fajčí, Jana patrí medzi posledných piatich nefajčiarov. Fajčiari si ju stále doberajú, cez prestávku ju dokonca nútia cigaretu fajčiť.

DROGY – DOZVEDIEŤ SA VIAC

Cieľ:

- Dozvedieť sa o rôznych typoch legálnych i nelegálnych drog, o ich vplyve na ľudský organizmus pri krátkodobom i dlhodobom užívaní, o rizikách konzumácie a zvýšenom riziku pri kombinácii viacerých legálnych i nelegálnych drog, o tom, kde sa produkujú a ako sa dostávajú do Európy...
- Pracovať v skupine, vyhľadávať, spracovať, analyzovať a prezentovať dáta, pracovať s internetom, pripraviť projekt.
- Naučiť sa integrovať viac predmetov do jedného projektu, chápať pojmy v súvislostiach.

Pomôcky:

veľký biely kus papiera (flipchartový blok alebo biely baliaci papier), písacie potreby, internet (možnosť pracovať aj doma, resp. v počítačovej učebni), prípadne publikácie s protidrogovou problematikou

Potrebný čas: Aktivita je krátkodobým projektom. Je preto potrebné rátať s tým, že budete potrebovať vždy aspoň časť vyučovacej hodiny na:

- oboznámenie žiakov s projektom,
 - rozdelenie žiakov do skupín, poradu žiakov v rámci tímu (rozdelenie úloh, príprava stratégie, plánovanie),
 - prezentovanie čiastkových výsledkov projektu, riešenie prípadných ťažkostí,
 - záverečné prezentovanie celého projektu (min. 45 minút, najlepšie ešte viac).
- Rátajte s tým, že medzi začiatkom a koncom projektu uplynú aspoň dva týždne.

Postup:

1. Žiaci sa rozdelia do 3- až 5-členných skupín.
2. Pripravte si kartičky z názvami drog, napríklad: alkohol, nikotín (tabak), marihuana a hašiš, extáza, pervitín, heroín, LSD a halucinogénne huby, kokain. Každá skupina si vyžrebuje jednu kartičku.
3. Žiakom rozdelíte základné úlohy, podľa ktorých majú drogu hodnotiť, najmä:
 - odkiaľ pochádza, aká je v týchto krajinách a oblastiach politická, ekonomická a sociálna situácia (miera chudoby v danej krajine, najväčšie problémy, politický systém...), prípadné vojenské konflikty, stupeň korupcie...
 - kto z výroby, pašovania (alebo dovozu) drog najväčšmi profituje a kto stráca,
 - aká je história výroby a užívania tejto drogy,
 - ako sa jednotlivé krajiny snažia bojovať proti výrobe a užívaniu drog,
 - aké sú najväčšie zdravotné (psychické i fyzické), právne a sociálne riziká spojené s užívaním drog na Slovensku,
 - aké organizácie sa venujú boju proti týmto drogám na Slovensku, ktoré z nich pomáhajú ľuďom, čo tejto droge podľahli
4. Povedzte žiakom, že ich cieľom je pripraviť čo najzaujímavejšiu písomnú i ústnu prezentáciu. Môžu ju ozvláštniť napríklad skutočnými príbehmi, mapami, farebnými obrázkami, grafmi, tabuľkami, dramatickou scénkou, krátkym videom (z internetu alebo z vlastnej tvorby).
5. Motivujte žiakov (napr. formou známkového hodnotenia), aby sa usilovali využiť čo najviac rôznych pohľadov na tému a integrovať do spracovania viac predmetov – napríklad históriu, geografiu, psychológiu, cudzí jazyk, etickú výchovu, chémiu, literatúru, náuku o spoločnosti...
6. Stanovte presne vymedzený čas na prípravu a spracovanie materiálov. Odporúčame aspoň 14 dní, pričom po 7 dňoch žiaci môžu zhodnotiť výsledky svojej doterajšej práce, otázky, návrhy a pod.
7. Žiaci na flipcharte (alebo na veľkom bloku baliaceho papiera) pripravia plagát, ktorý názorne a pútavo predstaví výsledok ich práce. Zároveň budú mať priestor na prezentáciu pred spolužiakmi – nezabudnite presne vymedziť čas (napr. 15 min.).

8. Ostatní žiaci môžu jednotlivé skupiny hodnotiť – škálou 1 až 5, pričom budú hodnotiť niektoré alebo všetky z nasledovných kritérií: forma prezentácie, obsahová hodnota, spracovanie plagátu, schopnosť rovnomerne začleniť celý tím do práce/prezentácie, celkový dojem... Vhodnou formou je hodnotiaci terč (pozri nižšie).
9. Najúspešnejšiu skupinu by ste mali odmeniť (známkou, vecnou cenou...).
10. Výsledné práce môžete rozvešať v triede alebo na chodbách školy.

Návrhy a alternatívy:

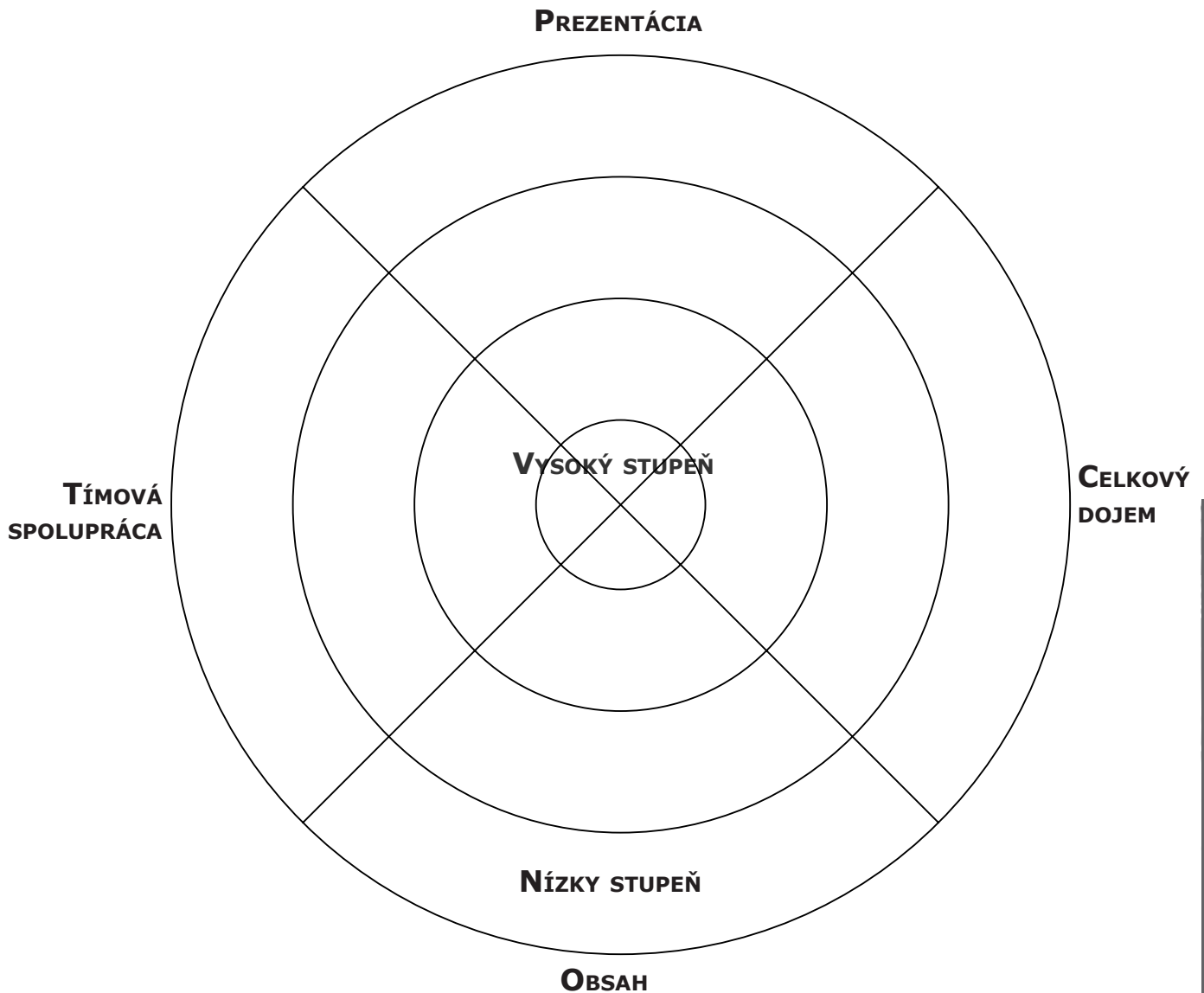
- Projekt sa môže realizovať aj vo viacerých triedach naraz, na záver sa môžu najlepšie práce prezentovať na spoločnom podujatí.
- V prípade, že žiakom dáte na spracovanie témy viac priestoru a času, jedným z výsledkov môže byť aj písomný výstup. Ten by mal mať formu seminárnej práce. Je vhodné upozorniť žiakov, akú formu má takáto práca mať (štruktúrovanie na kapitoly, úvod, záver, citácie, použitá literatúra, prípadne abstrakt v angličtine...).
- Žiakom môžete nechať voľný priestor na kreativitu. Príliš veľa podmienok a kritérií niekedy znižuje ich motiváciu. Forma prezentácie môže byť rôzna – krátky film, reklama alebo spot, hudobný klip, príprava koncertu alebo športového podujatia, článok do školských alebo regionálnych novín, reportáž do rádia, tvorba reklamných predmetov... Každá trieda je iná, aj každý žiak je iný - zvažte podľa vášho inštinktu a skúseností.
- Prizvanie odborníka na drogovú problematiku po skončení celého projektu je určite vhodné vyvrcholenie celej akcie. Malo by však ísť o ľudí, ktorí priamo s drogovou závislosťou mladými ľuďmi pracujú a vedia pútavo rozprávať.

Reflexia hry:

- Spoznať drogy, ich riziká a mať na ne komplexnejší pohľad.
- Rozprúdiť diskusiu o drogách a ich následkoch.
- Spoznať ekonomickú a politickú situáciu krajín, z ktorých drogy pochádzajú.
- Spoznať psychologické, sociálne a zdravotné dôsledky užívania drog.

HODNOTIACI TERČ

1. Každá skupina si pripraví veľký list papiera.
2. Nakreslí doň „terč“ s hodnotami od 1 do 5, pričom najvyššia hodnota je presne v strede. Stred terča reprezentuje vysoký stupeň úspechu a vonkajšie okraje zasa nižší stupeň. Pridajte komentáre na vysvetlenie svojej voľby.
3. Terč rozdeľte čiarami na toľko rovnakých častí, koľko kritérií hodnotenia zvolíte.
4. Ostatní žiaci po skončení prezentácie hodnotia svojich spolužiakov tak, že do jednotlivých častí terča nalepujú lepiace bodky, prípadne vyznačia bodky fixkou/zvýrazňovačom podľa toho, ako prezentujúca skupina zvládla jednotlivé kritériá.

TÉMA: UTEČENCI A MIGRÁCIA

- Čáp, J.: Cesty za azylem - 1. díl, Česká redakce BBC World Service, 29.7.2001. Dostupné na internete <http://www.bbc.co.uk/czech/omnibus/refugees1.shtml>
- Eurobarometer 66, Public Opinion in The European Union, First Results, s.43. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_highlights_en.pdf
- Face the Facts - Glossary, Human Rights & Equal Opportunity Commission. Dostupné na internete: http://www.humanrights.gov.au/racial_discrimination/face_facts/glossary.html#Refugee
- Global Appeal 2007, Strategies and Programmes, UNHCR, s. 206-208, ISBN 978 - 974 - 8349 - 11 - 4, Bangkok. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/home/PUBL/455443a90.pdf>
- 2006 Global Trends: Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons, UNHCR, 2007, Geneva, ISBN : 2-13053-287X, s. 7. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/statistics/STATISTICS/4676a71d4.pdf>, str. 7
- Harrow, M.: Global Communities: Learning about Refugee Issues, Secondary School Teaching Resource, Department of International Development. Dostupné na internete: <http://www.refugeeweek.org.uk/NR/rdonlyres/562CF3FC-CCDF-4809-B5E3-DEBFF745F80B/0/GlobalCommunitiesSecondarypack.pdf>
- International Development Committee Inquiry on Migration and Development, Oxfam Written Submission, November 2003. Dostupné na internete: http://www.oxfam.org.uk/what_we_do/issues/conflict_disasters/downloads/migration_development.pdf
- Koncepcia migračnej politiky Slovenskej republiky, Migračný úrad ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/mumvsr>
- Migration in an interconnected world: New directions for action, Report of the Global Commission on International Migration, str. 83-85, Global Commission on International Migration, október 2005
- Mobilita pracovníkov v krajinách V4, 11.07.2006. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/mobilita/clanok/mobilita-pracovnikov-vkrajinach-v4>
- Monitoring verejnej mienky o cudzincoch na Slovensku, OZ Spoločnosť ľudí dobrej vôle. Dostupné na internete: <http://ludiaakomy.sk/download/Monitoring%20verejnej%20mienky%20o%20cudzincoch%20na%20Slovensku.pdf>
- Piško, M.: Nemeníme sa, utečencov nechceme, denník SME, 29.3.2007
- Piško, M.: Cudzinci ťažšie získajú občianstvo, denník SME, 7.3.2007
- Sarah Spencer: Mousetraps are not enough, The Guardian 28.10.2003. Dostupné na internete: http://www.humanrights.gov.au/racial_discrimination/face_facts/glossary.html - Immigration: Refugees Welcome Here?, Global Express, č. 35, Február 2003. Dostupné na internete: www.dep.org.uk/ge/geedition.php?editionid=30
- The State of the World 's Refugees - Human Displacement in the New Millennium, UNHCR, Oxford University Press, 2006, ISBN 0-19-929094-6. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/4444a-fc50.pdf>
- Utečenci a prisťahovalci, Ľudia proti rasizmu, 2.6.2001. Dostupné na internete: <http://www.rasizmus.sk/show.stm?x=72987>
- Worsening Darfur crisis threatens entire region, Guterres warns, UNHCR Press Releases, Geneva, 8.9.2006. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/news/NEWS/45012ab52.html>
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Remittances>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Asylum_seeker#Asylum_seekers
- <http://www.gcim.org>
- <http://www.gcim.org/attachements/GCIM%20Report%20Annex%20II.pdf>
- <http://www.ludiaakomy.sk/faq.php>
- [http://www.panacik.sk/show.stm?cmd\[678\]=x-678-104071](http://www.panacik.sk/show.stm?cmd[678]=x-678-104071)
- <http://www.unhcr.sk/Default.aspx?catId=50>
- <http://www.unhcr.sk/Default.aspx?catId=143>
- <http://www.unhcr.sk/Default.aspx?catId=205>
- <http://www.unhcr.sk/Documents/ziaodosti1992-2007.doc>

<http://www.unhcr.cz/teaching>

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/basics/openssldoc.htm?tbl=BASICS&id=3b028097c#Numbers>

TÉMA: OBCHODOVANIE S ĽUĎMI

Article 3, subparagraph (a), of the Trafficking in Persons Protocol - http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_%20traff_eng.pdf

„COMPASS“ - A manual on human rights education with young people , kapitola Gender Equality, Council of Europe, 2002, ISBN: 92-871-4880-5. Dostupné na internete: http://www.eycb.coe.int/compass/en/chapter_5/5_7.html

Contemporary forms of slavery related to and generated by discrimination: Forced and bonded labour in India, Nepal and Pakistan. Dostupné na internete: <http://www.antislavery.org/archive/submission/submission2003-discrimBL.htm>

Human Trafficking Facts, National Coalition Against Domestic Violence, Washington. Dostupné na internete: <http://www.ncadv.org/files/HumanTrafficking.pdf>

Krajina, kde otroctvo stále funguje, denník SME, 11.8.2007 Toolkit to Combat Trafficking in Persons, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, New York, 2006, ISBN 92-1-133751-8

Ollus, N.: Protocol Against The Smuggling of Migrants by Land, Air and Sea....Dostupné na internete: [http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no62/Finland\(2\).pdf](http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no62/Finland(2).pdf)

Oznámenie MZV SR č. 34/2005 Z. z, Dohovor RE o potláčaní obchodovania s ľuďmi, otvorený na podpis 16. 5. 2005, Slovenskou republikou podpísaný a ratifikovaný 2007

http://en.wikipedia.org/wiki/Arranged_marriage

http://www.alianciazien.sk/files/Analyza_pravneho_stavu.pdf

<http://www.antislavery.org/breakingthesilence/main/09/index.shtml>

<http://www.antislavery.org/homepage/antislavery/childlabour.htm#how>

<http://www.cleanclothes.org>

<http://www.child-soldiers.org/childsoldiers/some-facts>

TÉMA: RASIZMUS A XENOFÓBIA

All different - All Equal, Education Pack, European Youth Centre 1995. Dostupné na internete: <http://www.eycb.coe.int/edupack/09.html#2>

Bauman, Z.: Modernosť a história. Kalligram, Bratislava 2002, s. 14. ISBN 80-7149-494-1

Blažeková, M., Téma: Antisemitizmus, Britské listy, 1.8.2003, ISSN 1213-1792. Dostupné na internete: <http://www.blisty.cz/art/14923.html>

„COMPASS“ - A manual on human rights education with young people , kapitola Discrimination and Xenophobia, Council of Europe, 2002, ISBN: 92-871-4880-5. Dostupné na internete: http://www.eycb.coe.int/compass/en/chapter_5/5_4.html#3

Čačipen pal o Roma, A Global report on Roma in Slovakia, Inštitút pre verejné otázky, 2003. ISBN 80-88935-46-6 [] Haršanyi, L.: Chuligáni. Správa o stave chuliganizmu, rasizmu, antisemitizmu a intolerancie v slovenskom futbale. Ľudia proti rasizmu 2005

Časopis Věda, č. 7, 2002, s. 27

Greguš, P.: Antisemitizmus na prelome storočí, týždenník Slovo, 12.-18.7.2000. Dostupné na internete: <http://www.noveslovo.sk/archiv/2000-28/ocivilizacii.html>

Kamenec, I.: Tragédia politika, kňaza a človeka. (Dr. Jozef Tiso 1887 - 1947). Bratislava : ARCHA, 1998, ISBN 80-7115-147-5

Mareš, Miroslav: Symboly používané extrémisty na území ČR v súčasnosti. Manuál pro Policii ČR. Ministerstvo vnitra ČR 2006.

Milo, Daniel: Náckovia. Bratislava, 2004

Odbor násilnej kriminality úradu kriminálnej polície Správy kriminálnej a finančnej polície Prezídia policajného zboru: Výročná správa o stave a vývoji extrémizmu na území Slovenskej republiky v roku 2001.

„Statement on Race“, UNESCO, Paris, July 1950 Dostupné na internete: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001282/128291eo.pdf>

Trouble mars Juve-Liverpool match, BBC Sport, 13.4.2005. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/sport1/hi/football/europe/4434413.stm>

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 136 z 26. februára 2003

Vaňo, B. - Haviarová, E. Demografické trendy rómskej populácie. In: Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Vašečka, M.(ed.). Bratislava: IVO 2002

Vašečka, Michal. Vzťah majoritnej populácie k Rómom. In Krajina v pohybe. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2001. ISBN 80-88935-24-5

Článok 1 odsek 1 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, <http://www.ohchr.org/english/law/cerd.htm>

Prezentácia Úradu boja proti organizovanej kriminalite na seminári o extrémizme v Senci v roku 2004

Prieskumy agentúry Markant z roku 2001

§ 2 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

§ 140 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

§ 155 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

§ 423 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

§ 360 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

§ 424 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

§ 421 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

http://www.pospolitost.org/tlacoviny/tlac/hlas_ns/hlas_ns09.pdf s. 8

<http://www.rasizmus.sk/show.stm?x=72977>

<http://www.cassovia.sk/korzar/archiv/clanok.php3?sub=6.3.2003/855Z>

http://mesto.sk/prispevky_velke/bratislavsky/bratislavavobchode1128930780.phtml

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Skinhead#Nazi-Skinheads>, Milo, Daniel: Náckovia. Bratislava 2004.

<http://www.odpor.org/index.php?page=clanky&kat=&clanek=654>

<http://www.dw-world.de/dw/article/0,1564,1466245,00.html>

<http://www.minv.sk/extrem/index.php?i=94>,

<http://www.lepsisvet.sk/index.php?page=sub&id=17&sid=11>

http://www.ta3.com/sk/diskusie/131_ma-sa-o-slovenskom-vojnovom-state-diskutovat-viac?pridaj=7549

<http://thinkexist.com/quotations/racism/>

TÉMA: RÓMOVIA

Čačipen pal o Roma, A Global report on Roma in Slovakia, Inštitút pre verejné otázky, 2003. ISBN 80-88935-46-6

Goďaver lava phure Romendar. Múdre slová starých Rómov. Praha 1991

Mann, A.: Rómsky dejepis, Bratislava. Kaligram 2000.

Radičová, I.: Hic Sunt Romales, Bratislava 2001.

Záver z sociografického mapovania rómskych osídlení na Slovensku realizovaného v roku 2004. Pozri. [] www.vlada.gov.sk/ - Splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity

www.rnl.sk

TÉMA: DROGY

Afghanistan Opium Survey 2004, United Nations Office on Drugs and Crime 2005

Drug education in secondary schools - information for parents, New South Wales Department of Education and Training. Dostupné na internete: http://www.schools.nsw.edu.au/learning/yrk12focusareas/drugged/druged_sec.php

Drugs: Guidance for schools, Department for Education and Skills, Nottingham, 2004, ISBN PPCOLI/D35/0204/74. Dostupné na internete: <http://publications.teachernet.gov.uk/eOrderingDownload/DfES%200092%20200MIG373.pdf>

- Eradication Of Illicit Drug Crops And Alternative Development, United Nations General Assembly - Special Session on the World Drug Problem, New York, 8-10.jún 1998. Dostupné na internete: <http://www.un.org/ga/20special/presskit/themes/altdev-6.htm>
- How to Talk to Your Kids About Drugs. Dostupné na internete: www.nytimes.com/learning/teachers/NIE/anti-drug/artic1t.html
- id21insight, č.10, Február 2007, str.2, Brighton, Institute of Development Studies 2007, ISSN 1478-6982
- Jak ve škole vytvoriť zdraviejšie prostredie - Príručka o efektívnej drogovej prevencii ve škole, SANANIM, Úrad vlády Českej republiky 2005, ISBN 80-86734-38-2.
- Dostupné na internete: www.odrogach.cz/upl/texty/100112s_metodika1.pdf
- Kolektív autorov, Alcohol and Drug Use Among European 17-18 Year Old Students, Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs - The Pompidou Group at the Council of Europe, Stockholm 2007, ISBN 978-91-7278-005-7. Dostupné na internete: http://www.espad.org/documents/Espad/ESPAD_reports/17_18_Year_Old_Students_Full_Report.pdf
- Morarjee, R.: War on Drugs strengthens Afghan Mafia, Financial Times, 28.11.2006
- Q&A: Colombia's civil conflict, BBC News, 24.5.2005. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1738963.stm>
- Schools based education for drug abuse prevention, United Nations Office on Drugs and Crime, New York, 2004, ISBN 1-148191-0
- Týždeník Reflex, 38/2007, s. 94 - 96
- Výročná správa 2005: stav drogovej problematiky v Európe, Prevalencia a vzory užívania drog, EMCDDA - Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť, Luxemburg 2006, ISBN 92-9168-261-6. Dostupné na internete: <http://www.infodrogy.sk/indexAction.cfm?module=Library&action=-GetFile&DocumentID=358>
- World Drug Report 2007, United Nations Office on Drugs and Abuse, Viedeň 2007, ISBN 978-92-1-148222-5
- <http://antidrog.webzdarma.cz/rodice.htm>
- http://ec.europa.eu/external_relations/drugs/index.htm
- <http://www.cpldz.sk/>
- <http://www.drogy.sk>
- <http://www.infodrogy.sk/>
- <http://www.ozodyseus.sk/>
- http://www.ozodyseus.sk/?encyklopedia-uzivanie_drog

ZOZNAM AUTOROV

Úvod	Andrej Návojský
UTEČENCI A MIGRÁCIA	Lukáš Zajac
OBCHODOVANIE S ĽUĎMI	Katarína Farkašová
RASIZMUS A XENOFÓBIA Aktivita č.2 :	Jana Slaninová Andrej Návojský Lukáš Zajac
RÓMOVIA Aktivity:	Zuzana Kumanová Andrej Návojský Lukáš Zajac
DROGY	Lukáš Zajac

NÁZOV: **JEDEN SVET NA ŠKOLÁCH**
metodická príručka pre učiteľov stredných škôl

AUTORI: Lukáš Zajac
Katarína Farkašová
Jana Slaninová
Zuzana Kumanová
Andrej Návojský

JAZYKOVA KOREKCIA: Dana Guričanová

GRAFICKÁ ÚPRAVA: Braňo Škopek

ROK VYDANIA: 2007